

Proleter Doğrultu

Devrimci Sosyalist Teorik Ve Politik Dergi

- Güncel Gelişmelerin Işığında: Ordu, Devlet, Siyaset
- SB'de Sosyalizmin İnşa Sorunları - III
- Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Sınıflar Ve Devrimin Diyalektiği
- Sosyo-Ekonomik Yapı Tahlilinde "Partizan Sesi" Tarzı Antimarksizm
- Vladimir İlyiç Lenin (II)

10

İÇİNDEKİLER

Sunu	2
Güncel Gelişmelerin Işığında: Ordu, Devlet, Siyaset	3
SB'de Sosyalizmin İnşa Sorunları - III	11
Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Sınıflar Ve Devrimin Diyalektiği	25
Sosyo-Ekonomik Yapı Tahlilinde "Partizan Sesi" Tarzı Antimarksizm	61
Vladimir İlyiç Lenin (II)	73

SUNU

Yeni bir sayı ile yine birlikteyiz.

İstenen hızda olmasa da değişik teorik-politik sorunların devrimci analizlerini siz okurlarımıza ulaştırmaya çalışıyoruz.

Bu sayıdaki birinci yazımızda, egemen sömürücü sınıfların devlet yapısının en önemli temel kurumu olan ordu ele alınıyor. Yazı, Türkiye'de özel olarak devlet yapısının ordu öğesinin siyasetteki ağırlığını açığa çıkarıyor. Susurluk'tan bu yana artık gizlenemez hale gelen siyasal gerçekler ve yeni olgular ele alınarak ordunun burjuva siyasetinin ve kontrgerilla cumhuriyetinin merkezinde olduğu, bir kez daha olgusal olarak kanıtlanıyor.

İkinci yazımızda daha önce başladığımız sosyalizmin inşa deneyleri dizisinin 3. bölümünü bulacaksınız. Sovyetler Birliği'nde, tarımda sosyalist inşanın tarihini ve başarılarını somut verileriyle ele alan yazı, özel olarak kırdaki üretimin ve mülkiyetin toplumsallaştırılması sırasındaki sınıf mücadelesinin boyutlarını da kapsıyor.

10. sayıda yer alan yazılardan biri de, Türkiye'de toplumsal sınıfların analizini yapıyor. Kentsel ve kırsal sınıf ve katmanların toplumsal süreçteki ağırlık ve rollerini çözümlenmeyi amaçlayan yazıda, bu kesimlerin üretim, bölüşüm ve mülkiyetle ilişkileri kapsamında ele alınıyorlar. Yazının kendi önsözünde belirttiği gibi, bu analiz, istenen düzeyde araştırma materyaline dayanma olanağı bulamamıştır. Bu nedenle, Türkiye'de toplumsal sınıfların analizine bir giriş sayılabilir.

4. yazıda ise "Partizan Sesi"nin halkçı ve antimarksist tezlere dayalı "Feodalizm-Kapitalizm Bağlamında Yarı-Feodal Sistemin İrdelenmesi" adlı yazısı eleştirildi. Yazıda idealist bir mantık ve metafizik bir yöntemin kaba biçiminin eleştirisini bulacaksınız. 3. yazıda uygulanan marksist-leninist yöntemin nedenli gerekli olduğunu "Partizan Sesi" antimarksist durumuyla kanıtlıyor.

10. sayının beşinci yazısı geçen sayıdan devam eden bir yazı. Büyük önder Lenin'in parti ve enternasyonalizm konusundaki teorik ve siyasi görüşlerinin tanıtılmasına ayrılan bu yazıyı ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

10. sayı Mart'tan Mayıs'a sürecinde, kavganın sınımsız günlerinin içinde elinize ulaşacak. 1 Mayıs 1997 bir kez daha işbirlikçi sermaye düzeni ve faşist rejimle, işçi sınıfı ve emekçilerin ezilen Kürt halkının mücadelesinin önemli bir kilometre taşı olacak. O gün devrimle, karşıdevrim güçleri karşılıklı dizilişleriyle yeni mücadelelere kapı aralayacaklar. Bütün gelişmeler burjuvazinin kaçınılmaz sonundan kurtulamayacağını gösteriyor.

Şimdiden şan olsun 1 Mayıs'a; o büyük kavga gününe!

11. sayıda buluşmak üzere...

GÜNCEL GELİŞMELERİN IŞIĞINDA: ORDU, DEVLET, SİYASET

MECLİS VE PARTİLER İNCİR YAPRAĞI

Türk burjuvazisi, Türk egemen sınıfları, sömürgeci faşist diktatörlük sistemin ideologları, politik sözcüleri, diplomalı uşakları Türkiye'nin "demokratik" bir ülke olduğu sahte ve demagojik iddiasını durmaksızın ve yüksek perdeden söyleye gelirler. Seçimlerin, parlamentonun, partilerin varlığını söz konusu demagojinin kanıtı olarak sunarlar. Oysa 1946'dan beri süregelen seçimler, parlamento ve çok partililik her zaman için gerici ve faşist diktatörlüğe "demokratik" bir görüntü vermek amacıyla kullanılmış iğreti bir maskeden başka bir şey olmamıştır. Türkiye'nin gerçek yöneticileri emperyalist tekeller, çok uluslu şirketler, Amerikan emperyalizmi, yerli holdingler ve askeri kliktir. Düzen ve diktatörlük adına alınan kararlar mecliste sadece onaylanmaktadır. Meclis, göstermelik bir kurumdur. Meclis, seçimler, çok partililik 1946 yılından beri oynanagelen ve gerçekte işçi sınıfını, halkları dışlayan "demokrasi" komedisinin paydalarıdır. Üstelik özellikle 1960'lardan bu yana geçen tarihsel kesitte gerçekleştirilen askeri darbelerle, ordunun artagelen siyasal ağırlığıyla burjuva seçimlerin, partilerin, meclisin rolü giderek etkisizleşmiş, biçimselliği bile tartışılır hale gelmiştir. 12 Eylül askeri faşist darbesiyle

açılan yenilgi ve gerici dönemimde faşizm ve sermayenin şekillendirdiği 12 Eylülcü faşist politik rejimle, bu olgu, daha açık, daha çarpıcı gözler önüne serilmiştir.

Türkiye'de devlet, işbirlikçi tekeli burjuvazi ve büyük toprak sahipleri sınıfının egemenlik aracıdır. Devletin temel kurumları ordu ve bürokrasidir. Ordu başta gelen temel kurumdur. Seçimler, meclis ve partiler olmadan da devlet aygıtının çarkları dönebilmektedir. '60, '71, '80 askeri darbeler dönemlerinin deneyleri de bunu yeterince göstermiştir. Çünkü meclis, devletin temel bir kurumu değildir. Devlet aygıtı seçimlere dayanmadığı gibi seçimler devletin temel kuramlarının işlerliğini herhangi bir biçimde belirlememektedir. Devleti devlet yapan temel kurumlar (ve işlevsellikleri) tümüyle seçimlerin ve meclisin dışında inşa edilmiş ve geliştirilmiştir. Ordu, sivil bürokrasi, istihbarat örgütleri, polis, valilik gibi kurumlar seçimle değil, atamayla oluşturulmuş kurumlardır. Bu kurumlar üzerinde herhangi bir işçi-emekçi denetimi de bulunmamaktadır. Hele ordu söz konusu olunca burjuva partilerin bile herhangi bir denetim yetkisi yoktur. Türkiye'de ordu bir tabudur. Ordu, kendini devlet görmekte ve davranmaktadır. Ordu, kendini "tek vatansever", "vatanın" ve "milletin tek ve gerçek savunucusu", koruyucusu ve kollayıcısı ilan

etmektedir...

Türk egemen sınıfları, emperyalizmin ve sermayenin ekonomik siyasal çıkarları gerektirdiği her dönemde sözde "millet" in "en üst" ve "kutsal iradesi" olan meclisi asker postallarına çiğnetmekten çekinmişlerdir. Gerek duyduklarında, bir kez daha, aynı şeyi yapmaktan çekinmeyeceklerdir...

Türkiye'de "en üst iradenin meclis" olduğu, Türkiye'yi "sivil" hükümetlerin yönettiği iddiası boş ve demagojik bir palavradan ibarettir. Gerçekte yönetim iplerini elde tutan, yasama, yürütme, yargı organı gibi çalışan, politik yönetim tekeli elinde tutan ordudur. Kuşkusuz ki generaller çetesi (askeri klik), bunu büyük sermayeyle, emperyalist tekel ve devletlerle, Amerikan emperyalizmiyle sıkı, sistematik, organik bağlar içerisinde gerçekleştirmektedir. Gerici-faşist meclis, gerici-faşist hükümetler MGK partisinin (Devlet Partisi'nin) yardımcı ve yan araçlarıdır. Devlet Partisi (ordunun, sivil bürokrasinin, polis, istihbarat örgütlerinin subaşlarını tutmuş kaymak tabakası) her ne kadar MGK aracılığıyla sivil burjuva politikacılarla askeri kanadın ittifak ve işbirliğine dayanıyorsa da gerçekte Devlet Partisi'nde asıl dizginleri elde tutan, askeri kliktir. Anayasal bir kurum olarak MGK, askeri kliğin iktidar tekeli elinde tuttuğunu kaba bir şekilde örtmenin aracıdır. MGK'da yer alan sivil kanat (hükümet) askeri kliğin belirlediği politikaları, "demokratik" bir görüntü vererek, uygulamanın, gerekli işbirliği ve koordinasyonu sağlamanın bir köprüsüdür.

ORDUNUN SİYASAL YAŞAMDA AĞIRLIĞININ ANA NEDENLERİ

Ordunun Türk siyasal yaşamın da bu ağırlığının, politik iktidar tekeli elinde tutmasının nedenlerine biraz yakından bakmak gerekiyor.

Bu olgunun nedenlerini kabaca, şöyle özetleyebiliriz:

1- Ordu, devletin en temel kurumudur. En büyük silahı gücüdür. En örgütlü, en disiplinli kurumlaşmasıdır. En büyük silahlı güç olması ordunun siyasal yaşamdaki ağırlığının temel nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Onun bu avantajı siyasete silahla kumanda edebilmesini sağlamaktır. Kuşkusuz ki silahlar burada sermayenin belli bir kesiminin siyasetinin hizmetindedir. Sermaye ve silahlı güç kimdeyse, siyasal güç ve irade ondadır.

2- Türkiye'de ordu, yalnızca devletin en temel kurumu ve en büyük silahlı güç değildir. Aynı zamanda ordu, işbirlikçi tekelci burjuvazinin bir bölümünü, organik, kaynaşmış bir kesimini oluşturmaktadır. Askeri klik, askeri-sınai bir komplekse, OYAK'lara, Türk Silahlı Kuvvetler Vakfı'na dayanan, devlet bütçesinden en büyük payı alan, görünmeyen gelirlerle (emperyalistlerden gelen bütçe dışı gelirler + '80'lerin ikinci yarısından sonra Kürt Ulusal Devrimi'ni ezmek için geliştirilen sömürgeci savaştan beri de özellikle uyuşturucu ticareti yoluyla elde edilen gelirler) ekonomik gücüne güç katan tekelci kapitalist bir birliktir. Ordunun kaymak tabakası böylesine bir iktisadi temel üzerinde güçlü bir işbirlikçi tekelci kapitalist askeri bir klik oluşturmaktadır. Söz konusu askeri tekelci kapitalist sektör, gerek yerli holdinglerle gerekse de emperyalist sermayeyle organik kaynaşmış bir iç bütünlüğe sahiptir. Yani Türk ordusu, yalnızca düzenin bekçisi olan askeri bir güç değil, işbirlikçi tekelci kapitalist olarak da düzenin efendilerindedir.

Bu olgu, burjuva devletin en önemli kurumu olarak ordunun işbirlikçi tekelci burjuvazinin bir parçası haline gelişi süreci özellikle 1950'ler, '60'lar sonrasının yarı sömürge ülkelerinde gelişen bir eğilimdir. Bu olgunun bir nedenini 1950-60'lar dünyasında emperyalizme bağımlı kapitalistleşme sürecinin derinlemesine ve genişlemesine gelişmesi, orduların bütün boyutlarıyla ekonomik ayrıcalıklarının artması, askeri-sınai komplekslerin dev boyutlarda geliş-

mesi oluşturmaktadır. İkinci nedeni ise özellikle Amerikan emperyalizminin 1950-'60'lar sonrası süreçte kendisine bağımlı ülkelerde özelde orduları düzene ve kendine daha derinden bağlama, ordular içerisinde olası ilerici sol burjuva ve anti Amerikancı darbeler yoluyla ordu yönetimlerinin el değiştirmesini önleme, daha da gericileşmiş, denetim altına alınmış ordular biçimlendirme politikası oluşturmaktadır.

Türkiye'de ordunun geniş çaplı iktisadi yaşama çekilmesi; ordu sermayesinin gelişmesi, emperyalist ve yerli holding ve ordu sermayesinin organik bir bütünde kaynaşması süreci özellikle 1960'lar sonrasında belirgin bir olgudur. Ve yukarıda dikkat çektiğimiz dünya çapındaki genel eğilimle de uyumludur.

Dolayısıyla, Türk ordusu yalnızca devletin en temel kurumu olarak değil, yanı sıra işbirlikçi tekelci burjuvazinin güçlü, büyüyen, etkin bir kesimi olarak da egemen sınıflar adına daha açık tepki göstermekte, politik iktidar (devlet) erkinde gitgide artan oranda söz sahibi olmakta ve politik iktidar tekelini açıkça elde tutmaktadır.

3- Türk ordusunun Türk siyasal ve toplumsal yaşamında bu denli ağırlığa sahip olmasının da Türklüğün kendi tarihsel varoluş kavgasında kendine özgü tarihsel evriminden, kendini ortaya koyuş tarzından kaynaklanan tarihsel bir geleneğinin, kültürünün de son derece önemli bir yer tuttuğunu vurgulamak gerekir. Aşağıda dikkat çekeceğimiz tarihsel gelenek de günceli güçlü bir tarzda etkilemekte ve esin kaynağı olmaktadır.

"Ordu-millet", "kutsal devlet", "at, avrat, silah", "gözbebeğimiz ordumuz" gibi motiflerin tarihsel arka planında derin olgular yatmaktadır. Militarizm, militarist bir kültür ve gelenek, asırlardan beri Türklüğün tarihsel evriminin özgün bir parçası olarak "sivil" yaşamı, politikacı ve kitleleri de güçlü bir tarzda etkileye gelmiştir.

Özetlemek gerekirse;

Orta Asya bozkırlarında, göçebe Türkler, savaşçı bir topluluk. Askeri yayılmacılık, yağma ve talan savaşları yoluyla Uzak Doğu'ya, Uzak Asya'ya, Anadolu'ya doğru ilerleyerek yeni yaşam kaynakları elde ederek hayatını idame ettirme Türkler bakımından zorunlu tarihsel bir evreydi. Orta Asya bozkırlarında çoğalan "fazlalık" Türk nüfusunun iktisadi nedenlerle merkezden çevrelere açılması kaçınılmazdı.

Kuşkusuz ki "kutsal devlet", "kutsal ordu", "ordu millet" ideolojik-siyasal-kültürel biçimlenişi bu ekonomik toplumsal yaşam tarzının kaçınılmaz bir yansıması ve somutlanışıydı.

Barbarlık evresinden devletleşmeye, buradan üç kıtada at oynatan Osmanlı İmparatorluğu'na gelişim ve sıçrayış evrelerinde de söz konusu olgu (orduların öncü rolü, toplumsal yaşamı saran militarizm) Türk topluluklarının, Türk yaşam tarzının derin bir gerçeği olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu, merkezi, feodal, askeri despotik bir imparatorluktur. Marks'ın deyişiyle, "kendi çağının tek askeri devleti" olan Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri feodal yapısı ile iktisadi temeli de (miri toprak sistemi, tımar sistemi) büyük bir uyum içerisindedir. Birincisi ikincisi üzerinde yükselmekteydi. Bu aşamada da feodal fetihçiliğin, feodal sömürgeci yayılmacılığın, imparatorluğun üç kıtaya genişlemesinin temel dayanağı, öncü birliği yine ordudur.

YENİ TÜRK DEVLETİNİN KURULUŞ DÖNEMİ

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları arasında 1918-'23 Ulusal Kurtuluş Savaşı'yla "Türkiye Cumhuriyeti" devleti kurulur. Savaşın öncüsü kemalist burjuvazidir. Yeni Türk devletinin kuruluşunda da İttihat ve Terakki ordusunda yetişmiş kaymak bir çekirdek asker subay grubu, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda yine en öndedir ve inisiyatifi

elde tutmaktadır. Mustafa Kemal de bu subay grubunun en seçme askerlerindedir. Yetenekleri ve manevra gücüyle önderliğini kabul ettirir. Yarım kalmış bir burjuva devrimi sürecinde yeni Türk burjuvazisi (Kemalist klik) Bizans oyunları, Osmanlı saray entrika ve komplolarıyla, burjuva üçkağıtçı yöntemlerle dağıtır; rakiplerini ve olası rakiplerini tasfiye eder, Kürt ulusunun desteğini kazanır vb. vb. Bu süreç aynı zamanda merkezleşmiş yeni bir Türk ordusunun oluşumu ve kuruluşu sürecidir.

Böylece burjuvazi, kemalist ordu aracılığıyla yeni Türk burjuva devletini örgütler; ekonomik, toplumsal, siyasal süreçleri belirler ve yönlendirir. Kemalist kliğin tek parti diktatörlüğünün en büyük kozu yeni dönemde orduydur.

Daha sonraki süreçte ordu, devlet, siyaset ilişkisinin bazı temel gerçeklerine girmeden önce şu olguyu bir kez daha vurgulamak gerekiyor.

Bugün Türk siyasal ve toplumsal yaşamında ordunun politik iktidar tekeli elde tutmasının ana nedenlerini yukarıdaki tarihsel ve iktisadi nedenler oluşturmaktadır. Söz konusu olgulara kuşkusuz ki, başka gerçeklerin de eklenmesi gerekiyor. Bu nedenlerin bir kısmı neden, bir kısmı sonuç, ama bu sonuçlar da bir nedene dönüşmüş, sebep-sonuç ilişkileri karşılıklı birbirini etkileyerek, besleyip büyütür, Amerikancı faşist Türk ordusunun iktidardaki yerini iyice sağlamlaştırmış, meclisin, hükümetlerin etkinliğini iyice sınırlamış, asker kafalı resmi ideolojiye sınımsız bağlı aydın ve sivil burjuva politikacıların biçimleniş sürecini iyice derinleştirmiş, Türk ulusundan işçi ve emekçilerin militarist zehirlenmesinde başlı başına rol oynamıştır. Kuşkusuz ki bu süreç, aşağıda kısaca da olsa işaret edeceğimiz gibi aynı zamanda belli bir tarihsel kesitten sonra ordunun militarist değerlerinin tersten yıpranması süreci de olmuştur.

12 EYLÜLCÜ POLİTİK REJİM, MGK, ORDU

Ordunun siyasal yaşamdaki ağırlığını ve gitgide iktidarda artan siyasal etkisini gösteren diğer verilere de bir göz atmakta yarar var.

Türkiye'de üç askeri darbe gerçekleşti: 1960 askeri gerici darbesi, 1971 yarı askeri faşist darbesi, 1980 askeri faşist darbesi.

Söz konusu darbeler, ordunun hem genel siyasal ve toplumsal yaşamda hem de daha özeldede devlet erkindeki gücünü, kudretini gösteriyor. Ki, on yılda bir gerçekleştirilmiş olan bu darbeler aynı zamanda ordunun siyasette ve devlet yönetimindeki belirleyici rolünü de derinleştirmiş ve sağlamlaştırmıştır. 12 Eylül askeri faşist darbesiyle açılan yeni dönemde ise ordunun politik iktidar tekeli diğer iki darbe sonrası dönemlerle kıyaslanamayacak kadar daha belirgin ve açık hale gelmiştir. 12 Eylül faşist anayasası ile çerçevesi çizilen ve somutlaştıran eylülcü politik rejimle, bu olgu, sağlam ve daha etkin yasal güvenceye kavuşturulmuştur.

12 Eylülcü politik rejimin genel karakteristik özelliklerini şöyle özetleyebiliriz: "Kutsal devlet" in aşırı merkezileştirilmesi. Faşist vurucu ve terörist karakterinin aşırı derinleştirilmesi. Tüm toplumsal, siyasal yaşam üzerinde devletin doğrudan denetim ve yönetiminin daha da güçlendirilmesi. Politik özgürlüklere tümenden kapalılık. İşçi sınıfının, ezilen, sömürülen milyonların iş, ekmek, özgürlük, sosyalizm kavgasına en katı yasaklar. Politik rejimin çerçevesinde ekonomik-sendikal haklarda bile ciddi iyileşmeler elde edilmesine tam bir engel ve kapalılık. Devletin, işbirlikçi tekelci burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerinin egemenlik aracı olduğu gerçeğinin daha açık hale getirilmesi. Yasamanın (meclisin), yürütme, yargının yasama ve yürütme (hükümet+cumhurbaşkanlığı) karşısında daha zayıflatılarak özellikle yürütme organına bağlı hale getirilmesi. Fiilen başkanlık sis-

temine yakın bir sistemin getirilmesi (sorumsuz ama yasama, yürütme ve yargı erklerinde Cumhurbaşkanlığı kurumuna tanınan geniş haklar). Askeri kliğin politik hegemonyasının Milli Güvenlik Kurulu aracılığıyla daha etkin hale getirilmesi. Devletin askeri ve bürokratik karakterinin derinlemesine ve genişlemesine geliştirilmesi. Yarı askeri faşist bir politik rejimin biçimlendirilmesi. Faşizmin ve sermayenin, emperyalizmin "güçlü yürütme" istemine yanıt vermek amacıyla bu sistemin unsurlarından biri olarak iki partili (Özal'ın deyişle "iki buçuk partili") sistemin yasallaştırılması. Seçim ve partiler yasası ile düzen ve devlet partilerinin (ki ilerici, reformcu partiler bile buna zorlanıyor) 12 Eylülcü yarı askeri faşist politik rejimin programına (ekonomik, siyasi vb.) göre biçimlendirilmeleri...

Tüm bu değişiklikler, '61 Anayasası tasfiye edilerek yeni bir anayasayla (12 Eylül Anayasası) yasal güvenceye kavuşturulmuştur. Böylece artık karşımıza aşırı derecede merkezleşmiş, devlet ve ordu karşısında bağımsız, toplumsal ve siyasal yapılanmaları adeta olanaksızlaştıran, burjuva partileri, meclisi, hükümetleri, yargıyı ordunun güdümüne sokan bir siyasal rejim şekillendirilmiştir. Bu yeniden yapılandırma eylemi, "milletin iradesi olarak kutsal devletin" geçmiş dönemlerle kıyaslanmayacak kadar etkin bir güç haline getirilmesinde somutlaşmıştır. CIA güdümünde askeri faşist darbeyi yapan Amerikancı ordu, faşizm ve sermaye, emperyalizm adına bu yeniden yapılandırmayı gerçekleştirmiş, kendi siyasal iktidar tekeli de böylece adeta çıplak hale getirmiştir.

Başlı başına değil ama bazı ana yönleriyle MGK olgusu üzerinde durmak gerekiyor. Çünkü MGK, ordunun politik hegemonyasını, rejimin yarı askeri karakterini, askeri kliğin sivil burjuva politikacılar karşısındaki gücünü güvenceleyen temel anayasal kurumdur. MGK, devletin ve politik rejimin tepesi, gerçek yasama ve yürütme gücü-

dür.

Demirel veciz bir şekilde "MGK devlettir" derken emekli Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş ise "MGK, Milli Güvenlik siyasetini tayin eder ki, bu bütün politikaların tanrısıdır, anayasasıdır. Buna aykırı davranılması düşünülemez" açıklamasını yapmıştır.

Bu tanımlamalar ve çözümlemelerin gösterdiği gibi MGK, devlettir (devletin stratejik ve belirleyici yönetim merkezidir). MGK, devletin, burjuva partilerin, burjuva siyasetin Tanrısıdır. Partiler, hükümetler, parlamento devlete, Tanrı'ya rağmen hareket edemezler, bu yasak ve suçtur. Aykırı hareket etme cüretini gösterenler doğrudan ya da dolaylı cezalandırılırlar...

MGK'yı diktatörlüğün ve politik rejimin tanrısı yapan MGK Partisi'nin özelliklerini şöyle özetleyebiliriz:

MGK, devletin ve politik rejimin belirleyici yönetim erki ve en üst iradesidir.

MGK'da asker kanadı ağırlıktadır. Dolayısıyla partilerin partisi tanrı MGK Partisi'nde belirleyici olan askeri kliktir (ordudur).

MGK, sivil burjuva politikacılarla, partilerle, hükümetlerle ordunun koordinasyonunu, işbirliğini sağlayan en üst kurumdur. Burada bir iktidar paylaşımı ve ortak yönetim olsa bile asıl erk ve yönetim ordudadır.

Devletin "Milli Güvenlik politikası" kavramı 12 Eylül sonrası yeniden tanımlanarak ekonomiden ticarete, maliyeden iç politikaya, dış politikadan ideolojiye, kültürden ahlaka, sağlıktan deprem ve bulaşıcı hastalıklara kadar istinasız sosyo-ekonomik yapıyı oluşturan, oluşturabilecek tüm öğeleri kapsayacak tarzda genişletilmiştir.

Bu bağlamda, MGK, yalnızca temel ve genel politikaları değil, günlük politikayı da belirlemekte ve yönetmektedir.

Anayasanın 118. maddesinde belirtilen MGK'nın "Tavsiye kararları bakanlar kurulu tarafından öncelikle dikkate alınır" ifadesi

"zorunlu olarak uygulanır" diye okunmalıdır.

Bu bağlamda, yasama organı meclis değil, MGK'dır. Meclise düşen, biçimsel bakımdan MGK siyasetini onaylamaktır. Ordunun, MGK'nın gerçek yasama organı olduğunu gizleyerek "demokratik Türkiye" sahate imajını korumaktır.

12 Eylül Anayasası'na göre yürütme organı a) hükümetten, b) cumhurbaşkanından oluşur. Oysa gerçek yürütme erki "tanrı" MGK'dır. Hükümetler MGK kararlarını yerine getirmekle, Cumhurbaşkanı "devletin başı" olarak MGK kararlarının sözcülüğünü yapmak ve hükümetleri denetlemekle, eğer hükümetler sorun çıkarırsa kamuoyu önünde "Tanrı" MGK politika ve kararları lehine etkileme faaliyeti yürütmekle görevlidir. Ki, MGK'nın gerçek yürütme erki olduğunu kanıtlayan bir diğer olgu da "Kriz Yönetme Merkezi"nin kurularak MGK'ya bağlanmış olmasıdır. Buna göre, MGK kararlarının yerine getirilmesini (MGK, Cumhurbaşkanı ve) Başbakan adına denetlemekle görevli olan MGK Genel Sekreterliği'dir. MGK Genel Sekreterliği'nin yönetmeliği, kadroları, bütçesi vb. gizlidir. MGK Genel Sekreterliği'ne bağlı gizli (ve asıl) Bakanlar Kurulu oluşturulmuş bulunuyor. MGK ve MGK Genel Sekreterliği asıl yasama ve yürütme gücü olarak yetkinleştirilerek tahkim edilmiştir. Öyle ki MGK işi şansa, hükümetlerin keyfine bırakmamakta, fütursuzca, küstahça başbakanlık yetkisini de MGK Genel Sekreterine devrettirerek işi sağlam kazığa bağlamış bulunmaktadır. Bugüne kadar MGK kararlarına, MGK'nın istediği yeni yetkilere uygulamada hiçbir itirazın gelmemiş olması yukarıdaki değerlendirmelerimizin açık bir kanıtıdır. "İl İdare Yasası"nın ve son olarak yasallaştırılan "Seferberlik ve Savaş Hali" yasasının resmîleştirilmesiyle ordunun inisiyatifine yeni inisiyatifler eklenmiştir. Ki, MİT öteden beri orduya bağlıdır. Ordu bünyesinde burjuva partilerin, işverenlerin, medyanın, polis şeflerinin seçme unsurlarını ideolojik ve

siyasi eğitimden geçirmek amacıyla oluşturulmuş "Milli Güvenlik Akademisi" kurumlaşması da generaller çetesinin Türkiye'deki rolünü gözler önüne seren bir diğer çarpıcı olgudur.

Seçimler, parlamento ve çok partili sistem, hükümetlerin gerici, faşist partilerce kurulması, tüm bunlar; halkları, demokratik kamuoyunu aldatmak, "demokratik hukuk devleti" sahtekarlığına kılıf uydurmak içindir. Biçimsel olarak yasama, yürütme, yargı organlarının varlığı MGK'nın (gerçekte ordunun) gerçek yasama, yürütme, yargı organı olduğunu gizlemek, işleri daha rahat kotarmak içindir. Dikkat edilsin politikaları belirleyen, her türlü kararı alan ve uygulatan, hem yasama, hem yürütme, hem yargı organı gibi çalışan MGK'dır. Ama yasal ve biçimsel olarak "sorumsuz" bir kuruldur MGK. MGK, her işi çevirir, ama sorumluluk meclise, yargıya, hükümetlere aittir.

Bunun anlamı açık olsa gerek; hem ülkeyi yöneteceksin hem de "sorumsuzluk" zırhıyla sorumluluğu başkalarına yıkacaksın! Üstelik sorumluluğun üzerine yıkıldığı güçler (Meclis, yargı, hükümet vs.) ordunun doğal suç ortakları, "kahraman ordumuz"un yarıdakçaları, işbirlikçileri, dostları. Ve bu işbirlikçi yarıdakçılar gönüllü olarak (bir kısmı yarı gönüllü, daha azı gönülsüz) kendilerine biçilen rolü, düzenin ve diktatörlüğün "bekası" için üstleniyor. Tabii, bu arada, ordu, "beceriksiz politikacılar, meclis, partiler, hükümetler" propagandasıyla itibar kazanmaya çalışmaktan da geri durmuyor. Devletçi, militarist burjuva politikacılar ordusu da militarist kafa yapısıyla sistemin (düzenin) ve diktatörlüğün krizini çözemeyip her sıkıştıklarında orduya koşmaktan, ordu şakşakçılığı, darbe kıskırtıcılığı yapmaktan da geri durmuyorlar...

Kendilerini gerçek "vatansever", "milletin" tanrısı gören paşalar, ellerini oturdukları doruklardan zevkle ovuşturarak, kısıksı gülerken ama çatık kaşlı görünmeye özen

göstererek izliyorlar. Bu tablo hem iğrenç; hem komik hem de trajik.

Ordunun etkinliğini gösteren tabloya şunları da eklemeliyiz: Düzeni, devleti, "Anayasal rejimi", yalnız "korumak" değil "kollamak" görevi de "kahraman ordumuz"a ait bulunmaktadır. (MGK'nın "Refahiyol Hükümeti"ne sunduğu 28 Mart tarihili 18 maddelik emir belgesi üzerine çıkan tartışmalar sürecinde emekli orgeneraller, özel harpçiler ve resmi generaller aracılığıyla yapılan açıklamalar hatırlansın).

Orduya gerekli gördüğü zaman darbe yapma yetkisini tanıyan (tabii doğal olarak "demokratik laik, sosyal, hukuk devletini" kurtarmak ve "yozlaştırılmış" olan "demokrasinin yeniden tesisi için"; aksini düşünmek "vatan hainliğidir", "dış güçlerin kıskırtmasına gelmektir, "bölücülüktür" vs. vs.) İç Güvenlik Yasası'nda asla unutulmamalı.

"Susurluk Kazası"yla ortaya saçılan pisliklerin, kirliliğin asıl ipleri, yönetim merkezi MGK'ya, orduya uzanır. Klik dalaşından ve gizlenemez gerçeklerden dolayı burjuva medya zorunluluktan birazcık da olsa buralara uzanır gibi oldu. Bunun üzerine ordu, yani "tanrımız" hemen gürlendi, sopasını salladı, RTÜK yetkilisi Genelkurmay'a çağrıldı, medya sesini soluğunu kesti, başladı "kahraman ordumuz"u övmeye... Aynı şey "kutsal meclisimizin, burjuva partilerimizin, "milletin temsilcileri" milletvekillerimizin başına da geldi.

Ordu, RTÜK'te, YÖK'te neredeyse akla gelebilecek her yerde doğrudan temsil edilir.

Seçimler yapılır. Parti üst yönetimlerince belirlenerek seçtirilen "milletin vekilleri" TBMM'ye gelirler. Devlet Partisi (ordu) tarafından hazırlanmış olan ne yapacaklarını, nasıl davranacaklarını, politik duruşlarını nasıl alacaklarını kendilerine emreden "kırmızı kitapçık" hemen ve ilk iş olarak eli erine tutuşturulur...

Kıscacası, "tanrı" ordu her yerde; politikanın ise merkezinde. Politik bir parti olarak çalışıyor.

Politikanın ipleri elinde. Ama öte yandan da aşağılık bir demagoji ile "ordu politikanın dışında", "orduyu kışlanın dışına çekmek için bizimle uğraşmayın", "ordu, vatan savunmasıyla ilgili", "politikaya bulaştırarak orduyu yıpratmayın" demagojisini yapmaktan da geri durmaz. Bu faşist yalan rüzgarı hareketına liberaller, reformistler köşe dönmüş köşe yazarlar, meclis ve partiler vb. vb. utanmazca katılırlar.

"ECELİ GELEN KÖPEK CAMİ DUVARINA..."

Yarı sömürge, geri kapitalist Türkiye düzeni, sömürgeci faşist diktatörlük, dipten doruğa çürümüş, yozlaşmış, soysuzlaşmış. "Susurluk kazası"yla ortaya saçılan, saymaya gerek olmayan sayısız pislik bu olgunun ortaya çıkan sadece küçük bir bölümü.

Sistem ve faşist diktatörlük, yapısal ve güncel bir kriz içinde kıvraniyor. 74 yıllık Türk devleti her tarafından dökülüyor. Düzenin "sivil" politikacıları, devlet partisi, kontrgerilla devleti düzenin derdine derman bulmuyor. Çete devletin çeteleri, burjuva karşıdevrim kampı kendi içinde bölünüp parçalanıyor. Yeni yeni burjuva partikler oluşuyor.

Meclis, partiler durmaksızın itibar kaybediyor. Ordu da eski itibarından yoksun. Özellikle 12 Eylül darbesi ve kirliliği, haksız sömürgeci savaş nedenleriyle itibarını epeyce kaybetmiş. Darbe sopası artık '60'lar, '70'ler kadar korkutucu değil. Darbe hazırlık ve tehlikesi bir politika olarak mevcut olmasına karşın yeni bir askeri darbe için hal a iç ve uluslararası koşullar yeterince elverişli değil. Parlamenter zemin üzerinde zorlanan kullanılabilir seçenekler de sınırlı. Sıklaşan erken genel seçimler sadece yeni ve daha sert krizleri hazırlıyor. Oluşan hükümetler daha erken yıpranıp gözden düşüyor. Faşizm ve sermaye ekonomik ve siyasi saldırılarını yoğunlaştırarak egemenliğini korumaya çalışıyor.

Bu tabloya daha pek çok şey eklenebilir.

Ama gerekmiyor.

Düzen, devlet kurumları, politikacılar, ordu yıpranırken öte yandan da Kürt Ulusal Devrimi bütün gücüyle direniyor. Batı'da anti-faşist mücadele adım adım devrimci duruma doğru akıyor. Faşizm kirli, haksız, sömürgeci savaş; halklara, işçi sınıfına karşı faşist iç savaş taktiklerini tırmandırmasına karşın, ulusal ve sınıfsal savaşımın keskinleşmesini, gelişmesini önleyemiyor. Açık ki önümüzdeki yıllar daha sert, keskin, derin kavgalara gebe. Perşembe'nin gelişi Çarşamba'dan belli... Düzenin, devletin, rejimin krizi derinleştikçe ordunun siyasal yönetim merkezi olarak hem etkisi daha artıyor, hem de giderek daha fazla öne çıkarak "ordu siyasetin dışında" demagojisinin geniş kitleler nezdinde daha fazla deşifre olmasına, böylece ordunun özgürlük, bağımsızlık, emek düşmanı vahşi karakterinin daha fazla açığa çıkmasına ve yıpranmasına hizmet ediyor. Bu topraklarda yeni yeni "Susurluk"ların ortaya çıkacağı, "Susurluk kazası"nı kat be kat aşacak pisliklerin ortaya saçılacağı da açık...

Egemen sınıfların, diktatörlüğün, "tanrı" MGK ve ordunun sömürgeci savaş tırmandırması, Batı'da faşist iç savaş dayatıp yayması, laik-şeriat vb. çelişkilerini kışkırtarak dikkat saptırması, "böl, parçala, yönet" politikası da onları kurtaramayacaktır.

OKLAR ORDUYA VE MGK'YA YÖNELTİLMELİDİR

Sonuç olarak, ordu, devlet yönetiminin ve politik rejimin asıl iktidar organı, devlet partisi, devletin çelik çekirdeği olarak Türkiye'yi yönetmektedir. Bu olgu, geniş kitleler nezdinde de git gide daha fazla açığa çıkmaktadır. Ordu, emperyalist tekellerin,

yerli holdinglerin genel çıkarları ve kendi kesimsel çıkarları çerçevesinde bağımsızlık, demokrasi, özgürlük ve sosyalizm kavgasının can düşmanı, sömürü, zulüm ve toplumsal adaletsizlik üzerine kurulu köhne düzenin bir numaralı savunucusu, koruyucusu ve kollayıcısı olarak hareket etmektedir. Özellikle Kürt devriminin patlak verip gelişmesinden sonra Amerikancı faşist Türk ordusu yapılanmasını, devrim ve sosyalizm kavgasını ezmeye, iç savaflara göre biçimlendirmeyi, kontrgerilla savaşının, "Özel Harp" politikasının gereksinmelerine yanıt verecek tarzda düzenlemeye yönelmiş ve bu temelde yeniden inşa edilmiş bulunuyor. Ki, bu yeniden yapılandırma süreci devam etmektedir. Yanı sıra ordunun bu yeniden yapılandırma politikası Ortadoğu'da, Balkanlarda, Kafkaslarda Amerikan emperyalizminin ve Türk burjuvazisinin yayılmacı vurucu bir güç olarak geliştirilmesi politik ve askeri stratejisi ile de dolaysız bir tarzda ilintilidir.

Ordunun teşhir ve tecritti bir an için olsun bile ihmal edilmemeli. Doğu Perinçek Paşa'nın ve karşıdevrimci İP'nin "yurtsever ordusunun kimlik kartı her an etkin, zengin, vurucu bir propaganda ve ajitasyonla sergilenmelidir. Tepesinde MGK'nın durduğu Amerikancı yarı askeri faşist diktatörlüğü yıkma mücadelesinde mızrağın sivri ucu MGK'ya, orduya yöneltilmelidir. İşçi sınıfı ve Türk emekçileri içerisinde ordu hakkındaki yanlışlara, ön yargı ve çarpıklıklara, militarist etkilere karşı açık savaşım hattında ilerlemelidir. Emperyalizm, sermaye, devlet, ordu hakkında "sol" literatürle gizlenerek hayal yayan düzenin liberal gerici ve küçük burjuva reformist yedeklerinin ve sendika ağalarının teşhirine de başlı başına önem verilmelidir.

EKİM DEVRİMİNDEN 19. PARTİ KONGRESİ'NE SB'DE SOSYALİZMİN İNŞA SORUNLARI - III

TARIMDA SOSYALİZMİN GELİŞMESİ-TARIMIN SOSYALİST ŞEKİLLENMESİNDE SOVYETİK YÖNTEM

SSCB'de sosyalist sanayileşme, tarımda köklü dönüşümün; Ekim devriminden ve sosyalist sanayileşme devriminden sonra üçüncü bir devrimin; tarımda sosyalist altüst oluşun temellerini atıyordu. Sosyalist sanayileşme, küçük, dağınık köylü ekonomilerinin gönüllü birlik anlayışı çerçevesinde sosyalist kolektif ekonomilerde bir araya getirilmelerinin ön koşulu idi. Böylelikle; sosyalist kolektif ekonomilerin kurulmasıyla kulakların (zengin köylüler) sınıf olarak tasfiye edilmelerinin de ön koşulu hazırlanmış oluyordu. Sovyet ülkesi tarımında devrimden sonra doğan ve giderek güçlenen yeni üretim ilişkileri, kırsal alanda sosyalist üretim ilişkilerinin gelişmesini ve giderek hakim olmasını zorunlu ve mümkün kılıyorlardı.

Tarımın kolektifleştirilmesi ne demektir? Tarımın kolektifleştirilmesi, küçük üreticilere ait olan üretim araçlarının, gönüllülük temelinde (sosyalist mülkiyetin bir biçimi, kolektif grup mülkiyeti olarak) birleştirilmesidir. Burada iki koşul var: Gönüllülük ve halk mülkiyeti. Bu iki durum/koşul tarımsal alandaki değişime niteliksel bir karakter verir. Bu, tarımda devrimci bir altüst oluşu

ifade eder. Bu, sosyalist üretim biçiminin tarımda da kuruluyor olduğunu gösterir.

Tarımda kolektifleşmeyi dikte eden birçok zorunluluk vardı:

-Köylülerin küçük-dağınık ekonomi koşullarında yoksulluktan kurtulamamaları, ama toplumsal büyük üretime geçmekle nispeten refahlı, kültürlü bir yaşamın ekonomik ön koşulunu yerine getirmiş olmaları köylülük açısından kolektifleşmenin nesnel zorunluluğunun açık ifadesiydi.

-Tarımda kolektifleştirmenin zorunluluğunu temel bir çelişki de dikte ediyordu: Sosyalist büyük sanayi ile kırsal küçük üretim arasındaki çelişki, sosyalist büyük sanayi, sosyalist genişletilmiş yeniden üretim yasalarına göre geliyordu. Böyle bir üretim, hangi alanda ve formda olursa olsun ülkenin sanayi ürününe duyduğu ihtiyacı gidermeyi ve sanayii çıkış noktası alan başka alanlardaki gelişmenin sağlanmasını hedefliyordu. Buna karşın kırsal alandaki küçük üretim, basit yeniden üretimin gerçekleşmesini sağlayamadığı gibi, her gün her saat kapitalizm ürettiyordu. Bu, sovyet ekonomisinin temelini oluşturan sosyalist büyük sanayi ile hala küçük üretim formunu koruyan -kolektifleştirilmemiş- tarım arasındaki çelişkiydi. Toplumun bütününde genişletilmiş sosyalist yeniden üretimi gerçekleştirmek ve teminat altına almak için

kırsal alanda küçük üretimin -köylü işletmelerinin- kolektif büyük işletmelere; kolektif büyük üretime geçmeleri gerekiyor. Böylelikle, küçük köylü işletmelerinin sağlayamadığı sanayi için gerekli hammadde ve gıda maddelerini sağlama sorununa çözüm getirilmiş olacaktı.

Tarımda kolektifleştirme, tarımsal alanda sosyalist toplumsal üretim ilişkilerinin kurulmasının ve son kertede de tarımın hızlı ve kesintisiz gelişmesinin ön koşuluydu.

-Tarımda kolektifleştirme aynı zamanda kulakların sınıf olarak tasfiyesi için çıkış noktasıydı. Tarımın sosyalist yeniden yapılaşması; küçük üretimin kolektifleştirilmesi, kırsal alanda kapitalizmin ekonomik tabanının yok edilmesi anlamına gelir. Bu ekonomi; kolektif ekonomi, geliştikçe kulak ekonomisinin (kapitalist ekonomi) yaşama şansı ortadan kaldırılır. Tabii ki bu, kendiliğinden değil, çetin sınıf mücadeleleri sonucu gerçekleştirilecek bir dönüşümdür.

Sanayide olduğu gibi tarımda da Bolşevik parti, üretim ilişkilerinin üretici güçlerin karakteriyle mutlak uyumluluk yasasına dayanarak hareket etti. Bu, kırsal alanda sosyalizmin güçleriyle kapitalizmin güçleri arasındaki ertelenemez nihai mücadele demektir; kırsal alanda "kim-kimi" yenecek sorusunun cevaplandırılmasıydı. Bu mücadelede Bolşevikler başarılı oldular ve sovyet kırında da sosyalist üretim biçimini hakim kıldılar.

Sovyet tarımının kolektifleştirilmesi hem sınıf mücadelesi açısından hem de kırsal alanda üretim ilişkilerinin -mülkiyet ilişkilerinin- alt-üst edilişi bakımından dünya tarihinin emsalsiz olaylarından birisidir; o zamana kadar salt teoride doğru olanın pratikte sınanması, zenginleştirilmesidir. Sovyet tarımında kolektifleştirme hareketi, Stalin önderliğinde Bolşevik partinin marksizm-leninizmi geliştirmesi, ona büyük bir katkısıdır. Şimdi bu sürecin nasıl geliştiğini, ana hatlarıyla bir makalede anlatılabilecek bir kapsam ve derinlikte ele alalım.

Sovyet Tarımının Sosyalist Dönüşümü İçin Zorunlu Olan Maddi-Teknik Tabanın Hazırlanması

NEP dönemi sonunda Stalin şöyle diyordu: "Ekonomimizin durumu için en önemli ve en karakteristik olan, şimdi, ağırlık noktasının artık sanayiye kaymasıdır... şimdi tarım ekonomisi, ona zamanında tarım makineleri, traktörler, sanayi ürünleri vs. temin edilmezse kendisini geliştiremez." (Stalin, C. 5, s. 105-106)

Burada, sanayileşmenin artık partinin esas politikası olduğunu ve tarımın da sanayisiz gelişemeyeceğini görüyoruz. Bolşevik parti, sosyalist sanayileşme ile bir tarım ülkesi olan SB'yi sanayi ülkesine dönüştürmeyi esas amaç edinmişti. Ancak sanayileşmekle sovyet ülkesi, diğer şeylerin yanı sıra, tarımda sosyalist alt-üst oluş, büyük kolektif ekonomilerin kurulması, sanayi ve tarım arasında niteliksel yeni ilişkilerin kurulması ve nihayet tarım ve sanayi işi arasında da niteliksel yeni ilişkilerin pekiştirilmesi için olmazsa olmaz ön koşulu olan maddi-tekni tabanı gerçekleştirebileceği düşüncesinden hareket etmişti.

Sosyalist sanayileşmenin hızla gerçekleştirilmek istenmesinin nedenlerinden birisi de, küçük üretimin sosyalizmden ziyade kapitalizm için maddi taban oluşturmasıydı. Kırsal alanda "kim kimi" alt edecek sorusunun cevabı sanayileşmenin; ağır sanayinin gelişmesinde aranıyordu. Çünkü sanayi, ağır sanayi ürünleri tarımın sosyalist yapılaşmasında anahtardı. Bu düşünceden hareketle 1927'de, tarım makinaları üreten Stalingrad'daki devasa işletmenin yapımına başlandı. Bu işletmenin yıllık traktör üretimi kapasitesi 50 bindi. Hemen sonra Karkov ve Çelyabinsk'teki traktör fabrikalarının ve Rostov'daki tarım makinaları -biçerdöver, mibzer vs.- fabrikasının yapımına başlanırdı.

Sonuç itibarıyla: Sovyet ağır sanayii, ülke tarımında sosyalist altüst oluş; sosyalist yapılanma için kaçınılmaz olan maddi-tekni sağlam bir tabanı hazırlamıştı. Şu veriler bu gerçeği yansıtıyorlar.

SSCB tarımında önemli tarım makinalarının sayısal gelişmesi:				
Makina cinsi	adet	1928	1932	1937
Traktör (bütün tipleri)	1000	26.7	148.5	454.5
Traktör (bütün tipleri)	1000 (Beygir gücü)	278.1	2225.0	8385.0
Biçer-döver	1000	2.0	14.5	128.8
Kamyon	1000	0.7	26.6(1933)	144.5
Yanmalı motorlar ve lokomobil	1000	-	48.0 (1933)	77.9

Kaynak: "Büyük Sovyet Ansiklopedisi", SB Bölümü, C. 1, s. 897, 904, Berlin 1952, Alm.

Sadece 1928'den 1932'ye veya 1933'e artış oranı, traktör sayısında %456; traktör gücünde %700; biçerdöverde %625; kamyonunda %3700 oranlarında gerçekleşiyor.

1928'den 1938'e hayvanla çekilen pulluk sayısı 14 binden 5,5 bine, yine hayvanla çekilen mibzer sayısı 717,9 binden 676,4 bine düşerken, traktörle çekilen pulluk sayısı 9,3 binden 493,5 bine; traktörle çekilen mibzer sayısı 0,5 binden 265,5 bine çıkıyor ve basit patoz sayısı 552 binden 297,4 bine düşerken, modern patoz sayısı 5,6 binden 130,8 bine çıkıyor. Aynı zamanda, 1928'de hiç olmayan, örneğin pancar sökme makinasının sayısı 1938'de 19,3 bine varıyor. (Bkz. agk, s. 904)

Sovyet tarımında makinalaşma oranı kısa zamanda artar; örneğin yaz tahılı tarlalarının motorize sürüm oranı 1932'de %19'dan 1937'de %71'e; yaz tahılının motorize ekim oranı aynı dönemde %20'den %54,8'e; motorize hasat oranı %10'dan %43,8'e; mekanize harman dövme %40'tan %94'e; kolhozlarda önemli işlerin motorize oranı %23'ten %67'ye çıkar (Bkz. agk, s. 905)

Görürüz ki, sovyet sanayii (ağır sanayi) sovyet tarımında sosyalist dönüşümün sağlanmasının maddi-teknik tabanını böyle kısa bir zamanda (1932-1933'e kadar) sağlamıştı.

Sovyet tarımında partinin geliştirdiği iki ekonomi tipi vardı. Bunlardan birisi doğru-

dan sosyalist mülkiyetin ifadesi olan sovhozlar [Sovhoz, "Sovyet (tarım) ekonomisi"nin kısaltılmışıdır] ve diğeri de kolhozlardır. Esas itibariyle kolhozların gelişmesini ve anlamını ele alacağımız için sovhozların ne olup olmadıklarına kısaca değinmekle yetineceğiz.

1- Sovyet Tarımında Sovhoz Olgusu

Sovhozlar, katıksız sosyalist tipte büyük tarımsal işletmelerdir. Lenin'in tanımladığı gibi bu işletmeler her şeyiyle; üretim araçlarıyla, üzerine inşa edildiği toprağıyla devlete aittiler. Sovyet anayasası da sovhozları aynen fabrikalar, sanayi ve maden işletmeleri ve başka devlet işletmeleri gibi devletin mülkiyetinde olan işletmeler olarak tanımlar.

Lenin, daha "Nisan Tezleri"nde örnek çiftliklerin kurulmasını talep eder: Bunlar, devlet toprakları ve toprak beylerinin mülksüzleştirilmesiyle devlet mülkiyetine geçen topraklarda kontrolünü tarım işçileri delegelerinin üstlenmesi gereken örnek çiftlikler olmalıydı. Nitekim Ekim devriminin hemen sonrasında; 26 Ekim 1917'de işçi, asker ve köylü delegeleri Bütün Rusya II. Sovyet Kongresi'nde toprağın devletin tasarrufunda olduğunu açıklayan yasanın kabulüyle ilk sovhozlar kurulmaya başlandı.

Sovhozların kurulması çetin mücadeleler sonucu gerçekleşmiştir. Kulakların, çar yanlılarının, zarar vericilerin yanı sıra kırsal alanda kulak ekonomisinin gelişmesi için çaba harcayan troçkistlere karşı da şiddetli mücadeleler verilmiştir. 9 Ocak 1925'te SBKP-MK aldığı özel bir kararla, parti, sendika ve devlet organlarında sovhozların güçlü kılınması için sistematik bir çalışma yürütülmesini talep etmiştir. Çünkü parti, sovhozları, tarımın sosyalist yapılaşmasında örnek-önder işletmeler, işçi-köylü ittifakını güçlendiren faktörlerden birisi olarak görüyordu. Bu karardan sonra kurulmuş olan sovhozların sağlamaştırılmasına ve yenilerinin kurulmasına geçildi. Birinci Beş Yıllık Plan döneminde sovhozların kurulmasına

büyük hız verilir. Stalin'in belirttiği gibi bu dönemde "Sanayi için büyük işletmelerin ve fabrikaların anlamı neyse, tarım için de aynen o anlamda olan büyük tarımsal işletmeler kurulmuştur." Aynı zamanda sanayinin gelişmesine ve tarım makineleri üretmesine paralel olarak sovhozlar giderek daha kapsamlı boyutlarda teknik teçhizatla donatılmışlardır.

Sovhozların gelişmesinde düşmanın yıkıcı faaliyetinin yanı sıra tecrübesizlikten ve teknik donatımın yetersizliğinden kaynaklanan bir dizi hata ve eksikliklere karşı da mücadele edilmiştir.

Sovhozların ne anlama geldiği konusunda Stalin şöyle der:

"Köylülüğün kolektifleşmeye dönüşümü, ...bütün SSCB'de serpiştirilmiş ve modern teknik araçlarla donatılmış ve köylülere yeni tekniğin gücünden ve faydalarından ikna olmalarına imkan tanıyan sovyet çiftliklerinin ağıyla hazırlanmıştır.

Bizim sovyet çiftliklerimizi sadece tahıl depoları olarak görmek yanlıştır. Gerçekte sovyet çiftlikleri, yeni teknikleriyle, civarda oturan köylülere sundukları yardımla, emsalsiz iktisadi yükselişle köylü kitlelerine dönüşümü kolaylaştıran ve onları kolektifleşme yoluna sokan önder gücü." (Stalin, C. 12, s. 246-247)

Sayıların dili:

30'lu yılların başında sovhozlar				
	1930	1931	1933	1934
Sovhozların sayısı	4832	5383	4742	-
Yıllık ortalama işçi sayısı(1000)	724,0	1410,9	2208,4	2468,7
Toplam ekim alanı (1000 hektar)	3926,2	10958,3	14138,8	15026,1
Traktör sayısı (1000 adet)	27,7	51,5	82,7	98,9
Traktör gücü (1000 beygir gücü)	483,1	892,0	1394,5	1714,4
Sovhozların ana fonu (Sene sonu ve 1926-27fiyatlarıyla milyon ruble)	1457,5	2891,7	4475,5	5167,4

Kaynak: Prof. T.L. Başjuk; "SSCB'nin Sosyalist Devlet Tarım İşletmelerinde Üretim Örgütlenmesi", s. 38, Berlin 1947, Alm.

Stalin, kırsal eski yaşam yapısının alt-üst oluşunda esas dayanılacak noktanın sovhozlar olduğu ve kırsal alandaki gelişmenin öncülüğünü sovhozların yapacağı anlayışındaydı. Bolşevikler, tarımda sosyalist yapılaşmada sovhozların oynayacakları rolü çok iyi görüyorlardı. Keza kulaklar da sovhozların rolünü çok iyi kavramışlardı. Bundan dolayıdır ki, sovhoz hareketini engellemek, sovhozları köylü kitleleri nezdinde örnek alınmaması gereken bir gelişme olarak göstermek için her yola, her metoda başvuruyorlardı. Yıkıcı faaliyet, sabotaj, makineleri bozmaktan, hayvanları öldürmeye kadar uzanıyordu.

Stalin'in önerisi üzerine MK ve Merkezi Kontrol Komisyonu (MKK) 1933 yılında sovhozlarda siyasi seksiyonların kurulması kararını alırlar. Bu seksiyonların görevi, sovhozları sınıf düşmanı unsurlardan temizlemek, siyasi olarak sağlamlaştırmak, ekonomik faaliyetlerini, kitle arasındaki çalışmalarını ve sovhoz-parti örgütlerinin faaliyetlerini iyileştirmektir. Bu karar üzerine sovyet kırsalında sınıf düşmanlarının tasfiyesini hedefleyen mücadele başlar, sovhoz aktifleri kurulur, sovhozlarda çalışan işçilerin siyasi seviyeleri yükselir ve sovhozlar ekonomik olarak güçlenirler. XVII. Parti Kongresi (1934) kırsal alanda da Bolşevik partinin zaferini sergileyen kongre olur.

Yukarıdaki tablonun gösterdiği gibi sovhozlarda çalışan işçi sayısı 3,4 misli; ekim alanı 3,8 misli; traktör sayısı 3,6 misli; traktör gücü 3,5 misli ve ana fon 3,5 misli artar.

İkinci Beş Yıllık Plan döneminde (1933-1937) tarımsal üretimin ve üretimde verimliliğin artırılması, tarımda makinalaşmanın tamamlanması, diğer şeylerin yanı sıra, hedef alınır ve amaçlanan hedeflere de ulaşılır.

Savaş öncesi dönemde sovhozların inşası				
	1928	1932	1937	1938
Yıllık ortalama işçi sayısı (1000)	316,8	1891,5	1469,5	1319,5
Ekim alanı (1000 hektar)	1735	13448	12163	12411
Traktör sayısı (yıl)	6.7	64.0	84.5	85.0

sonu)1000 adet				
Traktör gücü (1000 beygir gücü)	77,6	1043,0	1647,5	1751,8
Biçerdöver (1000 adet)	-	12,3	24,0	26,6
Kamyon (1000 adet)	0,7	8,2	25,6	30,6
Sene sonu bilançosuna göre ana fon (milyon-ruble)	451,5	4030,6	7253,6	7716,1
Bu fon içinde üretim ana fonu (mil. ruble)	349,7	3304,9	5663,2	6012,2
Kaynak: a.g.k., s. 39				

10 sene içinde sovhozlarda çalışan işçi sayısı, 4,2 misli; ekim alanı 7,1 misli; traktör sayısı 12,7 misli; traktör gücü 22,6 misli; biçerdöver sayısı (1932-1938) 2,2 misli; kamyon sayısı 43,7 misli; ana fon 17 misli ve üretim anafonu da 17, 2 misli artmıştır.

Bu ve buraya aktarmadığımız başka veriler, sovyet tarımının İkinci Plan döneminde makinalaştığını, tarımda sosyalist alt-üst oluşun sağlandığını gösteriyorlar. Örneğin 1937 yılında bütün sovhozlarda 100 hektarlık bir alana 17,9 beygir gücüne eşit motorize ve hayvan gücü düşüyordu. Bu gücün 14,5'i traktör gücüydü. Yani hayvan gücü sadece 3,4 beygir gücündeydi. Keza aynı yılda 1000 hektarlık alana (tahıl alanı) düşen biçerdöver sayısı 3,2 idi. Sovhozlarda icra edilen işte traktörlerin oransal payı şöyleydi:

İşin cinsi	1934(%)	1937(%)
Sürmek	89	97
Tahıl ekimi	78	98
Pamuk ekimi	94	96
Şeker pancarı ekimi	64	100
Tahıl hasatı	57	95
Biçerdöverle tahıl has.	37	87
Şeker pancarı hasatı	27	100
Kaynak: M. A. Abrossimow; "SSCB'de Sosyalist Devlet Tarım İşletmeleri", Berlin 1953, S. 29-30, Alm.		

Yukarıdaki tablonun yorumlanacak bir yanının olduğunu sanmıyoruz.

Sovhozlarda makinalaşmanın artması, sosyalist disiplin ve düzenleme, sonuç itibarıyla işin verimliliğini ve üretimin artışını da beraberinde getirmiştir. Örneğin 1928'den 1938'e tahıl üretimi 7,7 misli; pamuk üretimi 14 misli; süt üretimi 13,8 misli; yün üretimi 8,8 misli; 1926-27 fiyatlarıyla toplam üretim 7 misli; sovhoz üretiminden devlete teslim edilen tahıl miktarı 2,2 misli

(193438); süt ürünü 13,5 misli; hayvan (ağırlıklı olarak) miktarı 19,7 misli artmıştır. (Bkz. T. L. Basjuk, agk, s. 41)

Sovhozların Gelişmesine Toplu Bakış		
Sovhozlarda tarla işinin motorize oluş oranı		
	1934(%)	1956(%)
Toprak sürme	89	100
Tahıl ekimi	78	100
Pamuk ekimi	94	100
Şekerpancarı ekimi	64	98
Ot biçimi	57	89
Kombine tahıl hasatı (iki aşamalı hasat dahil)	37	99
Kaynak: "40 Jahre Sowjetmacht in Zahlen", Berlin 1958, s. 198		

Sovhozlarda iş verimliliğinin artışı					
Çalışılan her işçi - gün- için üretim (%)	1934	1940	1950	1953	1956
Tahıl	100	214	149	203	363
Süt	100	125	130	151	165
Yün	100	104	88	120	128
Hayvanların (sığır) ağırlık artışı	100	145	118	145	145
Domuzlarda ağırlık artışı	100	117	150	183	200
Kaynak: a.g.y.					

İlk tabloda önemli tarla işlerinin 1934'te ortalama %69,8'inin, 1956'da ise %97,7'sinin, yani neredeyse yüzde yüzünün mekanize edildiğini görüyoruz. Bu, tarımın tamamen makinalaştırılması anlamına gelir.

Tarımda sosyalist alt-üst oluşun boyutları; modern teknoloji, çalışma, üretimi örgütlenme metodu, bilimin tarımda kullanılması, komünist kadroların faaliyeti vs. sovhozlarda da işin verimliliğini yükseltmiştir. 1934'ten 1956'ya işçinin çalışılan gün bazında verimliliği %263 oranında artarken, bu artış tabloda belirtilen ürünler toplamında %59,5 oranına varıyordu.

Bu tabloda sovhozların 1934'ten 1956'ya önemli kıstaslar temelinde gelişme boyutlarını görüyoruz: 1934'ten 1956'ya işçi sayısı %33 oranında; traktör sayısı %224 oranında; kombine makine sayısı %406 oranında; kamyon sayısı %450 oranında; ekilen alan %215 oranında; tarımsal brüt üretim %300 oranında ve devlete teslim edilen miktar da %441 oranında artıyor.

1934'ten 1956'ya sovhozların gelişmesi:					
	1934	1940	1945	1953	1956
Her sene başı bazında bütün sovhozların sayısı	4118	4159	3933	4857	5098
Üretimde çalışan işçi sayısı, yıllık ortalama ve 1000	1526	1186	982	1708	2036
Yıl sonu bazında traktör sayısı (1000 adet)	96	100	58	165	311
Birçok işi bir arada yapan tahıl kombineleri (makinaleri) 1000 adet	17	27	19	42	86
Kamyon sayısı (1000 adet)	16	29	12	49	88
Ekim alanı (milyon hektar)	10,0	11,6	6,6	15,2	31,5
Tarımsal brüt üretim (1934=1 olarak)	1	1,5	0,7	2,2	4,0
Devlete teslim edilen miktar (1000 ton)	3499	5178	2390	6370	18923
Bu miktarın içinde Tahıl(1000 ton)	2424	3674	1944	3677	15287
Pamuk (1000 ton)	45	131	52	168	225
Süt (1000 ton)	733	1013	325	1855	2733
Et (hayvanın canlıyken ağırlığı 1000 ton)	283	338	61	637	637
Yün (1000 ton)	14	22	8	33	41
Kaynak: A.g.k., s. 193-194					

2- Sovyet Tarımında Kolektifleştirme Hareketinin Gelişmesi

Kolektifleştirmenin Gelişmesinde Tarımsal Kooperatifçiliğin Rolü

Bolşevikler, sosyalist sanayileşmeyi gerçekleştirebilirlerken, tarımda sosyalist altüst oluşun maddi-teknik tabanını da oluşturmuş oluyordular. Buna yukarıda değindik. Bolşevikler, bu gelişmeye paralel olarak satış ve işe alanlarında tarımsal kooperatifçiliği de geliştirerek sovhozların ve özellikle de kolhozların ilk örgütlenme adımlarını atıyorlardı. Satış ve işe alanlarında kooperatifler, küçük köylü bireysel üretimlerinin kolektif büyük üretime; sosyalist yeniden yapılanmalarında önemli bir hazırlık rolü oynamışlardır. Kooperatifçilikle geniş emekçi köylü kitlesinin tarımda kolektif yönetimin en basit özelliklerini kavramaları olanağı doğuyordu. Tarımsal kooperatifçiliğin en basit formlarıyla (tarımsal ürünlerin işleme kooperatifleri, hayvancılık kooperatifleri vs.) ve sözleşme sistemiyle sovyet devleti, küçük köylü işletmelerindeki üretim sürecine planlı bir şekilde müdahale ediyor/yönlendiriyordu. Böylelikle sovyet devleti, üretimin artmasını sağlıyor ve tarımın sosyalist altüst oluşunun zorunlu ön koşullarını hazırlıyordu. Kooperatifçiliğin tarımda sosyalist büyük üretime geçişteki hazırlayıcı rolünü kavrayan sovyet devleti; en basit tarımsal kooperatifçiliğin dahi bütün formlarını geliştiriyor, güçlendi-

riyordu. En basit formlarda da olsa tarımsal kooperatiflerin önemli bir rolleri daha vardı. Bu kooperatifçilik vasıtasıyla küçük köylü tarım üretimi, sözleşme sistemiyle sosyalist sanayi ile ilişkiye giriyor ve bu ilişki giderek pekişiyordu. Sözleşme sisteminin özü, sanayinin hammadde ile beslenmesini, köylünün kendi üretimine olan ilgisini artırmayı ve köylüleri giderek kolektifleşmeye ve sosyalizme çekmeyi sağlamaktı. Sözleşme sistemi giderek tarım ile sanayi arasında bağ kurmanın önemli bir aracı olmuştur.

Emekçi köylülüğün kolektif işletmelerde birleşmeleri, küçük köylü işletmelerinin sosyalist yapılanmaları için hazırlıklar aynı süreç içinde, bir arada atılan adımlar olmuştur. Bir taraftan en basit formda da olsa kooperatifçilik geliştirilirken, diğer taraftan da kurulmuş olan sovhozların ve kolhozların gelişmelerine büyük özen gösterilmiştir. Örneğin 1921'de 15570 olan kolhoz sayısı 1926'da 17874'e, 1927'de 18510'a ve 1928'de ise 33300'e çıkmıştır. Böylelikle 1928 yılında 416700 köylü işletmesi kolektifleştirilmiş oluyordu. Bu toplam köylü işletmelerinin ancak %1,7'sine teka-bül ediyordu (Bkz. "İstatistik El Kitabı; SSCB'nin Ekonomisi, s. 130, 1932, Aktaran: A. Kuropatkin; "SSCB'de Tarımsal İşin Ekonomisi", Berlin, 1947, s. 96, Alm.)

Tarımsal alandaki bu gelişme mücadelesiz

olmamıştır. Bolşevik parti, parti içinde, Lenin ve Stalin'in kooperatifçilik planına karşı çıkan troçkistlere ve buharincilere karşı şiddetli mücadele etmiştir. Parti, kooperatifçiliği ve onun yönetimini, sınıf düşmanlarına ve kapitalist yolculara karşı güçlü kılmak, emekçi köylülüğü tutanak dalı yapmak için köydeki bütün üyelerini kooperatiflere üye olmaya ve orada aktif bir faaliyet sürdürmeye çağırmıştır. Bunun ötesinde parti, onbinlerce komünist ve şehirli işçiyi kırsal alana göndererek, onlara orada parti içinde ve köy sovyetlerinde yönlendirici etkide bulunmaları görevini vermiştir. Partinin kırsal alana bu desteği, küçük ve orta köylü kitlelerin kulaklara karşı mücadelede harekete geçirilmelerinde kır parti örgütüne büyük bir yardım olmuştur. Keza onların katkısıyla kooperatifçilik geliştirilmiş ve emekçi köylülerin siyasi ve kültürel eğitimine katkıda bulunmuştur.

Yukarıda sovhozların kırsal alanda partinin önder rolünü güçlü kılmadaki rolünü belirtmiştik. Sovhözların rolünü kavrayan parti, onları tarımsal alanda devlet önderliğinin kaldırıcı olarak kavramıştı ve sovhözler, görevlerini başarıyla yerine getirmişlerdi; onlar, tarımsal alt-üst oluşta önderlik rolünü başarıyla yerine getirdiler ve geniş köylü kitleleri nezdinde sosyalist ekonominin pratik örneği oldular.

Sovhözların görevleri, sadece bu belirttiklerimizle sınırlı değildi. Onlar aynı zamanda küçük köylü işletmelerine, örneğin hasatta, ekimde vs. yardımcı oluyorlar, onlara tarım makinaları vs. sağlıyorlardı. Keza sovhözler, köylü kitlelerini, kooperatifçilikten kolhoza geçiş için de siyasi-kültürel olarak eğitiyorlardı.

Sovhözların öncü faaliyetlerinden birisi de traktör konvoylarının ve giderek de Makina-Traktör İstasyonlarının (MTİ) kurulmasına öncülük etmeleridir.

Makina-Traktör İstasyonlarının Kurulması Ve Anlamı

Tarımın tamamen kolektifleştirilmesinde ve sınıf olarak kulakların tasfiyesinde kırsal alanda, sovyet iktidarının dayanağı olan MTİ çok önemli bir rol oynamışlardı.

MTİ, traktör konvoyları örnek alınarak kurulmuşlardı. 1928 yılında Odessa bölgesindeki Şevçenko sovhözündeki traktör konvoyu Stalin'in inisiyatifi üzerine ilk MTİ'ye dönüştürülür.

MTİ, tarımın sosyalist alt-üst oluşumunda, tarımın teknik donatımında ve kolhoz üretiminin artışında çok önemli bir kaldıraç olmuşlardı.

Sovyet devleti, kolhoz ekonomisinde önderlik rolünü gerçekleştirmek için tarımsal üretimdeki temel üretim araçlarına olan toplumsal mülkiyeti, olanaklarını seferber ederek güçlendirmeye ve kooperatifsel kolhoz mülkiyetini geliştirmeye çalışmıştır. Sosyalist devletin bu çabası çok önemlidir, çok anlamlıdır. Çünkü sosyalizmde devlet, üretim araçlarını kendi mülkiyetinde tutar ve böylelikle kooperatifsel üretimde özel çıkarların toplumun çıkarlarına baskın gelmesini engeller. Burada söz konusu olan, devlet mülkiyetinde olan üretim araçlarıyla (sosyalist mülkiyetteki üretim araçlarıyla) üretimin kooperatifsel formunun birleştirilmesidir. Bu birleştirme bağlayıcı öneme haizdir. Çünkü bu, kırsal alanda kolhoz üretiminin gelişmesi ve teminat altına alınması için olmazsa olmaz ön koşuldur. Bu birleştirme, bu, olmazsa olmaz önkoşul, MTİ'nin kuruluşunda da kullanılmıştır. Bolşevik Parti MK'nın 29 Aralık 1930 tarihli kararında Makina Traktör İstasyonlarının özü şöyle karakterize ediliyordu:

"Büyük kapsamlı kolektif tarımın sovyet devleti tarafından örgütlenmiş formu MTİ görünümünde ifadesini buluyor. Yüksek tekniğe dayanan, kolektif ekonomilerinin inşasında kolektif köylerin kendi faaliyetlerinin proleter devletin örgütleyici ve teknik yardım ve yönlendirmesiyle en sıkı şekilde bağ içindedir..." (Aktaran; W.A. Abramow; "Makina-Traktör İstasyonlarının İnşası ve

Onların Kolektif Ekonomilerin Sağlamaştırılmasındaki Rolü", Berlin, 1953, s. 14, Alm.)

Görüyörüz ki, MTİ, kırsal alanda sosyalist devletin hem en güçlü bir kaldırıcı ve hem de kolhozların gelişmesinde önemli bir çıkış noktası olarak değerlendiriliyor.

"Büyük kolektif tarımın mekanikleştirilmesinin en iyi formunu Stalin, Makina-Traktör İstasyonları yapılaşmasında buldu. Bu form, kolhoz kitlelerinin kolektif ekonomilerin inşasında kendi faaliyetlerini sosyalist devletin örgütleyici ve teknik yardımıyla birleş-

MTİ inşasının bazı kıstaslar temelinde durumu			
	1932	1937	1940
MTİ'nin sayısı	2446	5818	7069
MTİ'deki traktör sayısı (1000 adet)	74,8	365,8	435,8
Traktörlerin gücü (1000 beygir gücü)	1077,0	6679,2	8360,0
Biçerdöver sayısı (1000 adet)	2,2	104,8	153,4
MTİ tarafından işlenen kolektif ekonomilerin ekim alanının bütün kolektif ekonomilerin ekim alanına oranı	49,3	91,8	94,1
MTİ tarafından icra edilen traktör işinin kapsamı (mil. hektar)	-	202,8	225,0
Kaynak: W. A. Abramow; a.g.k., s. 20			

tirdi." (A. Kuropatkin, agk, s. 103)

Sovyet devletinin bu alandaki faaliyeti de tabii ki mücadelesiz olmamıştır. Kapitalizmin yeniden inşacıları MTİ'nin anlamını çarpıtmışlar, bu istasyonları basit bir kira bürosuna indirgemişlerdir. Stalin, troçkistleri ve buharincileri, kapitalizmin bu restorasyoncularını teşhir eder ve MTİ'nin sovyet devleti açısından kırsal alandaki önemini vurgular.

"... Birincisi; MTİ, kolhozların çıkarlarını sosyalist devletin çıkarlarıyla doğrudan bağlar ve bu temelde kolhoz köylülerinin sosyalist ve komünist toplumun bilinçli ve aktif kurucuları olmaları için eğitimlerine katkıda bulunurlar; İkincisi; Makine-Traktör İstasyonları, kolhoz üretiminin tam mekanizasyonunu teminat altına almalıydılar ve ileri sovyet tarımcılığının kazanımlarını geniş çaplı olarak üretimde kullanmalıydılar... Üçüncüsü; Makina-Traktör İstasyonları, sovyet devletinin elinde kolektif ekonomilerin planlı yönlendirilmesi için en önemli kaldırıcı olarak hizmet etmelidirler.

Bu istasyonlar, kolhozlara üretimlerinin planlanmasında doğrudan destek olmalıydılar, onlara işin örgütlenmesinde ve kolhoz köylülerinin işe, çalışmaya olan sosyalist bakış eğitiminde yardım etmelidirler." (A. Kuropatkin; agk, s. 103-104)

MTİ, leninist-stalinist kooperatifçilik planının temelini oluşturmuştur. Bolşevik parti ve bizzat Stalin, MTİ gelişmesi, gelişme önündeki engellerin yıkılması için gereken tedbirlerin alınmasını titizlikle denetlemişler, elde edilen sonuçları ayrıntılı olarak değerlendirmişlerdir. Bu çok yönlü faaliyetin sonucudur ki, 1932 yılının başında MTİ'nin sayısı 1400'e çıkmıştır. Bu istasyonlardaki traktör sayısı 63300, patoz sayısı 27800 idi. Bu istasyonlar, yine aynı yıl başında kolhozların %24,5'ine hizmet sunuyorlar ve kolhozların ekim alanının %37,1'ni işliyorlardı. 1933 yılı başında MTİ'nin sayısı 2466'ya, traktör sayısı 74800'e, biçerdöver sayısı 2200'e ve patoz sayısı da 37000'e çıkar. Bu donatımla kolektif ekonomilerin %45,8'ine ve ekim alanının da %49,3'üne hizmet götürülür. (Bkz. A. Kuropatkin; agk, s. 107)

Görüyörüz ki, 1932'den 1940'a, 8 sene içindeki MTİ'nin sayısı 2,9 misli; bu istasyonlardaki traktör sayısı 5,8 misli, traktör gücü 7,8 misli, biçerdöver sayısı 69,7 misli artmıştır ve 1932'de MTİ kolektif ekonomilerin (kolhozların) ancak %49,3'üne hizmet götürürken, 1940'da %94,1'ine yani neredeyse tamamına hizmet götürür duruma gelmiştir.

Tarımın Tam Kolektifleştirilmesi Ve Bireysel Özel Çalışmanın Kolektif Sosyalist Çalışmaya Dönüşmesi

Sosyalist sanayileşmenin yürütülmesi ve leninist-stalinist kooperatifçilik planının uygulanması ile köylülerin kolhozlara kitlese katılımlarının ön koşulları yerine getirilmiş oluyordu. Nitekim 1929 yılı sovyet tarımında derin alt-üst oluşların başladığı yıl oldu ve orta köylüler kitlese olarak kolhozlara - kolektif işletmelere- girmeye başladılar.

Ama bu, kolektifleşme hareketinin mücadelesiz gerçekleştirildiği anlamına gelmez. Sovyet devletinin sovhozlar ve kolhozlar vasıtasıyla yaptığı örnek çalışmaya, MTİ'ye ve de orta köylülerin kitlesel katılımına rağmen sovyet kırında sosyalizmin güçleriyle kapitalizmin güçleri arasında çok çetin bir sınıf savaşı yürütülüyordu; kulaklar, her araç ve metodu kullanarak sovyet tarımının sosyalist yapılanmasını engellemeye çalışıyorlardı. Bu mücadelede kulaklarla uzlaşma yanlıları -örneğin buharinciler- partinin doğru politikasının kararlı bir şekilde uygulanmasıyla tasfiye edilirler. Bu mücadele sonucunda sovyet kırında, üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti temelinde, nitelik olarak yeni olan üretim ilişkileri gelişir. Bunlar sömürüden kurtulmuş emekçi köylülerin karşılıklı sosyalist yardımlaşmalarını ve dostça işbirliklerini ifade eden ilişkilerdir.

Sovyet kırında giderek sosyalist üretim ilişkilerinin hakim kılınmasıyla tarımda tekniğin ve tarım biliminin tam kullanılması için bütün ön koşullar da yaratılmış olur.

Sosyalist devletin, tarımın sosyalist altüst oluşu için attığı adımların ne denli doğru olduğu hemen görülür. Örneğin kolhoz hareketinin daha ilk döneminde kolhoz üretiminde yüksek bir verimlilik görülür. Köylü üretim araçlarının bir araya getirilmesine dayanan kolhoz hareketinin bu aşamasında alınan üretim sonuçları hayret edici boyutlara varıyordu. Örneğin, kolhoz hareketinin ilk üç yılında kolhozların ürettiği brüt tahıl üretimi 50 misli; pazarlanan (meta formundaki) tahıl üretimi 40 misli artarken, aynı dönemde kolektif ekonomilerin ekim alanı da 40 misli artıyordu. Üretimin artması kolhoz köylülerinin maddi yaşam durumunu da iyileştiriyordu.

Tarımdaki sosyalist alt-üst oluş ve MTİ, sonuç itibarıyla, daha kolhoz üretiminin ilk aşamasında tarımsal çalışmanın karakterini temelden değiştirmeye neden oluyordu. Tarımsal alandaki çalışma, özel çalışma

olmaktan çıkarak, toplumsal çalışmaya dönüşüyordu ve giderek sovyet tarımında, çalışmanın karakterindeki niteliksel değişmeye paralel olarak, kolхозlarda işin örgütlenmesinin sosyalist formlarının kullanılmasına geçiliyordu. (Sosyalist yarış, iş bölümü, ekip sistemi vs.).

Tarımsal çalışmayı karakterize eden başka bir değişme de, kolхозların bütünlüklü ekonomi planlamasına dahil edilmesi ve kolхозlar içinde planlamanın gelişmesi ve işin sosyalist ilkelere göre ücretlendirilmesine geçiştir.

Bütün bu gelişmelere rağmen kolхозların makina ile donatımı ilk yıllarda nispeten zayıftı. Bu alandaki gelişme 30'lu yılların yarısından itibaren hızlandı. Aşağıdaki veriler bu alandaki gelişmeyi gösteriyor:

Kolektif ekonomilerde önemli tarımsal işlerin makiyeleşme oranı (% olarak)			
İşin cinsi	1933	1937	1940
Yazlık tahıl tarlalarının sürümü	22,0	73,9	75,0
Yazlık tahıl ekimi	6,8	42,5	52,0
Tahılların ve kabuklu mahsullerin hasatı	10,4	39,3	46,0
Bunda biçerdöver ile hasatın payı	0,7	33,6	43,0
İşlenmemiş alanların sürülmesi	-	83,2	84,0
Kışlık tahıl ekimi	7,0	45,0	53,0
Sonbahar sürümü	23,4	67,4	72,0

Kaynak: W. A. Abramow; a.g.k., s. 36

Görüyoruz ki, kolektif ekonomilerde mekanikleşme '30'lu yılların yarısından sonra büyük oranlara ulaşmıştır.

Sovyet kırında "kim kimi" yenecek sorusu cevaplandırılmıştı. Stalin önderliğinde Bolşevik parti, kırsal alanda kapitalizmin unsurları olan bireysel küçük üretimi ve sınıf olarak zengin köylülüğü, böylelikle bireysel köylü işletmeciliğine dayanan özel mülkiyeti tasfiye etmişti. Sovyet tarımının kaderini artık kolхозlar ve sovhozlar (kolektif ve sovyet tarım çiftlikleri) belirliyorlardı. Bu sosyalist mülkiyetin; sosyalist üretim ilişkilerinin zaferiydi. Bu, kırsal alanda derin alt-üst oluşların başladığı 1929 yılından 6 yıl sonra; 1935'te bütün köylü işletmelerinin beşte dördünü kolektif ekonomilerde bir

araya getiren bir zaferdi.

Kolhozların güçlü kılınmasında bizzat Stalin'in önderliğinde hazırlanan ve kolhoz öncü işçilerinin II. Birlik Kongresi'nde (1935) kabul edilen Tarımsal Büyük Kolektif Çiftlik Tüzüğü çok önemli bir rol oynamıştır. Bu tüzük, kolektif ekonomilerde kolhoz yaşamının anayasası olmuştur. Bu tüzük, kolхозlarda çalışmanın örgütlenmesinin temel formu olarak daimi üretim ekiplerini; ücretlendirmenin sosyalist ilkesinin bütün yönleriyle uygulanmasını, kolхозlar ve MTİ arasındaki karşılıklı ilişkilerin karakterini, üyelik koşullarını, iş disiplini vs. tespit ediyordu (Bkz. N. D. Kasonzew; "Tarımsal Artel'in Stalinist Tüzüğü-Kolektif Ekonomiksel Yaşamın Temel Yasası", Berlin 1954, s. 37-99, Alm.)

Sovyet Tarımında Mülkiyetin Karakteri

Sosyalist sanayileşme ve bunun kırsal alana yansımaları ve tarımın kolektifleştirilmesi sonuç itibarıyla, oldukça kısa bir zamanda, sovyet kırsalında gerçekten devrimci ve teknik bir alt-üst oluşa yol açtı. Bu alt-üst oluş sonucunda sovyet tarımı sosyalist tarıma ve dünyanın en büyük ve en çok mekanize olmuş tarımına dönüştü. Sovyet tarımındaki değişimlerin belirleyici sonucu, toplumsal ve sosyalist mülkiyetin kırsal alanda yegane geçerli mülkiyet olmasıdır, özel bireysel işin yerini toplumsal sosyalist işin almasıdır. Bu iş, toplumsal formu bakımından sanayi işiyle aynıdır. Bütün bu dönüşümler iki beş yıllık plan döneminde gerçekleştirilmiştir. İkinci Beş Yıllık Plan sonunda sovyet tarımı neredeyse tamamen sosyalistleşmişti. Örneğin 1938'e gelindiğinde bütün köylü işletmelerinin %93,5'i kolхозlarda birleşmişlerdi ve bu kolхозlar, ülkenin o dönemde işlenebilir/ekilebilir alanlarının %99,3'ünü işliyorlardı.

Tarımın da sosyalistleştirilmesiyle sovyet ekonomisinin bütün alanlarında; sektörlerinde sosyalizm zafere ulaşmış oluyordu; sovyet ekonomisi tamamen sosyalist ekonomi olmuştu. Öyle ki, daha 1936'da sov-

yet ülkesinin bütün üretim araçlarının %98,7'si toplumsal, sosyalist mülkiyet karakterini almıştı.

Ne var ki; SB'de toplumsal, sosyalist mülkiyet tek boyutlu değildi. İki boyutlu idi. Bu iki boyutluluk sanayi ve tarımın özelliklerinden kaynaklanıyordu: Sovyet ülkesinde sosyalist mülkiyetin iki formu vardı; devlet mülkiyeti ve kooperatifsel, kolektif ekonomi mülkiyeti (grup mülkiyeti).

Sovyet Anayasası'nın 5. maddesinde sosyalist mülkiyetin formları şöyle tanımlanır:

"SSCB'de sosyalist mülkiyet, ya devlet mülkiyeti (halkın mülkiyeti) formuna, ya da kooperatifsel-kolektif ekonomi mülkiyeti (tek tek kolektif ekonomilerin mülkiyeti, kooperatifsel birliklerin mülkiyeti) formuna sahiptir." (Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri Anayasası, Berlin 1949, s. 8 Alm.)

Temel üretim araçları ve ülkenin bütün maddi zenginlikleri bütün emekçilere ait oldukları için devlet mülkiyeti, sosyalist mülkiyetin en yüksek/gelişmiş formudur. Sovyet Anayasası'nın 6. maddesinde devlet mülkiyetinin kapsamı şöyle tanımlanır:

"Toprak, onun zenginlikleri, sular, ormanlar, işletmeler, fabrikalar, ocaklar, madenler, deniz, su ve hava yolu, bankalar, posta ve telgraf, devlet tarafından örgütlenen tarımsal büyük işletmeler (sovyet çiftlikleri, MTİ vs.), belediye işletmeleri, şehirlerdeki ve sanayi yerlerindeki evler devlet mülkiyetidir, yani halkın malıdır." (Sovyet Anayasası, agy)

Bu demektir ki, SB'de önemli üretim araçları ve ülkenin bütün zenginlikleri devletin elinde toplanmıştır. Bu devlet sosyalist bir devlettir ve sosyalist devlette, başında komünist partinin bulunduğu işçi sınıfı, önder güçtür ve bu önder güç, devlet mülkiyetinin akıbetini belirler.

Daha 1936 yılında üretim fonunun %90'ı devlet mülkiyetindeydi.

Sanayide olduğu gibi sosyalist tarımda da

belirleyici önderlik rolü devlet mülkiyetindeydi. Önderlik rolünü belirleyen özelliklerden birisi toprak ve toprak devlet mülkiyetindeydi. Böylelikle devlet mülkiyetinde (sosyalist mülkiyette) olan toprak, sovhozların ve kolhozların tarımsal üretimlerinin temelini oluşturuyordu. Sosyalist devlet toprağının kullanımı hakkı, yasaya göre, ebedi ve ücretsiz olarak kolhozlara veriliyordu.

Sovhozlar kırsal alanda sosyalist işletmelerin en önemli formunu oluşturuyorlardı. Bunun içindir ki sovhozlar, tarımsal üretimin en büyük fabrikaları; sosyalist tarımın öncü gücü olarak tanımlanırlar.

Tarımsal üretimde devlet mülkiyetinin önder rolünü belirleyen bir noktayı da MTİ oluştururlar. Sovhozlar gibi MTİ da sosyalist devlet işletmeleriydi. Bu istasyonlar, kolhozların işletmeciliği içeren işlerini üstleniyorlardı ve bu temelde de devletin kolhoz üretimindeki önder rolünü teminat altına alıyorlardı. İkinci Beş Yıllık Plan'ın son döneminde MTİ'nin, kolhoz üretiminin temel üretim araçlarındaki -traktörler, tarımsal makineler vs.- payının yaklaşık %80 olması bu istasyonların rolünü ve önemini yeteri kadar açıklıyor.

"Böylelikle toprak, sovhozlar ve MTİ sovyet devletine, tarımda devlet mülkiyetinin önder rolünün gerçekleşmesi için ve dolayısıyla kolhozların devlet tarafından yönlendirilmesinin gerçekleşmesi için çok önemli araçlar olarak hizmet ediyorlar." (A. Kuropatkin; agk, s. 129)

Kolhozların mülkiyet formuna gelince: kooperatifsel işletmeler, "şayet devlete, yani işçi sınıfına ait olan toprak üzerinde kurulmuşlarsa ve (devlete, yani işçi sınıfına ait olan) üretim araçlarıyla donatılmışlarsa sosyalist işletmelerden farklı olmayan" (Lenin) işletmelerdir.

Emekçi köylülüğün ezici çoğunluğu kolhozlarda birleşmişlerdi ve kolhozlar da üretim araçlarına olan toplumsal mülkiyete

dayanıyorlardı. Sovyet Anayasası'nın 7. maddesinde kolektif ekonomilerdeki ve kooperatifsel örgütlenmelerdeki mülkiyet durumu şöyle tanımlanıyor:

"Canlı ve cansız envanter ile kooperatifsel örgütlenmelerdeki ve kolektif ekonomilerdeki toplumsal işletmeler, kolektif ekonomiler ve kooperatifsel örgütlenmeler tarafından üretilen ürün ve onların toplumsal binaları, kolektif ekonomilerin ve kooperatifsel örgütlenmelerin toplumsal, sosyalist mülkiyetlerini oluştururlar." (Sovyet Anayasası, agy)

Demek oluyor ki, karakter bakımından kolektif ekonomilerde (kolhozlar) ve kooperatifsel örgütlenmelerde mülkiyet, devlet mülkiyeti tipinde bir mülkiyettir. Bu türden mülkiyet, sosyalist mülkiyetin daha basit bir formunu ifade ediyor.

"Aynen devlet sanayi işletmelerinde olduğu gibi, kolhozlarda da üretimin araçlarına ve gereçlerine ortak olmayan insan yoktur. Kolhoz üyelerinin her biri, devlete ait olan ve kolhozu ebediyen verilmiş olan toprakta, kolektif ve devlet mülkiyetinde olan üretim araçları ve gereçleriyle çalışırlar. Aynen sanayi işletmelerinde olduğu gibi kolhozlarda da iş, doğrudan toplumsal iş bazında icra edilir burada işin sosyalist ücretlendirilmesi ilkesi geçerlidir. Kolhozlar, genişletilmiş sosyalist yeniden üretimin yasalarına göre gelişirler." (A. Kuropatkin; agk, s. 130)

Sayıların dili:

İşin verimliliği açısından	Köylü ekonomilerinde (1922-1925)	Kolhozlarda	
		1933	1937
Kişi ve işgünü başına tahıl üretimi (kg)	31,1	57,8	98,0
Köylü işletmelerinde işverimliliğine oranla kolhozlardaki iş verimliliği (%)	100,0	186,0	315,0

Kaynak: Büyük Sovyet Ansiklopedisi, a.g.k., C. I, s. 908

Burada, yazı boyunca anlattığımız nedenlerden dolayı kolhoz ekonomilerinin, bireysel köylü ekonomilerine nazaran ne denli

verimli olduklarını, aynı zamanda kolhozlarda üretim verimliliğinin sürekli arttığını da görüyoruz. Bu artış, 1933-1937 arasında %69,5 oranına varıyordu. Daha sonraki yıllarda kolхозlarda iş verimliliğinin artışı şöyledi:

Kolхозlarda	1940	1950	1953	1955	1956
1940=100	100	99	115	136	146
1950=100	-	100	116	138	148

Kaynak: "40 Jahre..." s. 223

1950'deki durum, savaşın tahribatının sonuçlarından birisidir. 1956'ya gelindiğinde iş verimliliği hem 1940'a, hem de 1956'ya nazaran yaklaşık 1,5 misli artmış oluyordu.

Üretim artışı (yıllık ortalama %) açısından:						
	SSCB		ABD		Almanya	
	1933/37	1909/13	1933/37	1909/13	1933/37	
Buğday üretimi	+16.9	+1.9	-0.4	+4.4	-2.3	
Pamuk üretimi	+16.0	+9.0	+8.9	-	-	
Büyükbaş hayvan	+9.3	-0.9	-1.2	-0.2	+1.2	

Brüt tahıl üretimi ve pazar payı açısından:

1927					
	Toplam üretim		Pazar üretimi		Pazar üretiminin payı
	Mil. pud	%	Mil pud	%	%
Sosyalist ekonomi (Sovhozlar+kolhozlar)	80	1,7	37,8	6,0	47,2
Sovhozlar	-	-	-	-	-
Kolhozlar	-	-	-	-	-
Kulaklar	617	13,0	126,0	20,0	20,0
Orta ve küçük köylüler	4052	85,3	466,2	74,0	11,2
Bireysel köylü işletmeleri	-	-	-	-	-
Toplam	4749	100,0	630	100,0	13,3
1940					
	Toplam üretim		Pazar üretimi		Pazar üretiminin payı
	Mil. pud*	%	Mil pud	%	%
Sosyalist ekonomi (Sovhozlar+kolhozlar)	5772,8	99,5	2224,7	99,8	38,5
Sovhozlar	535,1	9,2	244,4	11,0	45,7
Kolhozlar	5237,7	90,3	1980,3	88,8	37,8
Kulaklar	-	-	-	-	-
Orta ve küçük köylüler	-	-	-	-	-
Bireysel köylü işletmeleri	26,5	0,5	4,7	0,2	18,0
Toplam	5799,3	100,0	2229,4	100,0	38,5

Kaynak: a.g.k., C. I, s. 887/919, *) 1 pud= 16,38 kg

Domuz	+27.3	-0.8	-7.0	+2.3	+0.6
-------	-------	------	------	------	------

Kaynak: Büyük Sovyet Ansiklopedisi, a.g.k., C. 1, s. 911

Burada tarımda sosyalist ve kapitalist sistemlerin karşılaştırılmasını görüyoruz dersek, bu abartma sayılmamalıdır. Üretimdeki artış oranları, sosyalist tarımın kapitalist tarıma olan üstünlüğünün açık ifadesidir.

Bu gelişmenin başka türlü bir ifadesini de SB'nin kendi ihtiyacını kendi üretimiyle karşılamasında görüyoruz. Sanayi ve tarımın gelişmesi sonucu, örneğin, 1928'de traktör ihtiyacının ancak %24,6'sını kendi üretimiyle karşılayan SB, 1932'de traktör ihtiyacının tamamını kendi üretimiyle karşılar hale gelmişti. Buğday ihtiyacının 1928'de %99'unu, 1932'de tamamını; pamuk ihtiyacının 1926'da %66,8'ini, 1932'de %98,4'ünü ve 1937'de tamamını, süper fosfatın 1928'de %72'sini ve 1932'de de tamamını kendi üretimiyle karşılar hale gelmişti. (Bkz. agk, s. 913)

Bu tablo birkaç gerçeği bir arada gösteriyor:

1927'de tahıl üretimindeki %1,7'lik payıyla tamamen önemsiz olan sosyalist ekonomi 1940'ta tamamen belirleyici oluyor. Buna paralel olarak 1927'de tahıl üretiminin %98,3'ü özel mülkiyet bazında üretilirken 1940'da üretimin %99,5'i sosyalist mülkiyet bazında gerçekleştiriliyordu. Yani 1940'ta sömürücü sınıf, özel mülkiyete dayanan sınıf kalmamıştı.

Kolhozlarda önemli tarımsal işin mekanizeleştirilme oranı açısından:					
	1935	1940	1945	1953	1956
Tarla sürmek					
Nadas sürme	57	83	64	97	98
Kış sürmesi	48	71	64	98	99
Ekim					
Tahıl	20	56	36	91	95
Pamuk	23	81	71	97	98
Şekerpancarı	43	93	75	95	96
Patates	0,3	4	1	25	46
Hasat					
Her cinsten makineler ile tahıl hasatı	22	46	27	80	87

Kaynak: "40 Jahre...", s. 204

Yoruma gerek yok.

Makina-Traktör İstasyonları'nın gelişmesi açısından						
	1932	1940	1945	1950	1953	1956
MTİ'nin sayısı (yıl sonu) 1000	2,4	7,1	7,5	8,4	9,0	8,7*
MTİ tarafından işlenen kolhoz tarlaları % olarak	49	94	88	97	99	99,7
MTİ çalışanları/yıllık ortalama 1000	144	537	405	705	1167	2953
Traktör sayısı, 1000 adet	72	557	394	739	1007	1178
MTİ'nin yaptığı işler, mil. hektar (sürmek üzerinden hesaplama)	23	227	118	318	486	642
Tahıl kombineleri ile hasat, mil. hektar	0,1	42	17	50	83	93

Kaynak: a.g.k., s. 201, *) Yeni kurulan sovhozlara katılmadan dolayı veya birleştirmelerden dolayı MTİ'nin sayısı azalmıştır.

Yoruma fazla gerek yok. Bu veriler, tarımda makinalaşmanın ve sosyalizmin tam zaferini gösteriyorlar.

Kolhozların gelişmesi açısından:						
	1928	1932	1940	1945	1953	1956
Her sene sonu itibariyle						
- Kolhoz sayısı (bütün kolhozlar) 1000(*)	33,3	211,7	236,9	222,5	93,3	84,8
- Bunların arasında tarımsal Artel'ler (*)	33,3	210,6	235,5	220,0	91,2	83,0
Buralardaki kolhoz çiftliği sayısı (milyon)	0,4	14,7	18,7	18,0	19,7	19,9
Köylü işletmelerinin kolektifleştirilmesi oransal olarak;						
- Çiftlik sayısına göre	1,7	61,5	84,3	83,5	99,3	99,5
- Ekim alanına göre	2,3	77,7	89,4	88,6	99,97	99,98
- Bütün kültürlerin toplumsal ekim alanı (mil. hektar)	1,4	91,5	117,7	83,9	132,0	152,1
- Çalışan her bir kolhoz köylüsü başına ifa edilmiş ortalama iş birimi	-	118	254	250	295	331
- Kolhozların bölünemez fonları (sene sonu itibariyle ve milyar ruble)	-	4,7	27,7	36,2	69,8	98,6
Kolhozların parasal gelirlerinin toplamı (milyar ruble)	-	4,6	20,7	20,6	49,6	94,6

Kaynak: a.g.k., s. 199,
*) Kolhozların sayısal olarak azalmasının nedeni, savaş sonrasında küçük kolhozların birleştirilmesinden kaynaklanıyor.

Tabloya göre 1928'den 1956'ya;

-Kolhoz sayısı, 2,5 misli; bunun içinde Artel sayısı keza 2,5 misli; kolhoz çiftliği (köylü ailesi) sayısı 49,7 misli; ekim alanı 108,5 misli;

1932'den 1956'ya;

-İfa edilen iş birimi 2,8 misli; kolhozların bölünmez fonları yaklaşık 21 misli ve parasal gelirleri de 20,6 misli artmıştır.

-Köylü işletmelerinin kolektifleştirilmesi 1928'de sadece %1,7 oranındayken, bu 1932'de %61,5 oranına çıkmış ve 50'li yılların başında köylü işletmelerin hemen hemen hepsi kolektifleştirilmiştir. Tabii ki, ekim alanları da aynı paralelde kolektif ekonomiye dahil edilmiştir.

Bu ve daha önceki veriler, sovyet tarımının kolektifleştirilmesinin 30'lu yılların ortasında tamamlandığını ve tarımda sosyalist mülkiyetin geçerli kılındığını; üretimin genişletilmiş sosyalist yeniden üretim bazında gerçekleştirildiğini gösteriyorlar.

SB'de sosyalizmin inşasını buraya kadar sadece sanayi ve tarım bazında ele aldık. Sorun bununla sınırlanamaz Esas olan, sosyalist üretim ilişkileri temelinde yükselen toplumu, bütün çelişkileri ve üst yapı kuramlarıyla da ele alıp ülkede sosyalizmin ne derece gerçekten inşa edilip edilmediğini göstermektir. Biz de öyle yapacağız ve bir kaç makale ile SB'de sosyalizmin inşasını, zaferini, belirleyici öneme sahip kıstaslar bazında ele alacağız.

TÜRKİYE'NİN TOPLUMSAL YAPISI, SINIFLAR VE DEVRİMİN DİYALEKTİĞİ

KAPİTALİST TOPLUMDA SINIFLAR VE TÜRKİYE GERÇEĞİ

1- Kapitalist Toplumun Yapısını Karakterize Eden Temel Sınıflar: Burjuvazi, Toprak Sahipleri ve Proletarya

1.1. Genel olarak

Bu yazımızda genel olarak sınıfları ele alarak kapitalist toplumun sosyal yapısını şekillendirmiş/modelleştirmiş olacağız. Bunun için yukarıda belirtilen temel sınıfların yanı sıra, ara tabakaları da ele alacağız. Böylelikle kapitalist toplumda bütün sosyal sınıflar ve tabakaları, toplumun sosyal yapısındaki yerleriyle belirlemeye çalışacağız. Bu, görünüşte, sınıfların ve sosyal tabakaların toplumdaki önemlerine göre birer sıralanması, tasnif edilmesi gibi görünmesine rağmen, oldukça karmaşık bir yapıdır. Karmaşıklığın nedeni, toplumun katıksız, safi olmamasıdır. Yani her ne kadar kapitalist üretim ilişkilerinin sonucu olan sosyal sınıf ve tabakaları esas alıyorsak da kapitalist toplum, salt bu üretim ilişkilerinden kaynaklanan sosyal sınıf ve tabakalardan oluşmamaktadır. Buna göre, kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinden de kaynaklanan sosyal sınıf ve tabakaları hesaba katmak zorundayız. Bu zorunluluk, Türkiye gibi, kapitalizme özgü olan ilişkilerle kapitalizme

özgü olmayan ilişkilerin karmaşık bir görünüm arz ettiği ülkelerde daha da gerekli olmaktadır.

Marks şöyle diyor:

"Burada karşımıza bir özellik çıkmaktadır. Bu belli bir üretim biçiminin hakim olduğu bir toplum için, bütün üretim ilişkileri aynı üretim biçimine tabi olmasalar da, karakteristiktir. Feodal toplumda... feodalizmin özüne uzak duran ilişkiler feodal anlam kazanırlar"(1).

Buna göre;

a- Kapitalist üretim biçiminin hakim olduğu ülkelerde, bu üretim biçiminin yanı sıra, bu üretim biçimine yabancı olan üretim ilişkileri de vardır ve olabilir.

b- Kapitalist üretim biçiminin yanı sıra var olan bu üretim ilişkilerinin yaygınlığı ve ekonomideki ağırlığı, seviyesi, hakim olan kapitalist üretim biçiminin gelişmişlik seviyesine bağlıdır. Yani kapitalist üretim biçimi ne kadar çok gelişmişse (katıksız hakiyete doğru gelişme), buna yabancı olan üretim ilişkileri de o derece önemsizleşir veya da bunun tersi olarak; kapitalist üretim biçimi ne kadar az gelişmişse, kendine yabancı olan üretim ilişkileriyle daha sıkı ve karşılıklı etkilenme içinde toplumsal

yapıyı belirler.

Demek oluyor ki kapitalist toplumsal yapı, genellikle katıksız, safi bir yapı değildir. Bu yapı içinde kapitalist olmayan, somutta da feodal, yarı-feodal veya yarı-kapitalist ilişkiler yer alırlar.

Ne var ki kapitalist toplumda, kapitalizme özgü olanla, yani kapitalist sistemi belirleyenle, kapitalist sisteme yabancı olan arasında tam bir çizgi çekmek; bu yapıları, ilişkileri birbirinden tam ayırt etmek her zaman mümkün değildir.

Marks'tan yaptığımız alıntıyı göz önünde tutarsak; orada, feodal toplumda, feodalizmin özüne ters düşen ilişkilerin feodal anlam kazandıkları belirtiliyor. Örnek olarak da "hükümdarla vasal arasındaki karşılıklı şahsi hizmetleri hiçbir şekilde ifade etmeyen para ilişkileri"(2) veriliyor. Marks, aynı yerde, kapitalizmde de benzeri ilişkilerin olduğunu yazar;

"Kapitalist üretimde üretim araçlarının (şayet bunlar belli üretim ilişkilerini ifade ediyorlarsa) ekonomik toplumsal (aç. Marks) belirleyici oluşu- üretim aracı olarak, bu üretim araçlarının maddi varlığı ile böyle bir iç içe kaynaşmıştır (ve burjuva toplumun tasarruf tarzında öyle ayrılmaz olmuştur) ki, o belirleyici oluşluk (kategorik belirleyici oluşluk) ilişkinin kendisine, doğrudan ters düştüğü yerde de kullanılıyor."(3)

Görüyoruz ki kapitalist toplumun sosyal yapısında yer alan unsurları, kapitalist olan ve kapitalist olmayan diye ayırt etmek oldukça zordur. Bu, karmaşık bir sorundur. Ama buna rağmen, bu karmaşıklığı ayırtmak, kapitalizme özgü olanla olmayanı tespit etmek mümkündür. Sorunu çözemeyen marksizm değil, burjuva sosyolojisidir.

Bu karmaşık yapıyı ayırt etmede, kapitalizme özgü olanla olmayanı tespit etmede marksizm, üretim ilişkilerini çıkış noktası olarak alır. Üretim ilişkileri sistemin belirle-

yici çelişmesini bağrında taşır. Marksizm, bu esas çelişkiyi diğerlerinden ayırıştırarak ele alır. Bunu, kapitalist sınıfın ve proletaryanın doğuşunu gösteren, Marks'ın aşağıdaki anlayışıyla açıklamaya çalışalım:

"Bütün zenginlik, sanayi zenginliği, emeğin zenginliği oldu ve sanayi, fabrikanın, sanayiinin, yani emeğin teşekkül etmiş özü olması gibi, tamamlanmış emektir ve sanayi sermayesi özel mülkiyetin tamamlanmış nesnel şeklidir.

Ama mülkiyetsizlik ve mülkiyet arasındaki çelişki, emekle sermaye arasındaki çelişki olarak anlaşılmadığı müddetçe, henüz belirsiz, faal ilişkisinde, kendi iç ilişkisinde daha çelişki olarak görülmeyen zıtlıktır... Ama emek, mülkiyetin dışlanması olarak özel mülkiyetin sübjektif özü ve sermaye, emeğin dışlanması olarak nesnel iş, çelişkinin kendi gelişmiş ilişkisi olarak özel mülkiyettir. (aç. Marks) Bu, bunun için enerjik, çözüme sürükleyen bir ilişkidir."(4)

"Ayrışma (aç. Marks) bu toplumda normal ilişki olarak görünüyor... Burada kapitalistin, kapitalist olarak sadece sermayenin fonksiyonu ve işçinin de iş gücünün fonksiyonu olduğu çok kesin olarak meydana çıkıyor."(5)

Kapitalist üretim biçiminin esasını bu anlayışlarda görmekteyiz. Buna göre ilk alıntıda;

a- Sermaye, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyettir.

b- Üretim araçları ise, yabancı işgücü tarafından yaratılır.

c- Bu süreçte kapitalistin kendi işgücü dışlanmıştır.

d- Üretim araçları vasıtasıyla işçilerin emeği, üretim araçlarına olan mülkiyetin tam dışlanmasıdır.

İkinci alıntıda;

a- Toplum, birbirine antagonist olan sınıflara bölünmüştür.

b- Bu bölünme, bütün zenginliğin sanayi zenginliği, emeğin zenginliği olduğu ve sanayii, fabrikanın, yani emeğin teşekkül etmiş özü olması gibi, tamamlanmış emek olduğu ve sanayii sermayesinin özel mülkiyetin tamamlanmış nesnel şekli olduğu, kapitalist toplumda gayet normaldir.

c- Bu bölünme, diğer bir anlatımla, kapitalist sınıfla proletaryayı ifade eder.

Burada üretim araçlarına dair iki temel ve çelişkili ilişki söz konusudur. Bunlardan birisi (ilki), kapitalist sınıfın oluşmasına neden olurken, ikincisi de proletaryanın oluşmasına neden olmaktadır ve kapitalist toplumun sosyal yapısı tam da bu iki temel ve çelişkili ilişki üzerinde yükselmektedir.

Tabii bu, katıksız kapitalist toplumdur, örneğin emperyalist ülkelerde veya kapitalizmin çok gelişmiş olduğu ülkelerde olduğu gibi. Bununla ilgili olarak çok bilinen, tekrar edilen bir anlayış daha verelim alıntı olarak;

"Çağımız, burjuvazinin çağı,... sınıfsal zıtlıkları basitleştirme özelliğini taşıyor. Bütün toplum, devamlı iki büyük düşman kampa, iki büyük, birbiriyle doğrudan karşı karşıya duran sınıflara bölünüyor: Burjuvazi ve proletarya."(6)

Marks ve Engels'in bu sözleri yukarıdakilerin çok basit ve açık-seçik bir anlatımıdır. Marks ve Engels, sadece bu iki cümleyle kapitalist toplumun sosyal yapı modelini çiziyorlar.

Lenin de aynı olguyu işleyerek şöyle der:

"Marks'ın bütün Kapitalinin, kapitalist toplumun temel güçlerinin sadece burjuvazi ve proletarya olduğu ve olabileceği (aç. Lenin) gerçeğini açıkladığı söylenebilir; kapitalist toplumun kurucusu, onun önderi ve itici gücü olarak burjuvazi, onun mezar kazıcısı, nöbeti devralma yeteneğine sahip yegane güç olarak proletarya."(7)

Buna göre, kapitalist toplumun sosyal yapısında esas olan, iki temel kutup veya iki

temel direk vardır. Bunlardan birincisi sermaye (kapitalist sınıf), ikincisi de emek (proletarya).

Bu temel kutupların tanımlanmasına gelince; Kapitalist toplumun temel ve birbirine antagonist olan bu iki sınıfının tanımlanmasını yine Marks ve Engels'ten aktaralım.

Proletarya:

Engels, "Komünist Manifesto"nun 1888 'de İngilizce baskısında şöyle der:

"Proletaryadan, üretim araçlarına sahip olmadıklarından, yaşamak için işgücünü satmak zorunda olan modern ücretli işçilerin sınıfı anlaşılır."(8)

"Proleterden, ekonomik olarak 'sermaye' üreten ve değerlendiren ve 'bay sermaye'nin ihtiyaç duymadığı durumda sokağa atılan ücretli işçiden başka bir şey anlaşmaz."(9)

Bu iki kısa ve oldukça özlü alıntılardan da anlaşılacağı gibi;

a- Proletarya, üretim aracına sahip değildir.

b- Yaşamak için işgücünü kapitaliste satar.

c- Proletarya, işgücünü satmakla, kapitalist için artıdeğer üretir.

Burjuvazi:

"Burjuvaziden, toplumsal üretim araçlarına sahip olan ve ücretli işçi sömüren modern kapitalistlerin sınıfı anlaşılır."(10)

Buna göre, burjuvazinin tanımlanmasında esas olan, ücretli işçi kullanılması/sömürülmesi ve üretim araçlarının sahibi olan kapitalist sınıfın buna el koymasındır.

Her ne kadar burjuvazi ve proletarya, kapitalist toplumun iki temel sınıfını oluşturuyorlarsa da, söz konusu toplumun sosyal yapısına damgasını vuruyorlarsa da, bu katıksız kapitalist toplum yapısına her ülkede veya her kapitalist ülkede rastlamak ve bu olgunun her kapitalist ülke için geçerli olduğunu söylemek imkan sızdır.

Göz ardı edilmemesi gereken bir nokta da mülk sahipleri sınıfıdır.

Marks, Kapital'de, kapitalist toplumda burjuvazi ve proletaryanın yanı sıra, mülk sahipleri sınıfının da yer aldığını ve bu üç sınıfın kapitalist toplumun temel sınıflarını oluşturduklarını anlatır. Şöyle;

"Yalın işgücünün sahipleri, sermayenin sahipleri ve geriye dönümlü gelir kaynakları kar, toprak rantı ve iş ücreti alan mülk sahipleri, yani ücretli işçiler, kapitalistler ve mülk sahipleri modern, kapitalist üretim biçimine dayanan toplumun üç büyük sınıfını oluştururlar."(11)

"Burada, modern toplumun çerçevesini belirleyen bütün üç sınıf; ücretli işçi, sanayi kapitalisti, mülk sahibi beraberce ve birbirlerine karşı olarak önümüzdedir."(12)

Marks, bu olguyu aynı eserinin "Gelir ve Kaynakları" bölümünde "Trinitarik Formül" olarak da açıklar:

"Sermaye, toprak, emek"(13): "Sermaye-kar (müteşebbis kazancı+faiz), toprak-toprak rant, emek-iş ücreti. Bu, toplumsal üretim sürecinin bütün sınırlarını kapsayan trinitarik formüldür" (yaklaşık anlamı: üçlü birlik, çn.).(14)

Burada hem genel olarak, hem de Türkiye devrimi ve Türkiye devrimci hareketi açısından çok önemli olan bir sorunla karşı karşıyayız. Genel olarak kapitalist toplumun sosyal yapısında yer alan bu temel sınıfların, hangi şartlarda trinitarik formüle, hangi şartlarda ikili (düalist) formüle teka-bül ediyor oldukları sorunu.

Genel anlamda düalistliğin ve trinitarikliğin hangi şartlarda mümkün olduğunu belirterek, Türkiye'ye özgü konulara bakalım.

Bilindiği gibi kapitalist toplum, kendinden önceki toplumun bağrından çıkar. Diğer bir deyişle kapitalizm, gelişmesinin ilk maddi şartlarını feodal toplumda bulur ve sonuç olarak bu toplumu yıkarak hakim ekonomik/toplumsal sistem olur. Ama kapitalist

üretim biçiminin gelişmesi her ülkede ne aynı şekilde ne de aynı seviyede olur. Kapitalizm, bazı ülkelerde burjuva devrimlerle hakim kılınırken, feodal sistem kökten yıkılırken, bu süreç bazı ülkelerde evrimci yolla gelişir. Bunun sonucudur ki, evrimci yolla gelişmede mülk sahiplerinin burjuvalaşarak gerçek kapitalist -katıksız kapitalist olmaları- belli bir süreci gerekli kılar. Devrimle kapitalizmin hakim kılındığı ve evrimle kapitalizmin hakim kılındığı (ve bu sürece nispeten erken giren) ülkelerde bugün mülk sahibi/toprak beyi sınıfı erimiştir veya toplumsal yapıda önemsiz bir unsur durumdadır.

Emperyalist çağda, emperyalizme bağımlılık içinde kapitalizmin evrimsel yolla geliştiği ülkelerde -kapitalist gelişme henüz nispeten geri aşamalarda olduğu için- toprak beyi/mülk sahibi sınıfı varlığını korur, toplumsal yapıda önemli bir unsur olur.

Buna göre; kapitalizmin çok gelişmiş olduğu ülkelerde toplumun sosyal yapısında yer alan sınıflar, burjuvazi ve proletarya iken (düalistlik olgusu), kapitalizmin nispeten geri seviyede gelişmiş olduğu ülkelerde toplumun sosyal yapısında yer alan sınıflar, proletarya-burjuvazi ve mülk sahipleridir (trinitarlık* olgusu.)

Mülk sahipleri sınıfının feodallikle ilgisinin olup olmadığı somut araştırma sonucu saptanabilir. Ama her mülk sahibini daha baştan kategorik olarak feodal, yarı-feodal veya bu anlamda kullanılan toprak ağası olarak ilan etmek bilimsel değildir. Çünkü Marks'ın burada bahsettiği mülk sahipleri de birer kapitalisttirler. Ama katıksız, çıplak anlamda değil. Bunlar birer kapitalisttirler, çünkü onların elde ettikleri rant, kapitalist sınıfın eline geçen karın sadece bir bölümüdür.

"Net gelir,... kar ve ranttan oluşur. Bunlardan sonuncusu (rant, çn.) sadece, kapitalistlerin çeşitli kategorilerinin payına düşen karın bir kısmıdır."(15)

Böyle bir karın, karın değişik bir formu olan rantın elde edilmesi için;

a- Toprak mülkün henüz tam, katıksız kapitalist mülke dönüşmemiş olması gerekir.

b- Kapitalistin, bu mülkü toprak sahibinden kiralarak, ona toprak kirası olarak belli bir rant vermesi gerekir. Toprak sahibine verilen bu rant, toprağı kiralayan kapitalistin bu topraklarda kapitalist üretim vasıtasıyla elde ettiği karın sadece bir kısmını oluşturur.

Bu olgular, kapitalist üretim biçiminin gelişmişlik/gelişmemişlik durumu bize, toprak sahibi sınıfının tarihi olarak kapitalizme geçişte, bir geçiş dönemi sınıfı olduğunu göstermektedir. Kapitalist üretim biçiminin ilk evrelerinde bu sınıf güçlü iken, son evrelerinde önemsizleşir.

"Sermayenin yapabileceği, tarımı kapitalist üretimin şartlarına tabi kılmaktır."(16) Ama kapitalist üretim, hemen ve her şart altında tarımı, dolayısıyla toprak mülkü kendine tabi kılamamaktadır. Bunun için sermaye, "mülk sahibine, masraflar dışında değer artığını bırakmak"(17) zorundadır. "Bu tarihi (aç. Marks) olan bir gerçekliktir ve yok olabilir... (ve bu) tarihi gerçeklik, tarımın belli bir (aç. Marks) gelişme derecesinde kaybolabilir."(18)

Buna göre; kapitalist toplumda mülk sahibi sınıfı, belli bir nesnel durumdan kaynaklanan zorunluluğun bir sonucudur. Bu nesnel durum da, kapitalist üretim biçiminin nispeten geri seviyede gelişmiş olmasıdır.

Belirttiğimiz bu olgudan dolayı kapitalist toplumun sosyal yapısını oluşturan proletarya ve burjuvazi, bu topluma özgü katıksız sınıfları oluştururlarken, mülk sahipleri de, reel olarak var olan, sisteme özgü olmayan, ama sistemin kurallarına tabi olan, sisteme "özgü olma" ve dolayısıyla giderek yok olma durumunda olan bir sınıfı oluştururlar.

1.2. Kapitalist Toplumda Temel Sınıfların İç Yapısı

(Kapitalist toplumun hiyerarşik yapısı ve bu yapının tek tek unsurları)

Kapitalist toplumun sosyal yapısının unsurları, sisteme özgü ve sisteme özgü olmayan unsurlardan oluşurlar. Kapitalist toplumun sosyal yapısında bütün unsurlar belli bir hiyerarşik düzen içindedirler. Bu hiyerarşik düzen içinde her bir sosyal yapı unsurunun hareketi (büyümesi, küçülmesi vs.) diğer sosyal yapı unsurlarını doğrudan etkiler.

Marks, Engels ve Lenin, kapitalist toplumun hiyerarşik yapısına, bu yapının unsurlarına ve birbirleriyle olan ilişkilerine büyük önem vermişlerdir. Onlar, kapitalist toplumun sosyal yapısını, sınıfların konumunu vs. göstermek, bunun ötesinde devrimde ittifak sorununu detaylandırmak için sadece sınıflardan değil, sınıfların da tabakalarından bahsetmişlerdir. Bu anlamda her sınıfın üst-orta-alt tabakalarının olduğunu koymuşlardır. Sadece bu da değil. Örneğin, üst ve alt tabakaları, "en üst", "en alt" tabakalar diye daha da detaylı olarak ele almışlardır.

Üst tabaka:	Orta tabaka:	Alt tabaka:
Burjuvazi, burjuvalaşan mülk sahipleri, var olduğu kadarıyla feodal beyler	Şehir ve kır küçük burjuvazisi, aydınlar ve memurların büyük bir kesimi statü olarak orta tabakaya mensup olsalar da yaşama koşulları itibarıyla bugün artık alt tabaka sayılmaktadırlar	Şehir ve kır proletaryası, var olduğu kadarıyla serfler, "yarı-serfler"

"Tarihin ilk çağlarında toplumun çeşitli tabakalara ayrılmışlığını... ortaçağda feodal beyler, vasallar, serfler, çıraklar... ve (buna ilaveten) bu her bir sınıfın (kendi içinde) gruplaşmasını (tabakalaşmasını, çn.) görmekteyiz... Burjuva çağı, sınıf zıtlıklarını basitleştirmiştir. Bütün toplum... iki büyük, birbirine karşı duran sınıflara bölünmüştür:

Burjuvazi ve proletarya."(19)

"Proletarya, şimdiki toplumun en alt tabakası, resmi toplumu teşkil eden tabakaların bütün üst yapısı havaya uçurulmadıkça doğrulamaz, ayağa kalkamaz."(20)

Bu anlayışlarda kapitalist toplumun hiyerarşik yapısında sisteme özgü sınıfların burjuvazi ve proletarya olduğunu, burjuvazinin kapitalist toplumda doğal olarak ilk sırayı aldığını, proletaryanın ise en alt tabakayı oluşturduğunu ve aynı zamanda toplumda, daha doğrusu bütün sömürü toplumlarında ("Toplumsal Kuramların Sayısız Tabakalaşması"- Marks-Engels; Toplu Eserleri, C. 4, s. 462) bir dizi sosyal tabakaların olduğunu görmekteyiz.

Küçük burjuvazi ve köylüler, kapitalist toplumda ve dolayısıyla bu toplumun hiyerarşik yapısında burjuvazi ile proletarya arasında yer alırlar. Lenin, küçük burjuvazi ve köylülüğü (somutta da orta köylüleri) göz önüne alarak şöyle der:

"Orta, küçük burjuva demokrasisi devamlı yalpalayacaktır... Ortada, işçi ile kapitalist arasında duran, devamlı yalpalayacaktır."(21)

Bunlar; burjuvazi, proletarya ve orta köylüler, kent küçük burjuvazisi kapitalist toplumun sisteme özgü sosyal unsurlarıdır. Kapitalist toplumda bir de sisteme özgü olmayan sosyal unsurlar vardır: Feodal üretim biçiminin kalıntısı veya o sistemin sosyal unsurları olan bunların; burjuvalaşan mülk sahipleri, feodallerin ve sertlerin kapitalist sisteme özgü olmayan bu sosyal unsurların toplumun hiyerarşik yapısındaki yerleri, ağırlıkları kapitalizmin gelişme seviyesine göre sürekli değişiktir/değişir. Bunlardan burjuvalaşan mülk sahipleriyle feodaller üst sınıf, sertler de alt sınıf konumdadırlar. Yine ilk ikisi burjuvazinin yanında yer alırlarken, sonuncusu proletaryanın yanında yer alır.

Kapitalist toplumun hiyerarşik yapısında yer alan bu ana sınıf ve tabakaları yukarıda

görüldüğü gibi şekillendirebiliriz:

Marksizm, kapitalist toplumu üst-orta ve alt diye tabakalara bölerek tasnif etmekle yetinmez. Yukarıda belirtildiği gibi, her bir tabakayı da en üst, üst, orta, alt ve en alt diye ayrıca tabakalaştırır. Bu tasnife geçmeden önce lümpen proletaryanın toplumdaki konumuna değinelim. Lümpen proletarya, sınıfından tamamen kopmuş olan unsurlardır. Bunun için bunlar, proleter sınıftan sayılmazlar. Toplumda da kendilerine özgü, belirleyici bir konumları yoktur. Lümpen proletaryanın toplumun hiyerarşik yapısındaki yeri ve sınıfsal karakteri hakkında Marks ve Engels'in şu sözleri bizim için yol gösterici olmalıdır.

"Lümpen proletarya; eski toplumun en aşağı tabakalarının bu pasif çürümüşlüğü proleter devrim vasıtasıyla kısmen harekete itilecektir. Bütün yaşam durumuna göre o, kendini, gerici entrikalar için satmaya hazır olacaktır."(22)

Buna göre; lümpen proletaryayı işçi sınıfından sayamayız. Onun toplumdaki yeri de işçi sınıfının altındadır. O, en alt tabakayı oluşturur.

Sınıfların kendi içinde tabakalaşmasına gelince.

1.2.1. İşçi Sınıfının İç Sosyal Yapısı

"Proletaryanın çeşitli seksiyonlarının incelenmesine (yarayan) sıralama, onun doğuşundan önceki tarihinden çıkmaktadır. İlk proleterler endüstriye aittiler ve doğrudan onun tarafından üretiliyorlardı: Sanayi işçileri... Sanayi materyalinin üretimi, hammaddeler ve yardımcı maddeler, sanayi gelişmesiyle önem kazandılar ve yeni bir proletaryanın doğmasına neden oldular: Kömür ocaklarındaki ve madencilikteki işçiler. Sanayi, üçüncü derecede tarımı (aç. Engels) etkilemektedir... Çeşitli işçilerin yetişmişlik derecesinin sanayi ile olan bağlantıyla tam bir ilişki içinde olduğunu ve (yani) çıkarları hakkında sanayi işçilerinin en çok, maden işçilerinin daha az ve tarım

işçilerinin en az aydınlatıldıklarını göreceğiz. Bu sıralamayı sanayi işçilerinde de bulacağız ve fabrika işçilerinin, sanayi devriminin bu en yaşlı çocuklarının, başından bugüne kadar işçi hareketinin çekirdeği olduklarını göreceğiz."(23)

Bu sözler işçi sınıfının sosyal yapısının, aynı sınıfın farklı sosyal tabakalarından oluştuğunu ve bu oluşumun nedenlerini göstermektedir.

Her şeyden önce bütün işçi sınıfı/proletarya için ortak olan özellikler şunlardır:

a- İşgüçlerini satmak zorunda olmaları. b- Üretim araçlarına sahip olmamaları. c- Artideğer üretmeleri.

Bu temel özellikleri taşıyan işçi sınıfı, alınında da görüldüğü gibi; a- Sanayi proletaryası, b-maden proletaryası, c- ve tarım proletaryası olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır.

İşçi sınıfının bu şekilde farklı tabakalara ayrılmasının nedeni, doğrudan, sanayi gelişmişlik/gelişmemişlik derecesinde aranmalıdır. Burada ekonomik bir faktör olarak sanayi gelişmişlik durumu, kapitalizmde işçi sınıfının çeşitli bölümlere ayrılmasına neden olur.

"Safi proletaryanın yanı sıra, proletaryadan yarı-proletaryaya... doğru oldukça çeşitli geçiş tipleri kütlesiyle çevrili olmasaydı. Proletarya içinde de alt tabakalar, az veya çok gelişmiş tabakalar olmasaydı. Kapitalizm, kapitalizm olmazdı."(24)

İşçi sınıfının belirtilen üç ana tabakasının dışında başka tabakaları da vardır: Örneğin; ulaşım, transport, hizmetler, inşaat vs. sektörlerinde çalışanlar her ne kadar bu sahalarda çalışan işçilerin artideğer yaratmaları genel bir özellik değilse de, bu özelliği taşımamalarından dolayı onları, işçi sınıfının katmanlarından saymamak söz konusu olamaz.

Ekonominin iki belirleyici sektörü, sanayi ve tarım, bize işçi sınıfının yatay tasnif edilebileceğini gösterir.

Bir bütün olarak işçi sınıfının yatay tasnifi:

a- Şehirlerde işçi, b) kırsal alanda işçi sınıfı
İşçi sınıfını temel özelliklerine göre gruplaştırdığımızda sınıfın derinlemesine sosyal yapısını çıkartmış oluruz.

Bir bütün olarak işçi sınıfının derinlemesine tasnifi:

Bir bütün olarak işçi sınıfı:

a-Sanayi proletaryası (fabrika işçisi)

b-Maden proletaryası

c-İnşaat proletaryası

d-Tarım proletaryası

e-Transport, posta işlerinde çalışan işçiler

f-Sosyal hizmetlerde çalışan işçiler

g-İşsiz proletarya

h-Yozlaşmış proletarya (25)

i-İşçi aristokrasisi

j-İşçi bürokrasisi

Türkiye somutuna gelince:

Gönül isterdi ki Türkiye'de proletarya, küçük üreticiler, emekçiler ve burjuvazi hakkında kapsamlı bir sosyolojik araştırmayı özet olarak da olsa verelim. Kapsamlı bir araştırma bu yazının boyutlarını aşar. Bizim burada yaptığımız konuyu genel hatlarıyla belirlemekten başka bir şey değildir. Bunun için, burada genel eğilimleri, genel tanımlamaları içeren bazı verileri ele almakla yetineceğiz.

Konuyu ele alışıma göre hareket edersek, yıllara göre sanayi, maden ve tarım proletaryasının sayısal gelişimi şöyledir: (Tablo 1)

Yıllar	Sanayii proletaryası*	Maden proletaryası*	Tarım proletaryası*
1955	371386=100	60181=100	244235=100
1960	428713=115	75202=124	676791=277
1970	830697=223	108180=179	601710=246
1975	1066057=287	111248=184	1020615=418
1980	1548716=417	174729=290	614484=251
1985	1728794=466	134568=223	523710=214
1990	2185677=589	127858=212	582048=238

Kaynak: İstatistik yıllıklar, 1964/65, 1979, 1983, 1993.
*): 12 yaş ve daha yukarı- sadece ücretli çalışanlar.

Burada, Türkiye işçi sınıfının yukarıda Engels'ten yaptığımız alıntıya göre bir ayrımını -sınıfın sosyal yapısında var olan ana sosyal tabakaları- yaptık. Tablonun da gösterdiği gibi gelişmenin seyri şöyledir.

İmalat sanayiinde çalışan proleterlerin sayısı 35 sene içinde, yani 1955'ten 1990'a kadar olan dönem içinde yaklaşık 6 misli; diğer bir deyişle 1955'e göre 1990'da %489 oranında artarak, sayısal anlamda 371.386'dan 2.185.677'ye yükselmiştir.

Keza maden proletaryası da aynı dönemde 2.1 misli, yani %112 oranında artarak, sayısal anlamda 60 181'den 127 858'e çıkmıştır.

Tarım proletaryası üzerine veriler oldukça güvenilmez olduğu için, fikir beyanından kaçınıyoruz. Ama her hâlükârda tarım proletaryasında da sayısal olarak reddi imkansız bir gelişme söz konusudur.

İşçi sınıfının bu ana bölümleri doğrudan üretimde olan, artıdeğer üreten proletaryayı kapsamına alır.

İşçi sınıfının sadece bu ana bölümlerden oluşmadığını, onun, doğrudan üretim dışında kalan, yani doğrudan artıdeğer yaratmayan sosyal tabakalarının da olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bir de bunların yıllara göre sayısal gelişmelerine bakalım. (Tablo 2)

Yıllar	İnşaat	Elk. su, gaz	Tic. sig. banka	Nakliye, amb.vs.	Hizmetler
1955	176081=100	15111=100	108765=100	118376=100	362226=100
1960	271277=154	15063=99	108870=100	153769=129	509317=140
1970	410696=233	14523=96	330254=305	209988=177	1410398=389
1975	377120=214	13701=90	439924=406	276014=233	1698992=469
1980	729015=414	40555=268	593863=549	296784=250	2379069=657
1985	697366=396	23224=154	820210=754	330969=279	2639823=729
1990	1125193=639	80324=531	1231225=1140	448023=378	3109769=859

Kaynak: İstatistik yıllıklar, 1964/65, 1979, 1983, 1993.
*): 12 yaş ve daha yukarı-sadece ücretli çalışanlar.

Tabloya göre işçi sınıfının doğrudan üretimde olmayan, artık değer üretmeyen sosyal tabakalarındaki artış daha hızlı olmuştur. Bu artış, 1955-1990 arasında inşaat 6.4; elektrik, su ve gazda 5.3; ticaret, banka ve sigortacılıkta 11.3 ve hizmetlerde ise 8.6 misli olmuştur.

Türkiye işçi sınıfının temel özelliklerine göre derinlemesine sayısal yapısını, sayısal olarak aşağıdaki şekilde şöyle çıkartabiliriz: (Tablo 3)

İstatistik yıllıklarındaki veriler inandırıcı olmaktan oldukça uzaktırlar. Örneğin, her yılda, bir önceki dönemler için neticeyi etkileyen farklılıklar vardır. Bunun için hesaplamalarda doğan farklılıkları dışta tutuyoruz.

İşçi sınıfının derinlemesine olarak sosyal

yapısı, onun içsel yapısını gösterir. Fakat işçi sınıfının içsel yapısını, mevcut istatistik verilerden tam olarak çıkartmak da mümkün değildir. Yukarıdaki veriler yaklaşık, genel bir sosyal yapılaşmayı gösteriyorlar.

İşçi sınıfının içsel sosyal yapısını araştırmak için göz önünde tutulması gereken birkaç nokta vardır. Bunlar;

a-Sınıfın yeniden üretim sürecindeki konumu.

b-Sınıfın, kapitalist çalışmanın örgütlenmesindeki konumu.

c-Sınıfın, yaşam şartlarındaki farklılaşma.

d-Sınıfın, somut sermaye ilişkileri formundaki veya sermaye ilişkilerinin her bir gelişme aşamalarındaki konumu.

Bu noktaları tek tek kısaca ele alırsak:

Tablo 3 - Bütün olarak işçi sınıfı

	1955	1960	1970	1975	1980	1985	1990
Sanayi	371.386=100	428.713=115	830.697=223	1.066.057=287	1.548.716=417	1.728.794=466	2.185.677=589
Maden	60.181=100	75.202=124	108.180=179	111.248=184	174.729=290	134.568=223	127.858=212
Tarım	244.235=100	676.791=277	601.710=246	1.020.615=418	614.484=251	523.710=214	582.048=238
İnşaat	176.081=100	271.277=154	410.696=233	377.120=214	729.015=414	697.366=396	1.125.193=639
Ticaret	108.765=100	108.870=100	330.254=305	439.924=406	593.863=549	820.210=754	1.231.225=1140
Hizmetlerde çalışan işçiler	362.226=100	509.317=140	1.410.398=389	1.698.992=469	2.379.069=657	2.639.823=729	3.109.769=859
İşsizler	*610.599=100	688.038	559.914	601.110	504.780	512.590	672.110**
İyi tanımlanmamış alanlarda çalışanlar, diğerleri ve istatistik yanığı	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	2.051.849=1000	2.911.977=142	4.461.838=217	5.591.080=272	6.841.437=333	6.978.181=340	8.990.727=438

Kaynak: İstatistik Yıllıkları; 1964/65, 1971, 1979, 1983, 1993

*) 1958

**) Burada söz konusu olan, resmi verilere göre işsizlerin sayısıdır. İşsizlerin sayısının belirtilenin çok üstünde olduğu bir gerçektir.

a-noktası için:

Burada söz konusu olan, işçi sınıfının ekonomik sektörler; sanayi, tarım, ticaret ve sektörler içinde alt bölümlere -örneğin sanayi içinde kağıt, makina yapımı vb.- ayrılmasıdır. Bu, işçi sınıfının ekonomik yapılaşmasıdır ve bu yapılaşmayı kabahatlarıyla şöyle ayırabiliriz:

-Doğrudan ve dolaylı maddi üretimde olan işçiler: Sanayi, maden, tarım, zanaatçılık, inşaat, transport, ticaretin bazı bölümleri.

Burada ele almadığımız zanaatçılığı ve karmaşık yapısından dolayı ticareti çıkartırsak, bu alanda işçi sınıfının 1980 ve 1990'daki sayısal durum şöyledir:

	1980	1990
Sanayii	1.548.716	2.185.677
Maden	174.729	127.858
Tarım	614.484	582.048
İnşaat	729.015	1.125.193
Transport	296.784	448.023
Toplam	3.363.728	4.468.799

Ticaret ve dolaşım sürecinde olan işçiler: Dolaşım sürecini diğerlerinden ayırtırmak mümkün olmadığı için bir kenara bırakırsak, ticaret alanında çalışanların 1980'deki sayısı 593 863 ve 1990'daki sayısı da 1 231 225'di.

Hizmet sektörü: Kamu+özel sektörde hizmetler, oteller, lokantalar vs. 1980'de bu alanlarda çalışanların sayısı 2.379.069 ve 1990'da da 3.109.769'du.

	1980	1990
Doğrudan ve dolaylı maddi üretimde olan işçiler	3 363 728	4 468 799
Ticaret ve dolaşım sürecinde olan işçiler	593 860	1 231 225
Hizmet sektörü	2 379 069	3 109 769
Toplam:	6 336 657	8 869 793

Böyle bir gruplandırma, bir taraftan farklı çalışma tiplerini gösterirken, diğer taraftan da buna bağlı olarak her bir özel sömür biçimini de ele verir.

b- noktası için:

Burada esas olan, her bir çalışma alanında sınıfın hiyerarşik yapısıdır. Düz işçi, usta, ustabaşı, kontrolcü vs. Tabii bütün bu ayrımlar, alınan ücrette de ifadesini bulmaktadır.

İşçi sınıfını bu noktada Türkiye somutunda ayırtırma imkanımız yok. Böyle bir ayırtırma çok detaylı ampirik bir araştırmanın sonucu olabilir ve yapılması da gerekir. Çünkü böylelikle;

- bir taraftan işçi sınıfını diğer ücretlilerden,
- diğer taraftan da bürokratlaşmış, yozlaşmış kesimlerinden ayırtırılmış olur.

c- noktası için:

Bu noktanın da kapsamlı ampirik bir araştırmasına rastlamadık. Ama mutlaka yapılmalıdır. Çünkü sınıfın yaşam şartları salt ülkedeki genel ekonomik-politik durumla açıklanamaz. Bu, genel olanı ele verir. Ama işçi sınıfı kendi içinde de, yukarıda belirttiğimiz gibi, farklılıklar arz ediyor ve bu farklılıklar ister istemez onun yaşam şartlarını da etkiliyor. Örneğin, yukarıda b noktasında belirttiğimiz farklılıklar, buna bağlı olarak vasıflı ve vasıflı olmayan işçiler, kırsal alandan gelerek sınıfa yeni katılan işçiler, henüz daha köylü olma özelliğini kaybetmemiş olanlar vs. Bütün bu farklılıklar, işçi sınıfının mücadelesini etkiler. Örneğin, köyden gelenlerin belirleyici bir kısmı köyle ilişkilerinden ve belli bir toprak parçasına sahip olmalarından dolayı belli bir yan gelire sahiptirler ve bu durum onların mücadele anlayışlarını doğrudan etkiler. Oysa şehirli olan nesilden gelme işçilerde böylesi bir yan gelir olanağı yoktur. Bu "yok"luk da onların mücadelesini etkiler. Basitçe; birincileri mücadeleye daha tedirgin, daha isteksiz yaklaşırlarken, ikincilerde bu durum pek görülmez.

d- noktası için:

Burada söz konusu olan, işçi sınıfının farklı sosyo-ekonomik faaliyet sektörlerine göre ayırım yapılmasıdır. Bu ayırım şöyledir:

-Özel hizmetler: Şoför, berber, temizlikçiler vs.

-Kapitalist olmayan işletmeler (küçük üreticiler).

-Devlet sektöründe çalışanlar.

Bu alanlarda çalışan işçilerin 1980 ve 1990 yılları için sayısal durumu şöyledir: (Tablo 4)

Tablo 4	1980	1990
Özel hizmetler:	919 770	1 430 191
Kapitalist olmayan işletmeler - Küçük üretim birimleri:		
Tarım (ücretsiz aile işçileri):	7 094 307	8 871 277
Maden:	98	378
Sanayii	108 766	117 027
Elektrik, su, gaz	489	-
İnşaat	5 179	3 409
Ticaret vs.	70 556	111 584
Ulaşım, haberleşme	14 561	17 412
Mali kurumlar vs.	1 368	2 834
Toplam	8 215 094	9 123 921
Devlet sektörü Çalışanları ortalaması -imalat sanayii-	289 067	249 762
Toplam	8 504 161	10 803 874

Aslında burada elde edilen sonuç çok önemlidir. Çünkü bu verilere bakarak kapitalizmin doğrudan hakimiyet ve baskı sisteminin çalışanlar üzerinde ne denli gelişip gelişmediğini çıkartabiliriz. Yukarıdaki ayırıma göre, örneğin tarımsal alanda küçük mülk sahibi işletmelerde doğrudan kapitalist baskı ve hakimiyet (dolaysız patron hakimiyeti) hemen hemen yok gibidir.

Nihayetinde, tarlada tarım üreticisi kendi aile işletmesinde çalışmaktadır. Tabii bu durumda olan bireyle özel sektörde çalışan

birisi arasında kapitalist baskı ve hakimiyeti yaşamak, açıktır ki, çok farklı olur. Bu anlamda Türkiye'de kapitalizmin gelişmesini her alanda derinlemesine bir gelişme olarak göremeyiz.

İşçi sınıfının başka kıstaslara göre tasnifi:

İşçi sınıfının içsel tabakalaşması:

Marks şöyle diyor:

"Öyleyse manifaktür iş ücretinin basamaklarına tekabül eden işgücünün bir hiyerarşisini geliştirmektedir... Bunun için manifaktür, sızdığı her zanaatta... beceriksiz işçiler denen bir sınıfı doğurur... Hiyerarşik tabakalaşmanın yanı sıra işçilerin becerikli ve beceriksiz diye ayrışması gündeme gelir."(26)

"Gerçek manifaktür sadece, önceleri bağımsız olan işçileri sermayenin kumandasına ve disiplinine tabii kılmaz, bilakis ayrıca işçiler arasında da hiyerarşik bir tasnifleme yaratır."(27)

Kapitalizmde tarımın sanayiye nazaran daha geri seviyede geliştiği ve buna bağlı olarak kır proletaryasının da sanayi proletaryasına göre daha geri olduğu gerçeğini bir kenara bırakırsak, işçi sınıfının içsel tabakalaşması aşağıdaki şekil de olur:

a- Vasıflılık durumu.

b- Eğitim durumu (Üretimdeki teknik eğitim).

c- Genel eğitim durumu.

d- Beceriklilik durumu.

e- Ücret farklılığından doğan durum vs.

Bu noktalara göre işçi sınıfının içsel tabakalaşması şöyle olur:

İşçi Sınıfı:

En üst tabaka: İşçi aristokrasisi (burjuvulaşmış işçiler).

Üst tabaka: Eğitimli-kalifiye işçiler.

Orta tabaka: Genel eğitilmiş-mesleki eğitim görmüş işçiler.

Alt tabaka: Az genel eğitilmiş, teknik eğitimi olmayan, çıraklıktan yetişme işçiler.

En alt tabaka: Genel eğitimi olmayan (okuma-yazma bilmeyen), mesleki eğitimi, becerisi olmayan işçiler.

Yeri gelmişken şunu da belirtelim: Lenin, Rusya'da kapitalizmin gelişmesini incelerken köylülüğün sosyal çözümünü detaylı bir şekilde anlatır ve bu sınıfın en üst, orta ve en alt tabakalarından bahseder. (Bkz. Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi) Lenin'in bu tasnifiyle tarafımızdan yapılan tasnif aynı değildir. Lenin, "sınıf" olarak köylülü-

ğün çözülmesiyle, bu sınıfın farklı sınıflara ayrıştığını (burjuvazi-proletarya- küçük burjuvazi) gösterirken, biz, bir sınıf içindeki katmanları belirtiyoruz.

İşçi sınıfını, yaş ortalamasına, cinsiyete (erkek-kadın), ulusal geleneksel kökene göre de tasnif edebiliriz. Ama bu da ayrı bir ampirik, ayrıntılı araştırmaları önkoşul yapıyor. Böylesi veriler elimizde olmadığı için bunu geçiyoruz.

İşletme büyüklüğüne göre işçi sınıfının tasnifi; sınıfın çekirdek kısmı:

Türkiye işçi sınıfını çekirdek kısmını bazı istatistik veriler temelinde şöyle çıkartabiliriz: (Tablo 5)

Tablo 5: İşyeri büyüklüğüne göre işyeri sayısı, ücretle çalışanların toplamı ve üretim kıymeti							
	İşletme Büyüklüğü	İşyeri sayısı	%	Ücretle çalışanların toplamı	%	Üretim kıymeti (mil. TL.)	%
Tablo A: 1963	10-19	2199	73.0	54732	16.8	3482	17.7
	20-49	334	11.0	26392	8.2	1806	9.2
	50-199	201	6.6	27467	8.4	1754	8.9
	200-499	147	4.8	46033	14.1	4004	20.4
	500-999	71	2.5	57520	17.1	3173	16.2
	1000+	60	2.0	113297	34.8	5414	27.6
	Toplam	3012	100.0	325441	100.0	19635	100.0
Tablo B: 1973	10-19	2004	34.7	24309	4.9	179	2.1
	20-49	1902	33.0	57749	9.3	2836	5.2
	50-99	776	13.4	52991	8.5	2953	5.4
	100-199	467	8.0	65429	10.5	3966	7.2
	200-499	365	6.3	109953	17.6	11050	20.3
	500-999	158	2.7	109026	17.5	13089	24.0
	1000+	104	1.8	203550	32.6	19293	35.5
Toplam	5776	100.0	623007	100.0	54366	100.0	
Tablo C*: 1984	10-19	2	-	37	-	63	-
	20-49	2042	44.6	71436	8.6	184251	5.3
	50-99	1109	24.2	76473	9.2	213547	6.2
	100-199	574	12.5	80163	9.7	299031	8.6
	200-499	511	11.1	166109	20.0	716613	20.7
	500-999	192	4.2	132256	16.0	574318	16.6
	1000+	146	3.2	304501	36.7	1468290	42.5
Toplam	4576	100.0	828812	100.0	3456116	100.0	
TABLO D: 1990	10-24	3373	38.0	48670	4.7	1479050	1.9
	25-49	2390	26.9	84441	8.2	2766370	3.6
	50-99	1219	13.7	84243	8.2	3991380	5.2
	100-199	852	9.6	118939	11.6	5958164	7.7

	200-499	637	7.2	200882	19.6	15929522	20.7
	500-999	244	2.7	170429	16.6	15501833	20.1
	1000+	156	1.8	316065	30.9	31399028	40.8
	Toplam	8871	100.0	1023669	100.0	77015348	100.0

*) 10-19 arası işçi çalıştıran işletmeler hakkındaki veri gerçeği yansıtmadığı için değerlendirilmemiştir.
**) 1973, 1984 ve 1991 için katma değer olarak

Bu tabloların kısa yorumu:

10-49 arası işçi çalıştıran işletmeler 1963'te toplam işletmelerin %84'ünü ve 1975'te de %67'sini oluşturmalarına rağmen, üretim değerindeki payları 1963'te %26.9 ve 1973'te de %7.3'tü. Buna karşın, örneğin 1000 ve daha fazla işçi çalıştıran firmalar 1968'te toplam firmaların ancak %2'sini, 1973'te %1.8'ini, 1984'te %3.2'sini ve 1996'da %1.7'sini oluşturmalarına rağmen; üretimdeki payları 1963'te %27.6, 1973'te %35.5, 1984'te %42.5 ve 1990'da da %40.8'di. Diğer bir hesaplama göre Türkiye'de 200 ve daha fazla işçinin çalıştığı firmalar, 1963'te toplam firmaların %9.3'ünü, 1978'te %10.8'ini ve 1984'te de %18.5'ini ve 1990'da da %11.7'sini oluşturmalarına rağmen, aynı yıllarda üretimdeki payları sırayla %64.2, %79.8 ve %79.8 ve %81.6 idi.

Bu işletmelerde çalışan işçiler de, sanayi de çalışan toplam işçilerin, verilen yıllara göre sırayla %66'sını; %67.4'ünü, %72.7'sini ve %67.1'ini oluşturmaktaydılar. İşçi sınıfının çekirdeğini tespit etmek önemli anlam taşır. Bunu yukarıdaki tablolarla salt sanayide tespit ettik. Aynı tespiti genel olarak işçi sınıfı açısı dan da tespit edebiliriz. (Tablo 6)

İşletme büyüklüğü ve dolayısıyla işçi sayısına göre hangi işletmelerin küçük veya

	1960	1975	1980	1990
Toplam işçi sayısı:	2911977=100	5 591080=100	6 841437=100	8 990727=100
(10 ve daha fazla işçi)...	(1)325441=11.7	(2)439807=7.80	(3)828812=12.1	1023669=11.4
(199 ve daha fazla işçi)...	(1)274673=9.40	(2)239329=4.20	(3)600740=8.80	687376=7.60
(1)= 1963; (2)= 1973; (3)= 1984				

büyük sayılacağı doğrudan o ülkede kapitalizmin gelişme derecesine bağlı olan bir meseledir. Bunun için, Türkiye'de büyük sayılan bir işletme (diyelim ki 500 işçi çalıştıran bir işletme), örneğin Almanya bazında orta büyüklükte bir işletmedir. Farklı ihtimalleri göz önünde tutarak iki alternatifte göre hareket ettik. Birincisi, 10 ve daha fazla; ikincisi de 199 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmeleri büyük işletme kategorisinde ele aldık. Netice yukarıdadır.

Türkiye genelinde ele aldığımızda, ülkede kapitalizmin gelişme seviyesini göz önünde tuttuğumuzda, işçi sınıfının çekirdeğini oluşturan kesimin, yani büyük işletmelerde toplanmış olan kesimin, toplam işçi sınıfı içindeki payı hiç de küçümsenemez. Bu kesim bütün ülkelerde, örneğin Almanya'da da işçi sınıfının azınlığını oluşturur. Ama burjuvazi karşısında proletaryanın sınıfsal çıkarlarını en tutarlı, tavizsiz bir şekilde savunan kesimi oluşturur. Bu kesim, sınıf mücadelesinde proletaryanın en aktif kesimidir.

Doğrudan maddi üretimde olan ve olmayan bazında işçi sınıfının tasnifi:

Soruna bu açıdan yaklaştığımızda, varılan sonuçlar şöyle:

Buna göre; Türkiye işçi sınıfının yaklaşık yarısı doğrudan maddi üretimde (büyük-küçük işletme ayrımı yapmaksızın) çalışmaktadır.

Tablo 7	1960	1975	1980	1990
Toplam faal nüfus...	12193324=100	17383828=100	19026885=100	23381893=100
Toplam işçi sınıfı...	2911977=22	5591080=32	6841437=36	8990727=38
10 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelerde işçi sayısı (a)	-	439807=2.5	828812=4.3	1023669=4.4
199 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelerde işçi sayısı (b)	-	239329=1.3	600740=3.1	1711045= 7.3

Toplam çalışan (faal) nüfus açısından işçi sınıfı:

Soruna bu açıdan yaklaştığımızda, varılan sonuçlar şöyle: (Tablo 7)

Tabloya göre, toplam işçi sınıfının toplam faal nüfus içindeki payı 1960'da %22, 1975'te %32, 1980'de %36'dır ve 1990'da da %38'dir. Bu oran; emperyalist ülkeler ile karşılaştığımızda önemsizdir. Örneğin '50'li yılların başında işçi sınıfının toplam faal nüfus içindeki payı ABD'de %72,3; Japonya'da %34,2; Almanya'da %63,8; Fransa'da %58,2; B. Britanya'da %79,4; İtalya'da %53,3 ve Kanada'da %67,1'di. '80'li yılların başında ise bu oranlar ABD'de %77,0; Japonya'da %61,0; Almanya'da %74,8; Fransa'da %67,8; B. Britanya'da %79,6; İtalya'da %64,0 ve Kanada'da da %76,3'tü.

Bu fark ve Türkiye'de faal nüfus içinde toplam işçi sınıfının belirtilen oranlardaki ağırlığı, ülkemizde kapitalizmin nispeten geri olduğunu, ama kendi gelişmesi -kendi dinamiği içinde- belli bir ilerlemişlik de arz ettiğini göstermektedir.

Toplam faal nüfus ve büyük işletmelerde işçi sayısı:

Toplam faal nüfus içinde büyük işletmelerde konsantre olmuş işçi sayısının artışı da sınıfın gelişme durumu/ağırlığını gösteren başka bir kıstastır.

Bu ağırlık yukarıda belirttiğimiz her iki alternatif için de, 1980'de 1975'e nazaran %88 ve %151 oranındadır. Yani çekirdek işçi sayısı 1980'de 1975'e nazaran a duru-

munda %88 ve b durumunda da % 151 oranında bir artış göstermiştir. Aynı dönemde ise faal nüfus %9 oranında bir artış göstermiştir.

Bu artış 1975'ten 1990 a durumunda (10 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelerde işçi sayısı) %133 ve b durumunda da (199 ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelerde işçi sayısı) %616 oranındayken; 1980'den 1990'a göre ise %23 ve %185 oranlarındaydı. Aynı dönemlerde faal nüfus ise %34 ve %23 oranlarında artmıştır.

1.2.2. Burjuvazinin İç Sosyal Yapısı

İşçi sınıfının olduğu gibi, burjuvazinin de sosyal yapısı, kendi içinde farklı katmanlara ayrılır. Bu katmanları genişlemesine ve derinlemesine tasnifleme vasıtasıyla da gösterebiliriz. Buna gelmeden önce burjuvazinin temel özellikleri hakkında kısa bilgi verelim.

Burjuvazinin kendi içinde farklılaşmasında ve onun belli sosyal tabakalarının oluşmasında bağlayıcı olan iki özellik vardır: a- Sermayenin hacmi, b- Kullanılan yabancı işgücünün sayısı/hacmi.

Bu iki özelliğe dayanarak burjuvazinin çeşitli katmanlarını tespit etmek mümkündür. Ne var ki; bu iki özellik ülkeden ülkeye farklı boyutları içerebilir. Örneğin Türkiye gibi bir ülkede büyük burjuvazi olarak nitelendirilenler, Fransa'da ya da Almanya'da orta burjuvazi olarak görülebilirler. Bunun için, hangi işletmelerin ve dolayısıyla sahiplerinin, örneğin orta veya büyük burjuvaziden sayılacağı sorunu, somut durumun

somut tahliline ve böylelikle söz konusu ülkede kapitalizmin gelişme seviyesine ve bu gelişme seviyesinde işletmelerin yerine -örneğin üretimdeki paylarına- bakılarak açığa kavuşturulabilir. Türkiye somutunu göz önünde tutarak burada, bu konuyla ilgili tespitler yapmayı doğru bulmuyoruz. Bu konu ayrı bir çalışmada ele alınmalıdır. Şimdilik genel açıklamalarla yetineceğiz.

Marks, Engels ve Lenin, burjuvazinin yukarıda belirtilen, sosyal tabakalarına ayrışımının; belli başlı iki kıstasından hareket ederek bu sınıfı üç ana gruba ayırmışlardır. Bunlar; a- Büyük burjuvazi/kapitalistler. b- Orta burjuvazi/kapitalistler. c- Küçük burjuvazi/kapitalistler.

Burjuvazi de, ekonomideki faaliyetinin cinsine bağlı olarak şehir ve kırsal burjuvazisi diye ayrışır. Burjuvaziyi, bu genişlemesine tasnifinin yanı sıra derinlemesine de tasnif edebiliriz. Bu tasnife göre burjuvazi; mali burjuvazi; sanayii, inşaat, ulaşım, transport burjuvazisi; tarım, ticaret burjuvazisi; hizmetler (otel, lokanta vb.) alanlarda burjuvazi olarak ayrıştırılır.

Aynı şekilde kırsal burjuvazisi de kendi arasında sosyal katmanlarına ayrışır.

Kırsal alanda/tarımda kapitalist işletmeciliğin iki formu vardır. Bunlardan birisi köy tipi işletmecilik, ikincisi de çiftlik tipi işletmeciliktir.

Köy tipi işletmecilik: Bu işletmecilik feodalizmden kapitalizme geçen bütün ülkelerde gelişme göstermiştir. Kırsal halkın köy yerleşme birimleri temelinde kümeleşmesi sonucu oluşan köy tipi tarım işletmeciliği, kendi içinde farklılıklar gösterir. Bu farklılık kırsal burjuvazisinin sosyal katmanlarını ifade eder. Bunlar; a- Zengin köylülük/kırsal burjuvazisi. b- Büyük tarım işletmeleri/büyük burjuvazi. Zengin köylülüğün özelliği şöyledir: "Zengin köylüler normal olarak birden fazla ücretli işçi çalıştıran ve 'köylü' ile sadece düşük kültür seviyesi, yaşam tarzı ve işletmesinde bizzat fiziki çalışmasıyla

bağı olan tarımdaki kapitalist işletmecilerdir. Bu, burjuvazi arasında devrimci proletaryanın doğrudan ve kararlı düşmanı olan sayısal olarak en güçlü tabakadır."(28)

Büyük tarım işletmeleri ve bu işletmelerin sahibi olan kapitalistler; zengin köylüler gibi bizzat çalışmazlar. Sahibi oldukları toprak ve diğer üretim araçlarıyla ücretli işçi çalıştırmaları.

Çiftlik tipi işletmecilik: Bu tip işletmecilik, feodalizmi tanımadan/yaşamadan kapitalizme geçen ülkelerde görülür. Bu çiftlik tipinde katıksız kapitalist ilişkiler söz konusudur. Çiftlik sahibi her zaman ve sadece kendi mülkiyetindeki toprakta üretim yapmaz. Bu tipten burjuvazi, toprak kiralayarak tarım yaptığı gibi, gelirini başka sahalarda da değerlendirebilir.

"Meta üreten tarımla zanaat işletmelerinin birliği, 'tarımın zanaatçılıkla birliği'; bu (aç. Lenin) köylülüğe özgüdür. Bu varlıklı köylülükten bir çiftçi sınıfı farklılaşarak (ortaya çıkmıştır). Çünkü tahıl satımı amacıyla toprak kiralamak (tarımsal alanda) onların işletmelerinde çok büyük bir rol, çoğu kez, sahip olunan topraktan daha büyük bir rol oynamaktadır. Burada işletmenin kapsamı çoğu defa ailenin işgücünü aşar (ve) sürekli ve daha çok da süresiz tarım işçilerinden bir kontenjanın oluşturulması, varlıklı köylülüğün kaçınılmaz varoluş şartı olur. Safi gelir formunda bu köylülüğe akan paralar, ya ticaret ve tefecilikte... ya da -uygun şartlarda- toprak satın alımı, işletmenin geliştirilmesi için kullanılır."(29)

Sanayide olduğu gibi tarımda da genel belirleyici özelliklerin dışında küçük, orta ve büyük tarım işletmesi ayrımı somut duruma somut tahliline bağlıdır. Örneğin, gelişmiş kapitalist bir ülkede küçük tarım kapitalisti, kapitalizmin nispeten geri gelişmiş olduğu bir ülkede pekala orta kapitalist olarak değerlendirilebilir. Her hâlükârda, ister köy tipinden, isterse de çiftlik tipinden olsun tarımsal/kırsal burjuvazi/kapitalist küçük-orta ve büyük olarak

tabakalara ayırır.

Bu tabakalaşmaları iki şekilde gösterebiliriz. Bunlar, burjuvazinin içsel sosyal yapısının genişlemesine ve derinlemesine tasnifidir. (Şema 2)

Şema 2: Burjuva sınıfın genişlemesine tasnifi		
Şehir burjuvazisi kapitalisti	Köy tipine göre burjuvazi/kapitalist	Çiftlik tipine göre burjuvazi/kapitalist
Burjuvazinin, kullandığı üretim araçlarına, hacim ve yabancı işgücü kapsamına göre tasnifi – derinlemesine tasnif/gruplaşma–		
Şehirlerde	Kırsal alanda	Çiftlik tipi
Küçük kapitalistler	Küçük kapitalistler: (Orta köylülüğün üst kesimi, zengin köylülüğün alt kesimi -küçük kulaklar)	Küçük çiftlikler
Orta kapitalistler	Zengin köylülük: (Büyük kulaklar)	Orta çiftlikler
Büyük kapitalistler: (Tekeller, şirketler)	Büyük tarım işletmeleri: (Tekeller, şirketler)	Büyük çiftlikler: (Tekeller, şirketler)

Burjuvazinin kendi içinde tabakalaşması için esas kıstas burjuva sınıfın her bir üyesinin toplumsal üretimdeki yeri, ekonomide tuttuğu yerdir. Burada, sanayide, tarımda işletme büyüklüğü, çalıştırılan yabancı işgücü, bunlara bağlı olarak üretimin örgütlenmesi, ticarete şirketlerin büyüklüğü vs. veri olarak alınır. Ne var ki bu verilerin hacmi, anlamı her ülkede değişiktir. Örneğin 100 işçi çalıştıran bir işletme bir ülkede küçük veya orta işletme, dolayısıyla sahibi de küçük veya orta kapitalist sayılırken, başka bir ülkede pekala büyük işletme sayılabilir ve sahibi de büyük burjuva kategorisine girebilir.

Somut durumun belirlediği bu kıstas farklılığını bir kenara bırakırsak, burjuva sınıfın kendi içindeki katmanları aşağıdaki şekildedir.

Burjuva/kapitalist sınıf:

Üst tabaka: Tekelci burjuvazi, mali burjuvazi, devlet tekelleri, büyük ticari şirketler, bankalar, büyük mülk sahipleri, büyük tarım kapitalistleri, büyük toptancılar vs.

Orta tabaka: Orta burjuvazi, orta halli işletmeler, zengin köylülük.

Alt tabaka: Küçük kapitalistler; birkaç işçi çalıştıran işletmeler, zengin köylülüğün alt kesimleri, orta köylülüğün üst kesimi vs.

Türkiye somutundaki duruma gelince;

Burjuvazinin sayısal olarak nüfus içindeki payı her zaman cüzi bir miktara tekabül eder. Bu cüzilik, faal nüfusla oranlansa da aynıdır.

Örneğin, burjuvazinin faal nüfus içindeki payı 1950'lerin başında ABD'de %2.3; Almanya'da %3.5; İngiltere'de %2; Fransa'da %4.8; İtalya'da %1.2 ve Japonya'da da %1.9'du. Bu durum '70'li yılların sonunda ABD'de %2.7; Almanya'da %5.4; İngiltere'de %2; Fransa'da %4.5; İtalya'da %1.8 ve Japonya'da %5.9 oranlarında idi.

Türkiye somutunda tam bir ayırım yapmak mümkün değil, ama istatistik verileri biraz yorumlayabiliriz. Buna göre; Türkiye'de toplam işveren sayısı ve bunun toplam faal nüfus içindeki payı şöyledir. (Tablo 8)

Bu verilere bakarak Türkiye'de kapitalizmin ABD, Fransa ve Almanya'daki gibi gelişmiş olduğu sonucuna varamayız. Ülkemizde kapitalizmin bir özelliği, kendi çapında da olsa tekelleşmenin büyük boyutlarda olması ve bunun yanı sıra yaygın bir özel mülkiyet ilişkisinin varlığıdır. Şüphesiz, yukarıdaki veriler Türkiye'de işveren konumunda olanların sayısal olarak ne denli önemsiz olduğunu göstermektedir. Bu verilere birtakım yüksek kademe yöneticileri, şefleri, memurları da katarsak, büyük burjuvazinin çalışan nüfus içindeki yaklaşık ağırlığını çıkartabiliriz. (Tablo 9)

Tablo 8	1965	1970	1975	1980	1990
Toplam faal nüfus...	12993245=100	15118887=116	17383828=133	19026885=146	23381893=180
Toplam işveren...	153453=100	101767=66	129307=84	175022=114	313175=204
İşverenlerin toplam faal nüfustaki payı... (%)	1,18	0,6	0,7	0,9	1,3

Tablo 9	1975	1980	1990
Toplam faal nüfus	17383887	19026885	23381893
Toplam işveren	129307	175022	313175
Müşebbüsler, direktörler yüksek kademe yöneticiler	72144	161341	235641
Toptancı ve perakendeci ticarete yöneticiler	3468	4691	15721
Otel, oyun müdürler salonlarında	1154	3224	8119
Tarım işletme şef ve müdürleri	5187	689	191
Toplam işveren	211257	344967	572847
Toplam faal nüfus	17383887=100	19026885=109	23381893=134
Toplam işveren	211257=100	344967=163	572847=271
İşverenlerin toplam faal nüfus içindeki payı (% olarak)	1.2	1.8	2.4

Bu verilerde Türkiye'de kapitalizmin bazı özelliklerini görmekteyiz. Örneğin toplam faal nüfus içinde burjuvazinin (sayısal) oranı az artıyor.

1.2.3.Köylülüğün Ve Orta Tabakanın İç Sosyal Yapısı

Başlı Başına Köylülük Ve İç Sosyal Yapısı

Kapitalist ve kapitalist gelişme sürecinde olan ülkelerde köylülüğün çözülme süreçleri şu veya bu şekilde veya genel olarak aynı temel özellikleri taşırlar. Ama özel anlamda ve bilhassa, gelişme ve çözülmenin hızı ve formları bakımından farklılıklar söz konusu olur. Bu farklılıkların nedenlerini şöyle sıralayabiliriz.

-Tarımın tek tek ülkelerde farklı tarihi yapılar arz etmesi.

-Tek tek ülkelerin genel ekonomik ve sos-

yal gelişme seviyelerinin farklı olması.

-Her iktidarın siyasi nedenlerden dolayı farklı tarım politikası izlemesi ve izliyor olması.

-Tarımın her ülke ekonomisindeki yerinin farklı olması vs.

Şimdi Türkiye'de köylülüğün mülkiyet ilişkileri temelinde sosyal parçalanmışlığı Leninist ilkelerden hareketle tespit edelim.

Lenin; kapitalizmde tarım sorununu inceleyen feodal toplum düzeninden kapitalist toplum düzenine geçişte köylü sınıfının, tarıma sermayenin nüfuz etmesinden dolayı sosyoekonomik farklılaşmaya uğradığını tespit eder. Lenin, kapitalizmde köylülüğün geniş bir sosyo-ekonomik alanı kapsadığını, farklılaşmış sosyal tabakalardan oluştuğunu ve bu farklı sosyal tabakaların, kapitalist toplumun sınıfsal yapısında farklı

pozisyonlar aldığını gösterir. Lenin, tespitlerinden hareketle köylülüğü, yarı- proleter, küçük köylülük, orta köylülük, zengin (büyük) köylülük ve büyük mülk sahipleri olarak sınıflandırır ve bunların özelliklerini belirtir(30). Böyle bir sınıflandırmada, işletme alanlarının büyüklüğü, diğer üretim araçlarının gelişme seviyesi ve kullanımının yaygınlığı ve aynı zamanda kullanılan işgücü (ücretli işçilik) belirleyici kıstaslardır.

Türkiye'de köylülüğün sosyal tabakalarına ayrılmasını, iç sosyal yapısının şekillenmesini biz de bu kıstaslara göre tespit edeceğiz. Ama köylülüğün iç sosyal yapılaşmasının şekillenmesinde ağırlığı işletme büyüklüğü temelindeki gelişmeye vereceğiz ve Türkiye'de tarım sayımlarının şaibeli/yetersiz olduklarını da göz önünde tutarak 1950, 1952, 1963, 1970, 1980 ve 1991 tarım sayımları sonuçlarını örnek olarak alacağız. (Tablo 10)

Tablo 10 - Çeşitli yıllara göre toprakların işletme grupları arasındaki dağılımı (% olarak) — 1950, 1952, 1963, 1970, 1980 ve 1991 tarım sayımları—						
İşletmelerin dağılımı						
İşletme grupları	1950	1952	1963	1970	1980	1991
0-5	61.8	62.7	66.4	72.8	61.0	67.0
5-10	21.9	22.1	17.4	15.6	20.8	18.0
10-50	14.7	14.8	12.2	10.9	17.2	14.0
50+	1.6	1.4	0.5	0.5	0.9	0.93
Toprakların dağılımı						
İşletme grupları	1950	1952	1963	1970	1980	1991
0-5	18.9	19.2	27.3	26.6	20.0	22.1

5-10	18.8	21.5	20.9	21.0	21.3	20.0
10-50	36.0	38.8	35.8	40.6	46.4	40.8
50+	26.3	21.4	12.3	11.1	12.1	17.1

Bu veriler bize, Türkiye tarımında işletme büyüklükleri ve mülklerin oldukça parçalanmışlıkları temelinde kapitalizme özgü sosyal grupların; köylülüğün iç sosyal parçalanmasının teşekkül etmiş olduğunu gösterirler. Şüphesiz ki bu, 1950'den sonraki gelişmenin bir sonucu değildir. 1950 verileri parçalanmışlığın boyutlarını gösteriyor. O halde burada söz konusu olan, daha önce başlayan ve ana hatlarıyla tamamlanmış, belirlenmiş olan sürecin devamıdır.

Bu veriler bize Türkiye'de tarımsal yapıların kapitalist mülkiyet/üretim ilişkileri temelinde çözülmüş olduğunu, artık söz konusu olanın, feodalizme özgü kalıntıların yanı sıra, kapitalist ilişkiler temelinde sınıf mücadelesi olduğunu gösteriyorlar.

Şimdi köylülüğün iç sosyal yapılaşmasının boyutlarını detaylandırarak göstermek için işletme grupları alt kesimlerinin toplam işletmelerdeki ve işletme alt kesimlerinin işletme grupları içindeki paylarına bakalım. Önce, işletme grupları alt kesimlerinin toplam işletmelerdeki paylarını tarım sayımları sonuçları bazında buraya aktaralım. (Tablo 11)

Şimdi bir de işletme alt kesimlerinin, işletme grupları içindeki payına bakalım. (Tablo 12)

Tablo 11: İşletme grupları alt kesimlerinin toplam işletmelerdeki payı					
I - 1950 Tarım sayımı					
İşletme büyüklüğü (hektar)		Aile Sayısı	%	İşlenen Alan	%
1-2	Küçük köylü	773 000	30.6	836 000	4.3
2.1-5		797 000	31.5	2 790 000	14.3
5.1-7.5	Orta köylü	336 000	13.3	2 097 000	10.8
7.6-10		216 000	8.6	1 915 000	9.9
10.1-15	Zengin/Büyük köylü	168 000	6.7	210 800	10.8

Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Sınıflar Ve Devrimin Diyalektiği

15.1-20		92 000	3,6	1 648 000	8,5
20.1-30		68 000	2,7	1 712 000	8,8
30.1-50		39 000	1,5	1 520 000	7,8
50.1-70	Büyük mülk sahipleri	17 000	0,7	1 015 000	5,2
70.1+		21000	0,8	3 811 000	19,6
Toplam		2527000	100,0	19452000	100,0
II - 1952 tarım sayımı					
Grup I - 0-5	0-2	778 200	30,7	838 500	4,4
	2-5	813 400	32,0	2 812 800	14,8
Grup II - 5-10	5-7.5	339 000	13,3	2 114 820	11,2
	7.5-10	220 200	8,6	1 952 400	10,3
Grup III - 10-50	10-15	196 200	6,6	2 124 420	11,2
	15-20	94 800	3,7	1 697 880	10,0
	20-30	67 200	2,6	1 692 480	8,7
	30-50	42 600	1,7	1 647 840	8,6
Grup IV - 50+	50-70	17 400	0,7	1 048 140	5,5
	70+	16 800	0,7	3 022 500	15,8
III - 1963 tarım sayımı					
Grup I - 0-5	0-0,5	373 743	12,15	474 909	2,79
	0,5-1	360 161	11,73	523 028	3,08
	1-2	471 885	15,37	814 371	4,79
	2-3	336 551	10,96	850 087	5,00
	3-4	281 385	9,16	1 002 465	5,90
	4-5	214 593	6,99	967 974	5,70
Grup II - 5-10	5-10	536 570	17,47	3 546 951	20,89
Grup III - 10-50	10-20	280 104	9,12	3 546 351	20,87
	20-50	94 296	3,07	2 533 225	14,92
Grup IV - 50+	50-100	11 566	0,37	662 165	3,90
	100-250	2 894	0,09	353 914	2,08
	250-500	973	0,03	315 987	1,86
	500+	482	0,015	370 379	2,18
Devlet çiftlikleri		96	0,003	398 209	2,18
Topraklarının tamamını kiraya veya ortağa veren küçük işletmeler		104 347	3,39	531 965	3,13
IV - Köy Envanter Etütleri					
Grup I - 0-5	0-1	871 260	30,5	514 871	4,3
	2-2,5	738 388	25,8	1 319 315	10,9
	2,5-5	611 681	21,4	2 286 735	18,9

Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Sınıflar Ve Devrimin Diyalektiği

Grup II - 5-10	5-7,5	248 655	8,7	1 540 814	12,8
	7,5-10	146 258	5,1	1 309 450	10,8
Grup III/IV - 10+	10-20	172 283	6,1	2 438 137	20,2
	20+	68 959	2,4	2 658 431	22,0
V - 1970 tarım sayımı					
Grup I – 0-5	0,5'den az olan	351 069	11,4	175 186	1,0
	0,5-1	405 257	13,2	404 852	2,3
	1-2	594 221	19,4	1 187 848	6,9
	2-3	400 786	13,0	1 001 965	5,8
	3-4	276 513	9,0	967 796	5,6
	4-5	200 521	6,5	902 345	5,2
Grup II – 5-10	5-10	478 375	15,6	3 587 812	21,0
Grup III – 10-50	10-20	239 150	7,8	3 587 250	21,0
	20-50	95 539	3,1	3 343 865	19,5
Grup IV – 50+	50-100	15 190	0,5	1 139 250	6,6
	100-250	1 350	0,03	203 588	1,1
	250-500	546	0,01	184 481	1,0
	500+	388	0,01	378 756	2,2
VI - 1980 tarım sayımı					
Grup I – 0-5	0-0,5	211 675	6,06	53 656	0,24
	0,5-1	257 434	7,37	172 148	0,77
	1-2	512 772	14,68	690 831	3,09
	2-3	465 260	13,32	1 064 193	4,76
	3-4	398 818	11,16	1 260 939	5,64
	4-5	295 507	8,46	1 249 756	5,59
Grup II – 5-10	5-10	727 591	20,83	4 766 512	21,32
Grup III – 10-50	10-20	414 619	11,87	5 350 981	23,88
	20-50	187 574	5,37	5 034 796	22,53
Grup IV – 50+	50-100	28 991	0,83	1 772 910	7,93
	100-250	2 445	0,07	344 297	1,54
	250-500	350	0,01	120 727	0,54
	500+	174	0,005	476 204	2,13
VII - 1991 tarım sayımı					
Grup I – 0-5	0-0,5	257 733	6,3	65 136	0,28
	0,5-1	392 736	9,6	248 914	1,07
	1-2	773 199	18,9	995 656	4,28
	2-5	1 313 211	32,1	3 836 068	16,49
Grup II – 5-10	5-10	736 380	18,0	4 652 600	20,00

Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Sınıflar Ve Devrimin Diyalektiği

Grup III – 10-50	10-20	396 827	9,7	4 885 230	21,00
	20-50	180 004	4,4	4 107 266	19,82
Grup IV – 50+	50-100	24 955	0,61	1 488 832	6,4
	100-250	10 636	0,26	1 372 517	5,9
	250-500	2 045	0,05	651 364	2,8
	500+	409	0,01	474 565	2,04

Tablo 12 - İşletme alt kesimlerinin İşletme grupları içindeki payı					
A - 1952 tarım sayımı					
	İşletme grupları (hektar)	İşletme sayısı	%	İşlenen alan (Hektar)	%
Grup I - 0 - 5	Toplam (0-5)	1 571 600	100,00	3 651 300	100,00
	0-2	—	49,51	—	22,96
	2-5	—	50,49	—	77,04
Grup II - 5 -10	Toplam (5-10)	559 200	100,00	4 067 220	100,00
	5-7,5	—	60,62	—	51,97
	7,5-10	—	39,38	—	48,03
Grup III - 10-50	Toplam (10-50)	400 800	100,00	7 162 620	100,00
	10-15	—	48,95	—	29,65
	15-20	—	23,65	—	23,69
	20-30	—	16,76	—	23,62
	30-50	—	10,62	—	22,99
Grup IV - 50+	Toplam (50 +)	34 200	100,00	4 070 640	100,00
	50-70	—	50,87	—	25,74
	70 +	—	49,13	—	74,26
B - 1963 tarım sayımı					
Grup I - 0 - 5	Toplam (0-5)	2 038 318	100,00	4 632 834	100,00
	0-0,5	—	18,30	—	10,23
	0,5-1	—	17,60	—	11,29
	1-2	—	23,11	—	17,57
	2-3	—	16,48	—	18,35
	3-4	—	13,78	—	21,63
	4-5	—	10,50	—	23,94
Grup II – 5 -10	Toplam (5-10)	536 570	100,00	3 546 951	100,00
Grup III – 10-50	Toplam (10-50)	374 400	100,00	6 079 576	100,00
	10-20	—	78,81	—	58,33
	20-50	—	21,19	—	41,67

Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Sınıflar Ve Devrimin Diyalektiği

Grup IV – 50+	Toplam (50 +)	16 011	100,00	2 100 654	100,00
	50-100	—	72,23	—	31,52
	100-250	—	18,07	—	16,80
	250-500	—	6,07	—	15,00
	500+	—	3,01	—	17,61
Devlet işletmeleri		96	0,59	398 209	18,95
C - Köy Envanter Etütleri					
Grup I - 0 - 5	Toplam (0-5)	2 221 329	100,00	4 120 921	100,00
	0-1	—	39,21	—	12,50
	1-2,5	—	33,22	—	32,01
	2,5-5	—	27,51	—	55,48
Grup II - 5 -10	Toplam (5-10)	394 913	100,00	2 850 264	100,00
	5-7,5	—	62,97	—	54,08
	7,5-10	—	37,03	—	45,92
Grup III ve IV - 10 +	Toplam (10 +)	241 242	100,00	5 096 568	100,00
	10-20	—	71,41	—	47,84
	20 +	—	28,59	—	52,16
D - 1970 tarım sayımı					
Grup I - 0 - 5	Toplam (0-5)	2 228 367	100,00	4 639 992	100,00
	0,5'den az olan	—	15,75	—	3,77
	0,5-1	—	18,17	—	8,70
	1-2	—	26,66	—	25,58
	2-3	—	17,95	—	21,57
	3-4	—	12,38	—	20,84
	4-5	—	8,97	—	19,44
Grup II - 5 -10	Toplam (5-10)	478 375	100,00	3 587 812	100,00
Grup III - 10-50	Toplam (10-50)	334 689	100,00	6 931 115	100,00
	10-20	—	71,55	—	51,75
	20-50	—	28,45	—	48,25
Grup IV - 50+	Toplam (50 +)	17 474	100,00	1 906 075	100,00
	50-100	—	86,92	—	59,75
	100-250	—	7,72	—	10,65
	250-500	—	3,12	—	9,65
	500 +	—	2,22	—	19,83
E - 1980 tarım sayımı					
Grup I - 0 - 5	Toplam (0-5)	2 132 466	100,00	4 471 400	100,00
	0-0,5	—	9,89	—	1,18
	0,5-1	—	12,05	—	3,82

Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Sınıflar Ve Devrimin Diyalektiği

	1-2	—	24,01	—	15,36
	2-3	—	21,81	—	23,69
	3-4	—	18,24	—	28,05
	4-5	—	13,83	—	27,81
Grup II - 5 -10	Toplam (5-10)	727 591	100,00	4 766 512	100,00
Grup III - 10-50	Toplam (10-50)	602 193	100,00	10 375 883	100,00
	10-20	—	68,85	—	51,56
	20-50	—	31,15	—	48,44
Grup IV - 50+	Toplam (50 +)	31 960	100,00	2 714 139	100,00
	50-100	—	90,71	—	65,29
	100-250	—	7,65	—	12,67
	250-500	—	1,09	—	4,42
	500 +	—	0,54	—	17,53
F - 1991 tarım sayımı					
Grup I - 0 - 5	Toplam (0-5)	2 740 970	100,00	5 141 123	100,00
	0-0,5	—	9,4	—	1,26
	0,5-1	—	14,3	—	4,8
	1-2	—	28,2	—	19,4
	2-5	—	47,9	—	74,6
Grup II - 5 -10	Toplam (5-10)	736 380	100,00	4 652 600	100,00
Grup III - 10-50	Toplam (10-50)	572 740	100,00	9 491 304	100,00
	10-20	—	69,3	—	51,5
	20-50	—	31,4	—	43,3
Grup IV - 50 +	Toplam (50 +)	38 051	100,00	3 977 973	100,00
	50-100	—	65,6	—	37,4
	100-250	—	27,9	—	34,5
	250-500	—	5,4	—	16,4
	500 +	—	1,07	—	11,9

Bu tablolar iki amaca hizmet için buraya aktarıldılar. Birincisi (Tablo I-VII) işletme alt gruplarının toplam işletme grupları içindeki paylarının, ikincisi de (Tablo A-F) işletme alt gruplarının kendi işletme grubu içindeki paylarını gösteriyor. Bu verilere dayanarak işletme alt gruplarının, bu temelde köylülüğün iç sosyal ayrışmasının ve yapılaşmasının toplam işletmeler içindeki gelişme seyri hakkında şunları söyleyebiliriz.

Küçük köylülük:

Küçük köylü işletmelerini iki alt grupta topluyoruz; 0-2 hektar arası işletmeler ve 2-5 hektar arası işletmeler.

0-2 hektar büyüklüğündeki işletmeler normal olarak yarı proleter işletmelerdir. Bu türden işletme sahipleri, mülkiyetlerindeki toprağı işleyerek geçimlerini sağlayacak durumda değildirler. Bunun için onlar işgüçlerini satmak zorunda kalırlar.

Yarı-proleter işletmelerin sayısı toplam işletmelerin 1952'de %30.7'sini; 1963'te 39.2'sini; 1970'te %44'ünü, 1980'de %28.11'ini ve 1991'de de %34.8'ini oluşturuyorlardı. (Tablo I-VII)

2-5 hektarlık işletmeler: Bu işletmeler esas küçük işletmeleri oluştururlar. Bu kategorideki işletme sahipleri, sahip oldukları veya kiraladıkları topraklarla geçimlerini ancak sağlayabilen, yarı aç, yarı tok yaşayan köylü kesimini oluştururlar. Bu işletme grubu 1950-1991 döneminde oldukça istikrarlı bir yapılaşma sergilemiştir. Örneğin bu işletmeler 1952'de toplam işletmelerin %32'sini ve 1991'de de %32.1'ini oluşturuyorlardı. Yani hemen hemen hiçbir değişme yok. Bu kategorideki işletmelerin sahip oldukları toprak da, işlenen alanın 1952'de %14.8'ini ve 1991'de de %16.9'unu oluşturuyordu.

Bu veriler bize Türkiye kırında sadece yoksulluğun varlığı boyutları değil, aynı zamanda köylülüğün proleterleşme ve burjuvalaşma; iç sosyal ayrışımını da gösterirler. İşletmelerin 1952'de %30.7'sini, 1991'de de %34.8'ini oluşturan 0-2 hektarlık işletmeler, bağımsız işletmeler değildir. Bu kategorideki işletme sahipleri yarı proleterlerdir, gündelikçilerdir, geçimini sağlamak için başkalarının yanında ücretli olarak çalışanlardır. Demek oluyor ki Türkiye kırında işletmelerin 1952'de %30,7'si ve 1991'de de %34.8'i proleter, yarı proleter karakter taşıyorlar.

Bu işletme grubunun alt kesimlerini başka bir açıdan ele alınca şöyle bir durum görüyoruz:

0-2 hektarlık işletmeler, 0-5 hektarlık işletme grubunun 1952'de %49.51'ini; 1963'te %58.71'ini; 1970'de %60.58'ini; 1980'de %45.95'ini ve 1991'de de %51.9'unu oluşturuyorlardı.

0-5 hektarlık işletme grubunda 2-5 hektarlık işletmelerin payı da 1952'de %50.49; 1963'te %41.29; 1970'de %39.3; 1980'de %54.05 ve 1991'de de %47.9 oranlarındaydı.

Orta köylülük:

Biz orta köylülüğü 5-10 hektarlık işletmelerle sınırladık. Buna rağmen belirtelim ki; sınırlama tartışmaya açık bir meseledir. Bir defa, işletmeleri, işletme büyüklüğüne göre sınırlamak, işletme tipleri tespit etmekte tek kıstas değildir. Örneğin, işletme, toprak miktarı açısından küçük olmasına rağmen -diyelim ki 3 hektar-, elde edilecek ürün -diyelim ki sanayii bitkileri, meyve, sebze- bu işletmenin pekala orta işletme olmasını sağlayabilir. Aynı zamanda işletmelerin konumu -ulaşım, büyük merkezlere yakınlık-, toprağın verimliliği, tekniğin kullanılma derecesi vs. de hesaba katılmalıdır. Ne var ki, tüm bu kıstasları bir arada bularak işletme tipi tespiti yapmak, meseleyi idealleştirmekten başka bir şey değildir. Bu, aynı zamanda imkansızdır da. Bütün ihtimalleri, Türkiye'de üretim şartlarını göz önünde tutarak, orta köylü işletmelerinin alt sınırını 5 hektarla belirlemeyi doğru bulduk. Üst sınırı 10 hektardan yukarıya, örneğin 20 hektara çıkartmak da bizce yanlıştır. Üst sınır tespiti en çok, tekniğin kullanılmadığı, toprakların verimsiz olduğu, ulaşımın uzak olduğu durumlarda geçerlidir. Bunları göz önünde tuttuğumuzda, aile fertlerinin çalışmasına dayanan işletme büyüklüğünün 10 hektar sınırını pek geçmeyeceği görülür. Aksi takdirde, 10 hektardan fazla arazinin işlenmesi için sürekli yabancı işgücü ve modern teknik araçlar kullanmak gerekir ki, bu da işletmeyi, orta köylü işletmesi olmaktan çıkartır.

Orta köylülüğün karakterini iyi tespit etmek ve kavramak gerekir. Orta köylü; sürekli iki dünya arasında bocalayan köylü kesimi demektir. O, fakirleşmekten, küçük köylü ve yoksul köylü statüsüne düşmekten oldukça korkar ve bunun için/aynı zamanda zenginleşmek için de çok çalışır. Onun "orta" olmasının özelliği de zaten buradan kaynaklanmaktadır. Onun bu karakterini göz önünde tutmadan, işletme üst sınırını 20 hektar olarak belirlersek, vahim siyasi sonuçlara yol açan tespitite

bulunmuş oluruz. Böylelikle zengin köylülüğün bir kısmını -alt kesimini- orta köylülüğe katarak, devrim ve demokrasi düşmanı bir kesimin varoluş nedenini sağlamış, kırlarda mücadelenin geriletilmesine neden olmuş oluruz (Bugünün Türkiye'sinde 20 hektarlık arazi, bir çiftçi ailesinin tek başına, yabancı işgücü, makina vs. kullanmadan işleyeceği bir arazi miktarı değildir. Yabancı işgücü ve makina kullanımı, 20 hektara sahip bir köylüyü, orta köylü değil, tarım kapitalisti yapar.)

Geçerken belirtelim ki, orta Anadolu ve Kuzey Kürdistan'da orta köylülük için saptadığımız ölçüler bakımından sınırlarda oynamalar yapmak olanaklı ve geçerli, ama biz, burada, genel olarak coğrafyamız çapında genel geçerli kriterler belirleyerek sorunu irdelemekteyiz.

1951'den 1991'e orta köylülük kategorisindeki işletmelerin toplam işletme içindeki payının azaldığını görüyoruz.

Bu işletmelerin toplam işletme içindeki payı 1950'de %21.9'dan 1991'de %18'e düşerek %17.8 oranında azalmıştır. Ama bu türden işletmeler sayısal olarak 1950'de 550 000'den 1991'de 736 380'e çıkarak, %33.9 oranında artmıştır. Aynı dönemde işledikleri alanda 3.894.000 hektardan 4.652.600 hektara çıkarak 19.5 oranında artmıştır. Yani bu gruptaki işletmelerin işledikleri alan giderek küçülmüştür. Bu grupta ortalama işletme büyüklüğü 1950'de 7.08 hektardan 1991 'de 6.3 hektara düşmüştür.

Zengin (büyük) köylülük:

Köylülüğün bu kesimini, iki alt grupta ele alırsak şöyle bir durumu elde ederiz.

Zengin köylülüğün alt kesimini oluşturan 10-20 hektarlık işletmelerin toplam işletmeler içindeki payı 1950'de %10.3; 1963'te %9.12; 1970'de %7.8; 1980'de %11.87 ve 1991'de %9.7 oranlarındaydı.

Zengin köylülüğün üst tabakasını oluşturan 20-50 hektarlık işletmeler ise toplam işlet-

melerin 1950'de %4.3'ünü; 1963'te %3.07'sini; 1970'de %3.1'ini, 1980'de %5.3'ünü ve 1991'de de %4.4'ünü oluşturuyorlardı.

Zengin köylülüğün alt kesimi aynı gruptaki işletmelerin (Tablo A-F) 1950'de %71.6'sını; 1963'te %78.8'ini; 1970'de %71.5'ini; 1980'de %68.8'ini ve 1991'de de %71.6'sını oluşturmaktaydı. Bu alt kesimin zengin köylülüğün işlediği toplam toprak içindeki payı da 1950'de %53; 1963'te %58; 1970'de %52; 1980'de %51 ve 1991'de de keza %51 oranlarındaydı.

Bir bütün olarak zengin köylülüğün Türkiye kırındaki ağırlığı oldukça büyüktür. Bu kesim, toplam işletmelerin 1950'de %14.7'sini; 1963'te %12.2'sini; 1970'te %10.9'unu; 1980'de %17.2'sini ve 1991'de de %14'ünü oluştururken, işledikleri alanda, toplam işlenen alanların 1950'de %36'sını; 1963'te %35.8'ini; 1970'te %40.6'sını; 1980'de %46.4'ünü ve 1991'de de %40.8'ini oluşturuyordu. Bu oldukça önemli bir olgu dur. Toplam işletmelerin 1950'de ve 1991'de ancak yedide birini oluşturan bir kesim, ekil en toprakların 1950'de üçte birinden fazlasını ve 1991'de de yarıya yakını kontrol ediyor. Bu grup, sayısal olarak da artmıştır. Bu türden köylülüğün sayısı 1950'de 368.800'den 1991'de 576.831'e çıkarak %56 oranında artmıştır. Aynı dönemde işledikleri alan da 7.460.000 hektardan 9.491.304 hektara çıkarak %27 oranında artmıştır. Yani zengin köylülüğün işletme alanları küçülmüştür; ortalama işletme büyüklüğü 1950'de 20.2 hektardan 1991'de 16.4 hektara düşmüştür.

Büyük işletmeler;

Türkiye kırında 50 ve daha büyük hektarlık işletmeler toplam işletmelerin 1950'de %1.6'sını; 1963'te %0.5'ini; 1970'de %0.5'ini; 1980'de %0.9'unu ve 1991'de de %0.9'unu oluşturuyorlardı. Bu işletmelerin işledikleri alan da; toplam işlenen alanın 1950'de %26.3'üne; 1963'te %12.3'üne;

1970'de, %11.1'ine; 1980'de %12.1'ine ve 1991'de de % 17.1'ine tekabül ediyordu. İstatistik verilerine göre bu kesimin kontrol ettiği alan 1970'ten sonra yeniden artmışsa da, 1950'den 1991'e %35 oranında azalmıştır.

Büyük işletmeler sayısal olarak 1950'de 40.000'den 1991'de 38.045'e düşerek cüzi bir azalma gösterirken, işledikleri toprak alanı 1950'de 5.472.091 hektardan 1991'de 3.987.278 hektara düşerek %27 oranında azalmıştır. Yani bu kesimde ortalama işletme büyüklüğü 1950'de 136.8 hektardan 1991'de 104.8 hektara düşmüştür.

Türkiye köylülüğünün iç sosyal yapılanması, sosyal tabakalarına parçalanmışlık boyutları böyle.

Köylülüğün içsel tabakalaşmasını şekillendirsek...

Köylülüğün içsel tabakalaşması; iç sosyal yapısı:

Köylülüğün derinlemesine tasnifi:

-Kır proleterleri

-Küçük köylülük (0-5 hektar)

a-alt kesimi (0-2 hektar), yarı proleter, parsel köylülük.

b-üst kesimi (2-5 hektar), gerçek küçük işletmeler.

-Orta köylülük (5-10 hektar)

a-alt kesimi (5-7,5 hektar)

b-üst kesimi (7,5-10 hektar)

-Zengin köylülük (10-50 hektar)

a-alt kesimi (10-20 hektar)

b-üst kesimi (20-50 hektar)

-Büyük işletmeler (50 +)

(Tarım kapitalistleri, büyük toprak beyleri, var olduğu kadarıyla yarı-feodal toprak beyleri)

1.2.4. Orta Tabakaların İç Sosyal Yapısı

Yukarıda kapitalist toplumun sosyal yapısını oluşturan/belirleyen, sisteme özgü iki sınıftan; burjuvazi ve proletaryadan bahsettik. Ne var ki kapitalist toplumun sosyal yapısı, sadece bu iki sınıftan oluşmaz. Kapitalist toplumda bu her iki sınıf arasında yer alan ara sosyal tabakalar da vardır. Bu sosyal tabakaları kendi aralarında da, kapitalist sisteme özgü olan ve olmayan diye ikiye ayırmak gerekir.

Marks, Engels ve Lenin, bu sosyal tabakaları kapitalist üretim biçimi temelinde ele alarak incelemişler ve onların toplumdaki siyasi-ekonomi vb. konumlarını, karakterlerini tespit etmişlerdir.

Kapitalist toplumda ara/orta tabakalar denince akla ilk gelen küçük burjuvazidir. Şimdi küçük burjuvazinin ne olup ne olmadığına bakalım.

Kapitalist toplumda ara tabaka olarak küçük burjuvazi:

"Kapitalist toplumda köylülerin ve küçük esnafın emeği".

"Ama işçi kullanmayan, yani kapitalist olarak üretim yapmayan köylülerin veya bağımsız küçük esnafın durumu nedir?"(31)

Burada söz konusu edilen küçük esnaf ve köylüler, hem şehirdeki hem de kırdaki küçük burjuvazidir. Küçük burjuvazi, kapitalist üretim biçiminin hakim olduğu şartlarda hem kapitalist hem de işçi konumdadır. Dolayısıyla meta üreticisi olarak küçük burjuvazi, emekle sermayenin ayrışma sürecinde farklılaşır, meta üreticisiyle olan pazar ilişkisi sermaye-emek mübadelesi olmaz. Bu, oldukça karmaşık bir olgudur. Bu karmaşıklık, küçük burjuvazinin üretim/mülkiyet ilişkisindeki konumundan kaynaklanmaktadır.

Marks şöyle diyor:

"Kendi üretim araçlarıyla çalışan bu üreticilerin sadece işgüçlerini yeniden üretmeleri değil, bilakis, konumlarının kendilerine müsaade ettiğinde kendi artı çalışmalarına

veya ... onun bir kısmına el koymalarıyla artıdeğer yaratmaları mümkündür...

Bağımsız köylü veya zanaatçı iki kişiye ayrılmıştır... Üretim araçlarının sahibi olarak o, kapitalisttir. İşçi olarak o, kendi kendinin ücretli işçisidir. O, kendine, kendi ücretini kapitalist olarak ödüyor ve karını kendi sermayesinden elde ediyor. Yani o, işçi olarak kendi kendini sömürüyor..."(32)

"Ayrışma, kişi farklı fonksiyonları birleştirirse de, (esas) ilişki olarak tespit edilir... Ekonomik gelişme, fonksiyonları çeşitli kişilere dağıtır ve kendi üretim araçlarıyla üreten zanaatçı veya köylü, zamanla ya yabancı işi de sömüren küçük bir kapitaliste dönüşür ya da üretim araçlarını kaybeder... ve ücretli işçiye dönüşür. Bu, kapitalist üretim biçiminin hakim olduğu toplum formundaki (esas) eğilimdir."(33)

Küçük burjuva olarak köylü ve zanaatçının toplumdaki sosyal konumlarının ne denli karmaşık bir ilişkiyi içerdiğini yukarıdaki alıntılar çok açık bir şekilde göstermektedir. Marks, örneğimizdeki zanaatçı ve köylünün üretiminin, bir taraftan kapitalist üretim biçimine tabi kılınmayacağı söylerken, diğer taraftan da aynı üretimin, ekonomik gelişmenin sonucu olarak, kişide cisimleşmesinin kaçınılmaz sonucu olarak sona ereceğini, onlardan bir kısmının kapitalist olurken, bir kısmının işçi olacağını koymaktadır.

Yine Marks; bir taraftan meta üreticisinin pazar ilişkisini sermaye-emek mübadelesi ilişkisi olarak görmezken (aynı yer, s. 382), dolayısıyla onların üretimini kapitalist üretim biçiminin dolaysız bir unsuru haline getirmezken, aynı zamanda bu meta üreticilerine (örnek-önceki zanaatçı ve köylüde) kapitalizme özgü olan emek-sermaye ilişkisinin doğuşunu da görmektedir ve bunun sonucu olarak da bu üreticilerin giderek kapitalist ve işçi olarak ayrıştığını koymaktadır. (s. 383-384) Tam da bunun için (örnekteki bağımsız köylü veya zanaatçı veya genel olarak üretimdeki küçük burju-

vazi) bunlar başlangıçta veya görünüşte her ne kadar aynı zamanda işçi ve kapitalist olma özelliğini beraber yürütüyorlarsa da, bu farklı iki fonksiyonu birleştiriyorlarsa da, bu durum, kapitalist topluma özgü olan emekle sermayenin birbirinden kopuşunu; kapitalizme özgü bu zorunlu gelişmeyi tamamen gizleyememektedir. Bu kopuş, soruna biraz derin bakıldığında görülmektedir. Ve yine tam da bu özellikten dolayı küçük burjuvazi, kapitalist üretimin kaçınılmaz olan zorunlu gelişme sürecinden, kapitalizme özgü bu kanunsallıktan dışlanmamaktadır. Dolayısıyla bu sosyal tabaka da kapitalist topluma özgü sosyal yapının bir parçası olmaktadır. Bu tabaka, sürekli değişime uğrayarak bir taraftan kapitalist sınıfın unsurlarını doğururken, diğer taraftan da işçi sınıfının unsurlarını doğurmaktadır, hem şehirlerde hem de kırlarda.

Bu sosyal tabakanın sürekli değişime uğraması, nihayetinde kapitalist toplumun küçük burjuvasız bir topluma dönüşeceği anlamına asla gelmez.

"Her kapitalist ülkede proletaryanın yanı sıra devamlı büyük bir küçük-burjuva, küçük mülk sahibi tabakası vardır. Kapitalizm, sürekli küçük üretimden doğdu/doğmaktadır... bu yeni küçük üreticiler keza kaçınılmaz olarak yeniden proletaryanın saflarına itilmektedirler... nüfusun çoğunluğunun 'tamamen' proleterleşmesinin zorunlu olduğuna inanmak büyük bir hatadır."(34)

Görüyoruz ki; hem şehirlerde hem de kırdaki küçük burjuvazinin kapitalist ve ücretli işçi olarak ayrışması, bu sosyal tabakanın kapitalizm geliştikçe yok olacağı anlamına gelmemektedir. Bunun ötesinde kapitalizmin küçük üretime zorunlu olarak ihtiyacı vardır ve bu, küçük üretimin doğmasına, yani sermaye ve emeğin tek kişide; küçük üretimde kapitalistin ve işçinin tek kişide birleşmesine neden olur.

"Bir dizi 'ara tabaka' kapitalizm tarafından

kaçınılmaz olarak devamlı yeniden yaratılır. Büyük sanayinin ihtiyaçlarından dolayı (gerekli olan) ev işi, küçük atölyeler... vs."(35)

Küçük burjuvazi, "üretim araçlarının sahibi olarak kapitalisttir, işçi olarak kendisinin ücretli işçisidir."(36)

"Kapitalist ve yarı kapitalist toplumda sadece üç sınıf tanımaktayız: Burjuvazi, küçük burjuvazi (ki bunun temsilcisi köylülüktür) ve proletarya."(37)

Görüyoruz ki küçük burjuvazi, kapitalist toplumun her ne kadar temel sınıflarından birisi değilse de, bu toplum içinde belli konumu olan bir sosyal tabakadır. Bu belli konum, özellikle Marks'tan aktardıklarımızdan da anlaşılacağı gibi, bir ara tabakaya tekabül etmektedir: Sermaye ile emek, kapitalist ile işçi arasında ara bir tabaka. Küçük burjuvazi, bir taraftan kapitalist, diğer taraftan da işçi özelliği taşıyan, kapitalist toplumun her iki temel sınıfı arasında yer alan bir sosyal tabakadır.

Bir ara tabaka olarak veya kapitalist toplumda orta tabakanın bir bölümü olarak küçük burjuvazi, kendi içinde de gruplara ayrılır. Küçük burjuvaziye kendi içinde de gruplara ayıran olgu, onun hem işçi hem de kapitalist olarak, hangi tarz ve şartlarda bu fonksiyonu kendinde topladığıdır. Diğer bir deyişle; ister şehirlerde isterse de kırsal alanda olsun esas olan, küçük burjuvazinin sanayi-sermaye ve emekle olan bağının tarz ve şartlarıdır. Demek oluyor ki tarz ve şartların diğer bir ifadesi olarak çeşitli ekonomik, sosyo-ekonomik faktörler, küçük burjuvazinin şehirde ve kırsal sosyal alt gruplarına ayrışmasına neden olmaktadır. Küçük burjuvazi, her şeyden önce şehir ve kır küçük burjuvazisi olarak iki ana gruba ayrılır. Buna küçük burjuvazinin genişlemesine (yatay) tabakalaşması diyoruz. Bu bölünmede üretim araçlarının ve emeğin biçimi vs. (sanayide, tarımda, ticarete faaliyet) göz önünde tutulur.

Şehir küçük burjuvazisi:

Her şeyden önce sanayi alanında küçük meta üreticileri, şehir küçük burjuvazisine dahildirler. Bu üreticiler, kendilerine ait olan üretim araçlarıyla ya tek başlarına, ya aile efradının yardımıyla veya da adedi sınırlı yabancı iş- gücüyle (1-2 işçi) üretim yaparlar. Üretimin çapı ve yabancı işgücü kullanımının sınırlı oluşu, bu üreticilerin, yabancı işgücünün yarattığı artı değerden ziyade, kendi yarattıkları değer vasıtasıyla yaşamlarını sürdürdüklerini gösterir.

Aynı şekilde, küçük tüccarlar, ticaretle uğraşanlar, küçük dükkan sahipleri, küçük hizmet alanında faal olanlar (terziler, berberler vs.) da küçük burjuvazinin birer parçasıdır. (Burada tüccar meselesinde kısa bir açıklama yapmayı gerekli görüyoruz. Adı üzerinde tüccar, üretici değildir. O, başkalarının ürününü satar. Onun karı, aldığı daha pahalıya satmaktan değil, sattığı ürünün, üretim aşamasında doğan artı-değerinin bir parçasından oluşmaktadır. Artı-değerin bu kısmı tüccara, ürünün mübadele aşamasında ticaret karı olarak kalır. Ama buna dayanarak her tüccarın kapitalist olduğunu söyleyemeyiz. Tüccarların da büyüğü ve küçüğü vardır. Büyük tüccar -kapitalist tüccar-, yabancı işgücünün sömürsüyle yaratılan değerlerin bir kısmına kar olarak el koken, küçük tüccar, ancak bu karı, kendi emeğinin bir sonucu olarak elde eder.)

Küçük gelir sahipleri de (rantiyeler) şehir küçük burjuvazisinin başka bir bölümünü oluştururlar. Küçük gelir sahipleri, daha ziyade zanaatçılık ve tüccarlıkla elde ettikleri gelire, bunun faiziyle yaşayanlardır.

Kır küçük burjuvazisi:

Şehir küçük burjuvazisi olarak yukarıda bahsettiğimiz grupların hepsi kır küçük burjuvazisinin de birer parçasını oluştururlar. Ama kır küçük burjuvazisinden esas itibarıyla anlaşılması gereken bu gruplardan ziyade, tarımdaki küçük burjuvazidir.

Yani, köylülüğün belli kesimleridir. Somut duruma göre değişme olgusunu göz önünde tutarsak, kır küçük burjuvazisinin küçük köylülüğünden orta köylülüğe kadar uzanan geniş bir tabakayı içerdiğini söyleyebiliriz, yukarıda ayrıca gördüğümüz gibi.

Bu açıklamalara dayanarak küçük burjuvazinin genişlemesine ve derinlemesine ayrışmasını şöyle şekillendirebiliriz. (Şema 3)

Şema 3 - Küçük burjuvazi	
Şehir küçük burjuvazisi	Kır küçük burjuvazisi
1) Küçük üreticiler:	Köy tipi
a- Sadece kendi iş gücü ve/veya aile efradına dayananlar.	Çiftlik tipi
b- En fazla 1-2 yabancı işgücü çalıştıranlar.	Şehirlerdeki bu beş gruba ek ve esas olarak:
2) Küçük dükkan sahipleri	a- Küçük köylülük
3) Küçük hizmetler sektörü	b- Orta köylülük
4) Küçük tüccarlar	
5) Küçük gelir sahipleri	

Kapitalizmde orta tabaka olarak aydınlar, ücretli memurlar ve küçük memurlar:

Küçük burjuvazi, kapitalist toplumun orta tabakasının bir bölümünü oluştururken, aydınlar da diğer bir bölümünü oluştururlar. Buna göre, kapitalist toplumun orta tabakası iki gruptan oluşur;

a- Küçük burjuvazi, b- aydınlar, memurlar.

Aydınların ve memurların toplumsal konumlarının saptanması ve tasnifi küçük burjuvazinininkine nazaran daha karmaşıktır. Her şeyden önce aydınlar ve memurlar, bazı istisnai durumlar hariç, yukarıda gördüğümüz gibi, ne üretim araçlarına sahiptirler ne de normal/bilinen tipte emekçilerdir. (Burada istisnai bir durumu, örneğin, üretim araçlarına sahip olan doktorlar oluştururlar.) Aydınlar ve memurlar, kapitalist toplumda kendilerine has özellikleri olan ücretli/maaşlı emekçilerdir.

Orta tabakanın bu kesiminin toplumdaki konumunun saptanmasına gelince: Bu saptama için belli kıstaslardan hareket edilir. Bu kıstaslar, her şeyden önce bu kesimin iş-mülkiyet ilişkisi ve emeğin (işin) örgütlenmesindeki konumlarını açıklar. Bunun için burada açıklamamız gereken, genel olarak işe-mülkiyete olan tavır ve emeğin (işin) örgütlenmesindeki konum değildir. Tam tersine, açıklanması gereken spesifik (özgül) olgulardır.

İş ve mülkiyet kavramlarını bazı yönlerde ele alarak bu spesifik olgu sorununu açıklamaya çalışalım.

Ne genel olarak iş, ne de genel olarak mülkiyet, belli bir toplum kesiminin gerçek sınıfsal karakterini tam olarak tespiti yeterli olamaz. Örneğin, genel olarak işten/emekten bahsetmek; genel olarak iş/emek, belli bir insanın işçi sınıfından veya burjuva sınıfından olup olmadığını saptamak için yeterli bir kıstas değildir. Bu konuda Lenin şöyle diyor:

"Birincisi, 'üretici' kavramı, proleterleri yarı-proleter ve küçük meta üreticisiyle birleştirir ve böylece sınıflar arasında tam bir fark koymak için sınıf mücadelesinin temel kavramı ve temel talebi radikal olarak terkedilir."(38)

"Marks ve Engels, sınıf farklılıklarını unutanlara, genel olarak üreticilerden, halktan ve emekçilerden bahsedenlere karşı acımasız bir mücadele yürütmüşlerdir... Genel olarak emekçiler veya çalışanlar yoktur."(39)

Demek ki; genel olarak çalışıyor olmak, o insanın toplumda hangi sınıfın unsuru olduğunu saptamaya yeterli bir kıstas değildir. Diğer bir deyişle; sınıf farklılığının tespiti için işbölümü belirleyici ölçü olamaz. Bu ölçü, sınıf farklılığının tespiti için temel kıstas, kişinin üretim araçlarına olan ilişkisi ve mülkiyetin formudur. Kişinin üretim araçlarıyla olan ilişkisi, mülkiyetin formu, bağımsız/başka faktör ve olgulardan

dışlanmış olarak, esasen de toplumsal işbölümünden bağımsız olarak ele alınamaz. Bunun için yukarıda genel olarak kıstas değil, temel/esas kıstas ifadesini kullandık. Buna göre, kapitalist toplumda sınıfların tasnif edilmesinde yönetsel ilke, toplumsal işbölümü -üretim karşısındaki konumu ile temel mülkiyet formunun/ilişkilerinin birliğidir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, genel olarak iş, genel olarak mülkiyet, fazla bir şey ifade etmez. Marksizm'de genel olarak işin, genel olarak mülkiyetin yeri yoktur. Bu kavramlar Marksizm'de somut olarak ele alınır. Örneğin; soyut işten değil, somut işten; fiziki işten, idari işten, zihni işten vs. bahsedilir. Aynı durum mülkiyet kavramı için de geçerlidir. Üretim araçlarıyla olan ilişkiyi saptamak için genel olarak mülkten veya mülksüzlükten bahsetmek, böylesi soyut tanımlamaları kullanmak yetersizdir. Esas olan, mülk ve mülksüzlüğü somut olarak ele almaktır. Bunu göz önünde tutmazsak çok farklı sonuçlara varabiliriz. Örneğin, genel olarak mülkten bahsederseniz, kişinin üretim araçlarıyla olan ilişkisini tespitte küçük burjuvazi/küçük meta üreticisi, kendi çapında üretim araçlarına sahip olduğu için, pekala kapitalist olarak değerlendirilebilir.

Marks, Engels ve Lenin bu olguları, -somut mülkiyet, somut iş ve bunların arasındaki ilişkinin karakterini- göz önünde tutarak, aydınların, ücretli(maaşlı) memurların, kapitalist toplumun sosyal yapısındaki konumlarını/yerlerini saptamışlardır.

Aydınla memurun arasındaki belli bir farkı belirtmeden geçmeyelim. Aydın ve ücretli memur kavramları tam sosyal kategoriler değildirler. Çünkü bu kavramlar, insanları toplumda tam belirlenmiş sosyal konuma, yani esas itibarıyla üretim araçlarıyla olan ilişkilerine göre karakterize etmiyorlar. Bu kavramlar, insanların toplumdaki sosyal konumlarını çeşitli açılardan belirlemeye yararlar. Buna göre; aydın kavramıyla in-

sanlar, toplumda yaptıkları işin karakterine göre belirlenmişler demektir. Yani zihni işe, kafa işine göre. Memur veya daha ziyade ücretli memurlar da ücretin formuna göre tanımlanırlar. Örneğin işçiler ücret alırlarken, bunlar maaş alırlar. Ne var ki bu da çoğu durumda tam bir ayrımı ifade etmez. Örneğin, devlet sektöründe bazı hizmetliler, doktorlar, öğretmenler vs. aynı zamanda hem aydın, hem de ücretli memur konumundadırlar.

Aydınları ve memurları burjuvazi ve proletaryadan ayıran, onların kapitalist toplumda ara bir konum almalarını sağlayan belli temel özellikler vardır. Marksizm bu konuda belli başlı üç özelliği belirtir. Bir de bunların neler olduğuna bakalım.

Birinci özellik:

Yaptıkları iş açısından aydınlar ve ücretli memurlar;

Bunlar, yaptıkları işin karakteri açısından işçi sınıfından ayrılırlar. Onlar için fiziki olmayan iş, zihni iş esastır, işçiler için ise fiziki iş tipiktir.

Kapitalizmde zihni iş, işçi sınıfından sosyal olarak kopartılır. Kapitalizmde zihni iş, sermayenin elinde bir güce dönüştürülür ve bu güç, işçi sınıfına yabancılaştırılır, onun üzerinde hakimiyet kurması sağlanır. Bu süreç, kapitalist gelişmenin en son aşaması olan büyük üretim/makinalı üretim aşamasında daha ziyade gündeme gelir. Bununla ilgili olarak Marks şöyle der:

"Üretim sürecinin zihni güçlerinin el işinden ayrılması ve onların (zihni güçlerin, çn.) sermayenin, çalışma üzerine sermayenin güçlerine dönüşmeleri... makinaya dayanan büyük sanayide tamamlanır."(40)

Kapitalizmde bu süreç; zihni işin kol işinden ayrılması, sosyal çelişki olarak açığa çıkar. Yani hem işçi, hem de aydın ve memur/ücretli memur, farklı formlarda da olsa ücretli işçi olmalarına rağmen, sermaye karşısında ücretli işçi olmalarına rağmen, yine, aynı sermaye tarafından sosyal olarak

birbirinden kopartılmışlar ve karşı karşıya getirilmişlerdir; kol işinin karakterize ettiği işçi, kafa işinin karakterize ettiği de aydın ücretli memurdur.

İkinci özellik:

Mülkiyete (özel mülkiyete) olan ilişkinin somut biçimi açısından;

Proletaryanın özel mülkiyete olan ilişkisi açıktır. Onun, üretimde mülkiyetle ilişkisi yoktur ve dolayısıyla bu temelde herhangi bir imtiyaza da sahip değildir. Proletarya nezdinde emek ve sermaye birbirini dışlar. Ne var ki aynı olguyu, aydınlar ve ücretli memurlar için geçerli göremeyiz. Bunlar da emek ve sermaye birbirini dışlamaz.

Proletarya doğrudan üreticidir ve dolayısıyla doğrudan üretici olarak, üretken üretici olarak kendi işgücü vasıtasıyla belli bir değer üretir. O, çalışmasının karşılığını değil de, işgücünün satış değerini, sermayenin değişken kısmında ücret olarak alır. Kapitalist, geriye kalan artideğere el kor. Buradaki iki ayrı bölüm; ücret (değişken sermaye) ve kar (artideğer) üretken çalışma vasıtasıyla yaratılmıştır ve kapitalist sistemde maddi yaşam, bu iki bölümden alınan payla sağlanır. Yani ya proleter ya da kapitalist olarak. Ne var ki sorun, görüldüğü gibi basit değildir.

"Ama, sadece iki çıkış noktası mevcuttur: Kapitalist ve işçi. Bütün üçüncü şahıslar ya hizmetleri karşılığı bu iki sınıftan para alacaklar ya da parayı hizmet karşılığı almıyorlarsa artı-değere faiz, rant vs. formunda ortaktırlar."(41)

Buna göre; söz konusu aydın, ücretli memur tabakası, işçi sınıftan hizmetleri karşılığı para/ücret almayacaklarına göre, kapitalist sınıf tarafından ücretlendirildikleri açıktır. Artideğer üretmeyen ve kapitalistler tarafından ücretlendirilen bu tabaka, esas itibarıyla üretken olmayan, (artideğer yaratmayan), bir faaliyette bulunurlar.

Marks'ın "yüksek" işçiler dediği bunlara,

devlet memurları, avukatlar, subaylar, din adamları, hakimler, doktorlar vs. birer örnektir. (42)

Bu "yüksek" ve üretken olmayan "işçiler", "ya üretken işçilerin ücretleriyle ya da kullanıcılarının karlarıyla" ücretlendirilirler.(43)

Bu nokta, söz konusu tabakanın kapitalistler tarafından karın bir kısmıyla ücretlendirilmeleri çok önemlidir. Böylelikle bu tabaka, kapitalistler tarafından bir nevi ücretli işçiye dönüştürülmektedir. Bir nevi ücretli işçiye diyoruz, çünkü esas ücretli işçi olarak proleterler, aldıkları ücreti kendileri üretmektedirler. Söz konusu tabakanın ise böyle bir üretkenliği yoktur. Tam tersine onlar, kardan ücret/maaş olarak aldıkları payı, hizmetleri karşılığı üretken işçilerden, esas olarak da kapitalistlerden satın alırlar.(44)

Bu durum bu sosyal tabakayı, kapitalist sınıfa bağımlı kılar. Bu bağımlılıktan dolayı aydınların, ücretli memurların özel mülkiyetin çıkarlarına kayıtsız kalmaları söz konusu olamaz. Bu noktada bu tabaka ile kapitalist sınıf arasında özel mülkiyet temelinde belli bir çıkar ortaklığı vardır.

Burada kapitalist üretim biçimine özgü bir paradoks durum vardır: Üretken işçiler, üretken olmayan işçilerin var oluşlarını sağlamalarına rağmen, üretken olmayan bu işçiler, kendileri için üretim yapan üretken işçilere değil de, yani işçi sınıfına değil de, kendilerini ücretlendiren kapitalist sınıfa bağımlıdırlar.(45)

Üçüncü özellik:

Yöneticilik işi açısından:

İşçiler, üretim sürecinde doğrudan üretici konumunda olurlarken, bir kısım aydın da üretimin örgütlenmesinde, yönetilmesinde görev alırlar. Böylelikle doğrudan üretmekle yönetmek, işçi sınıfıyla aydınlar arasında belli bir sosyal farklılığın doğmasına neden olur. Her ne kadar kapitalist gelişmenin ilk evrelerinde zihni işin bir biçimi olarak yönetmek, imtiyazlı olanların bir işiydiyse de,

bugün artık bu görevler, ücretlendirilenler tarafından icra edilmektedir.

"Kapitalist, önce, sermayesi gerçek kapitalist üretimi başlatacak asgari büyüklüğe ulaştıncaya, el işinden muaflaşır ve sonra tek tek işçilerin ve işçi gruplarının doğrudan ve devamlı kontrollerini özel cinsten ücretli işçilere devreder. Askeri bir ordu gibi aynı sermayenin kumandası altında... iş süreci boyunca sermayenin adına kumanda eden sanayi büyük subaylarından (yöneticilerinden, menecerlerden) ve alt subaylardan (kontrolcülerden...) oluşan işçi kitlesine ihtiyaç duyulur."(46)

Kapitalistin adına icra edilen bu işten alınan ücret de kapitalistin karının bir kısmıdır.

Yukarıda belirttiğimiz bu üç nokta/ özellik, bu sosyal tabakanın kapitalist sisteme ve özel mülkiyet karşısındaki konumlarını, onların kapitalist toplumdaki sosyal yerlerini karakterize etmemizde temel kıstaslar, çıkış noktalarıdır. Bu tabaka, belirttiğimiz özelliklerinden dolayı her ne kadar özel mülkiyete bağımlı durumdaysa da, üretim araçlarına sahip değildir. Bu tabakanın unsurları da proletarya ve burjuvazi arasında orta tabakanın bir bölümü olarak ara bir sosyal konuma sahiptirler.

Bu sosyal tabakanın iç bileşimi oldukça

karmaşıktır/çelişkilidir. Çünkü bu tabakanın unsurları farklı sınıflara yakın olan unsurlardan, insan gruplarından oluşmaktadırlar. Bu karmaşık ve çelişkili iç bileşime rağmen aydın ve ücretli memur, kapitalist toplumun iki ana sınıfından hangisine yakınlaştıklarını veya hangisinden uzaklaştıklarını yukarıda anlattıklarımızdan çıkartabiliriz. Buna göre;

a- Maddi bağlar (ücretin/maaşın boyutu), b- Yaşam tarzı, c- Faaliyetin (zihni) kapsamı, d- Sosyal köken (sınıfsal köken), e- İdeolojik-siyasi bağ,

Bu noktalar, bu tabakanın ve bu tabaka içinde çeşitli grupların daha ziyade hangi sınıfa; burjuvaziye mi, proletaryaya mı yakın olduğunu gösterir.

Bugün Türkiye'de memurların büyük bir çoğunluğunun yaşam koşullarının proletaryaya yaklaşmış durumda olduğunu vurgulamamız gerekiyor.

Soruna, salt aydın sorunu olarak baktığımızda kapitalist toplumda her temel sınıfın belli bir aydın kesiminin olduğunu görmekteyiz: Burjuva sınıfın burjuva aydını, proleter sınıfın proleter aydını ve ara sınıf olarak da küçük burjuvazinin küçük burjuva aydını.

Bu sosyal tabakanın sosyal yapısını aşağıdaki gibi şekillendirebiliriz: (Şema 4)

Şema 4 - Sınıflara göre tasnif-aynı zamanda genişlemesine tasnif-		
Burjuvazi: Şehirde ve kırsal alanda burjuva aydın, memur kesimi	Ara sınıf olarak küçük burjuvazi: Şehirde ve kırsal alanda ara sınıf olarak küçük burjuva aydın,emekçi memur kesimler	Proletarya: Şehirde ve kırsal alanda proleter aydın ve emekçi memur
Bu tabakanın sosyal yapısının iç tasnifi / derinlemesine tasnif -toplumsal işbölümü açısından tasnif-		
Şehirlerde: Aydınlar/memurlar a- Teknik-ekonomik aydın grubu: (İstatistikçiler, ekonomistler, menajerler, mühendisler, müdürler, planlamacılar vs.) b- Serbest meslek sahipleri grubu: (Hakimler, avukatlar, sanatçılar, yazarlar, müzisyenler, doktorlar, bilim adamları vs.) c- Devlet mekanizmasının unsurları: (Devletin politik, ekonomik, ideolojik alanlarındaki aydınlar, memurlar, politikacılar, ordu mensupları vs.)	Kırsal alanda Varolduğu kadarıyla bu gruplar kırsal alan için de geçerlidir. Özellikle tarım işletmeleri, tarım ürünleri alanında.	

d- Din adamları ... Ücretli memurlar:...
e- Ticaret alanında: (Pazarlamacılar, ticari büro işçileri vs.)
f- Ulaşım-haberleşme alanında: (Posta, telefon, telgraf, televizyon, radyo, kara, hava, deniz yolu alanlarında hizmet görenler vs.)

Kapitalist toplumda belirttiğimiz sınıflardan ve ara tabakalardan başka, yine kapitalist toplumun temel sınıfları arasında yer alan, ama orta tabakadan olmayan başka, sınıfsal kökenleri farklı gruplar da vardır. Bunlar, lümpen proletaryadan, hırsızlardan, soygunculardan, dilencilerden vs. oluşan gruplardır.

Orta tabaka, gördüğümüz gibi, bir taraftan kapitalist üretim biçiminin bir sonucuysen, aynı zamanda/diğer taraftan da ekonomik, sosyal, politik vs. alanlarda ortak yönleri olmayan bir "sınıf" gibi, bütünsellik arz etmeyen insan topluluklarını içerir.

Orta tabakanın her bir grubu, kapitalist toplumun sosyal yapısında kendilerine özgü bir yer alarak, sermayenin, burjuva düzenin belli, kendilerine yüklediği işlevleri yerine getirir.

Orta tabaka değişkendir. Özellikle ekonomik ve politik durumun sonucu olarak orta tabaka, bir taraftan burjuvazi ve proletarya saflarından kopanlarla beslenirken, diğer taraftan da burjuvazi ve proletaryaya insan unsuru da verir.

Soruna bütün sınıflı toplumlar açısından baktığımızda orta tabakanın kapsadığı gruplar şöyledir:

Köleciler toplumunda: Toplumun ana sınıfları olan köle sahipleriyle köleler arasında kalan küçük mülk sahipleri, zanaatçılar, köylüler.

Feodal toplumda: Feodal toplumun ana sınıfları olan feodaller ve bağımlı köylüler (serfler) arasında yer alan tüccarlar, zanaatçılar, gelişen sanayi-mali ve ticaret burjuvazisi vs.

Kapitalist toplumda orta tabakaya yukarıdakilerin yanı sıra aydın, emekçi memur tabakası ikinci ara bir bölüm olarak katılmıştır.

Orta tabakanın içsel tasnifi

Orta tabakanın ne denli karmaşık bir yapı arz ettiğini yukarıda belirtmiştik. Bunun için, burada yapacağımız içsel tasnif genel bir tasniftir, birçok soruyu bağrında taşıyan genel bir tabakalaştırmadır. Orta tabakanın içsel tasnifini, yukarıda yaptığımız gibi, bu tabakayı iki ana bölüme (küçük-burjuvazi-aydınlar/memurlar) ayırarak şekillendirmeye çalışacağız. Orta tabakanın küçük burjuvazi bölümünde (örneğin köylülük, zanaatçılar vs.) mülkiyetin kapsamını, yabancı iş kullanımını, diğer bölümünde de eğitim, ücret, beceri, işin kalitesi vb. gibi kıstasları göz önünde tutacağız. (Şema 5)

Dikkat edildiyse bu içsel tasnifte göze çarpan nokta, orta tabakanın hangi kesimlerinin hangi temel sınıflara daha yakın olduğunun görülmesidir. Örneğin bu içsel tasnifte orta tabakanın üst kesimleri burjuvaziye daha yakinken (mülkiyetin kapsamı, yabancı işgücü, uzmanlık, yüksek maaş vb.) orta kesim; gerçek orta tabakayı ve alt kesim de daha ziyade işçi sınıfına yaklaşım göstermektedir.

Türkiye somutuna gelince;

Kapitalizmin tarihi gelişmesi bir marksist tespiti doğrulamıştır; kapitalizm geliştikçe orta tabakalar giderek ayrışmaya uğrar. Yani ya proletaryaya ya da burjuvaziye katılır. Böylelikle gelişen kapitalizmde, çalışan nüfus içinde önemli bir paya sahip olan orta tabakalar, gelişmiş kapitalizmde giderek daha az bir paya sahip olurlar.

Şema 5: Orta Tabaka	
Aydınlar/memurlar/ücretli memurlar	Küçük burjuvazi (şehirlerde ve kırsal alanda)
<p>Üst tabaka: Yabancı işgücü çalıştıran küçük sanayi işletmeleri; orta köylülüğün, yerine göre, üst tabakası, ama genel olarak orta tabakası; nispeten yüksek gelir faiziyle yaşayan rantiyeler; yabancı işgücü çalıştıran hizmet sektörü, ticarethaneler vs.</p> <p>Orta tabaka: Orta köylülüğün daha ziyade alt tabakası; küçük köylülüğün üst tabakası; yabancı işgücü çalıştırmayan, ama aile efradının yardımıyla üretim yapan küçük üreticiler; yabancı işgücünün çalıştırılmadığı, aile efradının yardım ettiği hizmet sektörü (bakkal, terzihane vs.); bir kısım emekliler.</p> <p>Alt tabaka: Genel olarak küçük köylü işletmeleri; sadece kendi çalışmasıyla üretim yapan küçük üreticiler; sadece kendi emeğiyle üretim yapan küçük üreticiler; sadece sahibinin çalıştığı hizmet sektörü; bir kısım düşük maaşlı emekliler.</p>	<p>Üst tabaka: Uzman, vasıflı aydınlar; memurlar, bilim adamları; yüksekokul mezunları; polis ve ordunun orta ve üst kademe kesimleri; uzmanlaşmış ücretli memurlar.</p> <p>Orta tabaka: Daha az vasıflı olanlar; zihni iş yapan aydın-memur ve ücretli memurlar.</p> <p>Alt tabaka: Özellikle hizmet sektörlerinde çalışan, uzmanlık gerektirmeyen basit iş personeli.</p>

Çeşitli emperyalist ülkelerde bu gelişme şöyledir: ABD'de küçük burjuvazinin toplam çalışan nüfustaki payı 1990'de %29.6; 1930'da %19.4 iken; 1959'da %9.6 idi. Ücretli memurların toplamı faal nüfus içindeki payı ise giderek artar; 1980 %60.4; 1984 %64.3.

Almanya'da ise bu oran 1933'te %16.4; 1950'de %14.1 ve 1961'de %10.1'di. Ücretli memurların toplam faal nüfus içindeki payı ise 1961'de %30.8'ten 1982'de %42.9'a çıkar.

Fransa'da da aynı oran 1906'da %42.6; 1931'de %34.0 iken; 1954'te %33.4 idi. Ücretli memurların toplam faal nüfus içindeki payı ise 1954'te %39.4'ten 1982'de %56.7'ye çıkar.

Sorunu, kendi hesabına çalışanlar ve aile içinde ücretsiz olarak çalışanlar bazında ele aldığımızda Türkiye'de küçük üreticilerin yıllara göre gösterdiği gelişme şöyledir: (Tablo 13)

Tabloya göre Türkiye'de küçük burjuvazi, faal nüfusun 1955'te %81.5'ini, 1960'da %76.2'sini, 1970'de %68'ini, 1980'de

%60.5'ini ve 1990'da da %63.1'ini oluşturmaktaydı. Bu, Türkiye devriminin karakterini tespit ederken hesaba katılması gereken bir potansiyeldir. Bu, Türkiye'nin hala bir küçük burjuvalar ülkesi olduğunu göstermektedir. Ama bu veriler, aynı zamanda bu tabakanın, ağır da olsa giderek ayrıştığını da ele veriyorlar.

Türkiye'de faal nüfus, 1955'ten 1990'a %91 oranında artarken, aynı dönemde küçük üretici kesimin büyüme hızı %48 oranındadır. Buna göre; Türkiye'de her ne kadar küçük üretici kesim sayısal olarak artıyorsa da, bu artış toplam faal nüfusun artışından çok düşüktür. Bu da Türkiye'de kapitalizmin nispeten gelişmiş olduğunu, ama küçük üreticiyi tam ayrıştıracak oranda gelişmemiş olduğunu gösterir.

Burada, küçük burjuvazinin kırsal ve şehirlerde kendi içindeki katmanlarını tek tek ele almayı gereksiz görüyoruz. İstatistik veriler buna uygun. Ama esas olan, bazı doğruların tespitiydi. Son olarak kapitalist toplumun sosyal yapısında yer alan sınıf ve tabakaları, içsel tasnifiyle birlikte bir bütün olarak şekillendirelim. (Şema 6)

Tablo 13	1955	1960	1970	1975	1980	1990
Faal nüfus	12205277	12993245	15118887	17383887	19026885	23381893
Toplam küçük üretici (şehir ve kır)	9957829	9904082	10840771	11834855	11508656	14754439
Bunun toplam faal nüfus içinde payı (%)	%81.5	%76.2	%71.7	%68.0	%60.5	%63.1

Şema 6 - Kapitalist toplum			
En alt tabaka	Alt tabaka	Orta tabaka	Üst tabaka
Lumpenproletarya / hırsızlar / yankesiciler / hayat kadınları vs.	İşçi sınıfı: a- En üst tabaka b- Üst tabaka c- Orta tabaka d- Alt tabaka e- En alt tabaka	Orta tabaka 1) Küçük burjuvazi. a- Üst tabaka b- Orta tabaka c- Alt tabaka 2) Aydınlar / memurlar / ücretli memurlar. a- Üst tabaka b- Orta tabaka c- Alt tabaka	Burjuvazi/Kapitalist sınıf: a- En üst tabaka b- Üst tabaka c- Orta tabaka d- Alt tabaka e- En alt tabaka

Bunun Türkiye açısından sayısal ifadesi şöyledir:

Türkiye'de kapitalist toplumun ana unsurlarının faal nüfus içindeki yıllara göre değişen payı (% olarak)					
	1955	1960	1975	1980	1990
Burjuvazi	-	1.2	1.2	1.8	2.4
Orta tabaka	81.5	76.2	68.0	60.5	63.1
İşçi sınıfı	-	22.0	32.0	36.0	38.5
Toplam:	-	99.4	101.2	98.3	104.0

Toplamın 100'den az veya çok olması, verilerin kadrlığına uğramamızı gösterir. Bunu değiştiremeyiz. Ama buna rağmen Türkiye'de kapitalist toplumun sosyal yapısını oluşturan ana unsurların; burjuvazi (ve orta tabakalar) ile işçi sınıfının çalışan faal nüfus içindeki ağırlıklarını ve yıllara göre oransal değişimlerini açık bir şekilde, yaklaşık olarak da olsa gösterebiliyoruz.

AÇIKLAMA

*Trinitarık Formül (Üçlü Formül) veya "Üçlü Birlik": Burjuva ekonominin bu kavrayışına göre üç "üretim faktörü"; sermaye, toprak ve emek, gelirin (faiz, toprak rant ve ücret) birbirinden bağımsız kaynaklarını oluştururlar. Marks, bu burjuva anlayışı Kapital, Cilt III'te "Gelir ve kaynakları" bölümünde eleştirir.

DİPNOTLAR

- 1- M-E; "Kapital", C. 26(1), s. 383.
- 2- M-E; age, s. 383.
- 3- M-E; age, s. 383-384.
- 4- M-E; Ergaenzungsband (Schriften bis 1844), Erster Teil, s. 533.
- 5- M-E; "Kapital", C. 26(1), s. 384.
- 6- M-E; "Manifest der Kommunistischen Partei", C. 4, s. 463.
- 7- Lenin; "VIII. Parleitag der KPR (B)", C. 29, s. 185.
- 8- M-E "Manifest der Kommunistischen Partei", C. 4, s. 462 (Dipnot)
- 9- M-E; "Kapital", C. 23, s. 642 (Dipnot)
- 10- M-E; "Manifest der Kommunistischen...", C. 4, s. 462 (Dipnot).
- 11- M-E; "Kapital", C. 25, s. 892.
- 12- M-E; age, s. 632.
- 13- M-E; age, s. 832.
- 14- M-E; age, s. 832.
- 15- M-E; "Kapital", C. 26(2), s. 548.
- 16- M-E; age, s. 242.
- 17- M-E; age, s. 242.
- 18- M-E; age, s. 243.

- 19- M-E; "Manifest der Kommunistischen...", C. 4, s. 462-463.
- 20- M-E; age, s. 472-473.
- 21- Lenin; "Rede auf einer Arbeiterkonferenz des Moskauer Stadtbezirks Presnxa", C. 28, s. 370.
- 22- M-E; "Manifest der Kommunistischen...", C. 4, s. 472.
- 23- M-E; "Das industrielle Proletariat", C. 2, s. 253.
- 24- Lenin; "Der 'linke Radikalismus', die Kinderkrankheit des Kommunismus", C. 31, s. 60.
- 25- Bkz. Lenin; "Der Imperialismus als höchstes Stadium des Kapitalismus", C. 22, 198.
- 26- M-E; "Kapital", C. 23, s. 370-371.
- 27- M-E; age, s. 381.
- 28- Lenin; "Ursprünglicher Entwurf der Thesen zur Agrarfrage", C. 31, s. 145.
- 29- Lenin; "Die Entwicklung des Kapitalismus.", C. 3, s. 171.
- 30- Lenin, C. 31, s. 140-151.
- 31- M-E; "Kapital", C. 26(1), s. 382.
- 32- M-E; age, s. 383.
- 33- M-E; age, s. 384.
- 34- Lenin; "Marxismus und Revisionismus", C. 15, s. 27.
- 35- Lenin; age, s. 27.
- 36- M-E; "Kapital", C. 26(1), s. 383.
- 37- Lenin; "Werden die Bolschewiki die Staatsmacht behaupten?", C. 26, s. 79.
- 38- Lenin; "X. Parteitag der KPR(B)"; C. 32, s. 250.
- 39- Lenin; age, s. 255.
- 40- M-E; "Kapital", C. 23, s. 446.
- 41- M-E; "Kapital", C. 24, s. 334-335.
- 42- Bkz: M-E; "Kapital", C. 26(1), s. 145.
- 43- M-E; age, s. 157.
- 44- Bkz: M-E; age, s. 128.
- 45- Bkz: M-E; age, s. 157.
- 46- M-E; "Kapital", C. 23, s. 351.

SOSYO-EKONOMİK YAPI TAHLİLİNDE "PARTİZAN SESİ" TARZI ANTİMARKSİZM

"Hala bunları mı tartışıyoruz" denilecek türden duygularla, okuduğumuz "Partizan Sesi"nin "sosyo-ekonomik yapı" tahlillerinin güncel pek bir "kıymet-i harbiyesi" olmayabilir. Ne var ki yöntemdeki antimarksizm, devrimci hareketin aşması gereken temel bir zaafını oluşturuyor. Tartışmamızı anlamlı kılan da bu. Bir önceki yazımızda ilk bölümü yayınladığımız Türkiye'de Toplumsal Sınıfların Analizi" aynı zamanda bu türden anlayışlara karşı marksizm-leninizm cephesinden verilen bir mücadele anlamına geliyor.

"Partizan Gençlik" sayı 17'de; "Partizan Sesi" sayı 47, 48, 52 ve 53'te (Ekim 1996-Ocak 1997 arası) "Feodalizm-Kapitalizm Bağlamında Yarı-Feodal Sistemin İrdelenmesi" adını taşıyan makaleler yayınlandı. Bu yazıda ele alınan konuların, daha ziyade yorumların her biri marksist teoriye bir "meydan okuma"nın açık ifadesi. Bu meydan okuyuşu ayrıntılarıyla kısa bir yazı çerçevesinde ele almak olanaksız. Ayrıntıları ele almayı gereksiz kılmak için bu yazıda temel olan birkaç görüşü ele alacağız, bazı yanlışlıklara da değinmekle yetineceğiz. Marksizmin nasıl katledildiğini, marksist teorinin nasıl antimarksist bir teoriye dönüştürüldüğünü öğrenmek isteyenler için söz konusu yazıların bizim bu yazımızda

karşılaştırmalı okunmasını salık veririz.

Belirterek geçiyoruz:

1. makalede şöyle deniyor:

"Emeğin gasp edilmiş biçimini tahlil etmeden, incelemeye girişmek ayakları havada bir araştırma olur" (s. 28).

Burada söz konusu olan bir üretim biçimi tahlilidir. Marks, Kapital'e hiç de "emeğin gasp edilmiş biçimini tahlil" ederek girmemiştir. Yani bu yazının sahiplerine göre Marks, "ayakları havada bir araştırma" yapmış. Lenin'in Rusya'da kapitalizmin gelişmesi üzerine olan araştırmasının da "ayakları havada bir araştırma" olması gerekir.

Arkadaşların sorunu böyle koymaları yöntemseldir. Ve buna ileride geleceğiz.

2. makalede şöyle deniyor:

"Feodal gerici sınıflarla ittifaka giren Prusya burjuvazisi, devrimci yollarla ama devletin zoru ve koruculuğu altında kapitalist üretim biçimini alt yapıya egemen hale getirir. Bir süre sonra büyük toprak ve malikane sahipleri koşulların zorlamasıyla (iç ve dış koşulların) uzun bir süreçte dönüşerek kapitalist çiftlikler haline gelmişlerdir. Böylece toprak beyleri kapitalist olurken, ön-

ceden kendisine çalışmış köylünün üretim aletleri yerine kendisinininkini kor ve dolayısıyla köylüler arasındaki iç başkalaşımı da yaratır.

Ancak bunun için devletin her şeyden önce burjuva niteliğini taşıması zorunludur, bunun yanı sıra ülkenin bağımsız olması, herhangi bir kapitalist devletin egemenliğinde olmaması gerçekten gereklidir. Burjuvazinin evrimci yollarla yapacağı devrimi frenleyecek unsurlar olursa devrim yarıda kalır.

Demek ki feodalizmden kapitalizme geçiş için gerekli olan BDD (burjuva demokratik devrim, PD) iki tipmiş.

1- Burjuvazinin önderliğinde yürütülen halk hareketleriyle kanlı ve devrimci biçimde feodalizmi tasfiye,

2- Evrim yolu ile geçiştir. Buna "junker" ya da "Prusya" usulü devrim denir." (s. 28).

Lenin ise kendi görüşünü şöyle açıklıyor:

"Burjuva gelişme içinde olan Rusya'da tarım sorununun 'çözümü' üzerine tarımdan açıklanan her iki yol tarımda kapitalizmin iki gelişme yoluna tekabül eder. Onları Prusya ve Amerikan yolları olarak tanımlıyorum. Prusya yolunun özelliği şudur; Ortaçağ toprak mülkiyeti ilişkileri bir vuruşta yok edilmezler, aksine yavaş yavaş kapitalizme uyarlar. Bundan dolayı (bu) kapitalizmde uzun bir dönem yarı feodal özellikler var olur. Prusya toprak beyliği, burjuva devrim tarafından yok edilmedi, tersine, ona dokunulmadı ve o, özünde kapitalist olan 'Junker' iktisadının temelini oluşturdu." (19. Yüzyıl Sonunda Rusya'da Toprak Sorunu, C. 15, s. 131-132, Alm.)

Lenin'in sözleriyle, arkadaşların yorum ve açıklamaları birbirine hiç benzemiyor! "Tarımda kapitalizmin gelişmesinin iki yolu"nu bu arkadaşlar "feodalizmden kapitalizme geçiş için gerekli olan burjuva demokratik devriminin iki tipi"ne çevirivermişler.

Burada, devletin burjuva nitelik taşıma

zorunluluğu, ülkenin bağımsız olması, kapitalist bir devletin egemenliği altında olmaması gibi "yorumlar" Lenin'de yok. Bu "yorum" söz konusu makaleleri yazanlara ait. Bu düpedüz bir uydurmadır. Teorilerini bu "derin" tahliller üzerine kurduklarını, gelişmeyi nasıl yasakladıklarını, diyalektiği idealizme nasıl çevirdiklerini ileride göreceğiz.

3. makale:

"Tefecilik ve ticaret yoluyla meydana gelen para sermayenin sınıai sermayesine dönüşmesi için, sanayi burjuvazisinin devlete tamamen egemen olması şart"tır. (s. 28)

Bu "teorik" temel, ileride göreceğimiz gibi, Türkiye gibi ülkelerde kapitalizmin hakim olmadığını, "yarı-feodal yarı-kapitalist" üretim tarzının teorik temellendirilmesi için kullanılacak. Bu anlayıştan anlaşılıyor ki, marksist teorinin, Marks'ın Kapital'inin hiçbir önemi yok! Sormak gerekiyor; sanayi burjuvazisi, nasıl sanayi burjuvazisi oldu? Bunlar, aydan mı, başka bir dünyadan mı geldiler, yoksa bir kısım tefeci ve ticaret sermayesinin (tefeci ve tüccarın) üretime yatırılmasıyla mı doğdular?

Yukarıdaki tespit "yarı sömürge/yarı kapitalist ülkeler" için yapılmış. Devamla bu türden ülkeler üzerine, hiçbir bilimsel yanı olmayan, salt gerçeği teoriye uydurma kaygısıyla yazılmış anlayışlardan sonra bağlayıcı nokta şöyle açıklanıyor.

"Bu gibi ülkelerin emperyalizm çağında süreklili bir dış pazar sorunu olacaktır. Üstelik kendileri de ta ki proletarya önderliğinde yapılması gereken demokratik halk devrimine kadar yarı-sömürge olarak kalacaktır." (s. 29)

4. makale:

"Emperyalizmin yukardan aşağı inşa ettiği komprador kapitalizm, feodalizmde açılan gedikleri doldurur ve aralarda biçimsel olarak kapitalist ilişkileri yerleştirir. Komprador burjuvazi, ... emperyalizmin zorla soktuğu kapitalist ilişkilerin ülkedeki tem-

silcisi... (s. 27)... emperyalizmin-kapitalizmin; üretim tarzına iradi müdahalesi olmasaydı... emperyalizm, ülkede (kendini kurduğu kapitalizmle)." (s. 28)

5. makale:

"emperyalizmin doğrudan yerleştiği komprador-kapitalizmde" (sayfa 28).

Şimdi bir de Marks'ın anlayışını aktaralım:

"Araştırmalarımda... bana yol gösteren sonuç, kısaca şöyle formüle edilebilir: Yaşamlarının toplumsal üretiminde insanlar, zorunlu, iradelerinden bağımsız ilişkilere, maddi üretici güçlerinin belli bir gelişme aşamasına tekabül eden ilişkilere girerler." (Politik Ekonominin Eleştirisine Katkı, Önsöz'den, s. 335-336, Marks/Engels, Seçilmiş Yazılar, C. 1, Alm.)

Burada insanların yerine toplumları da koyabilirsiniz. Marks diyor ki, insanlar, toplumlar, kendi iradelerinden bağımsız olarak, zorunlu olarak belli üretim ilişkilerine girerler. Bu arkadaşlar da, "Hayır, Marks doğru söylemiyor. Emperyalizm, bu ilişkileri yukarıdan aşağı inşa eder. Yarı-feodal ülkelere kapitalist ilişkileri zorla sokar, üretim tarzına iradi olarak müdahale eder, 'yarı-feodal sistemlere' komprador kapitalizmini zorla yerleştirir. Yani emperyalizm, iradi hareket eder, hiçbir nesnellik tanımaz" diyor.

Demek oluyor ki, emperyalizm, bir "tercih" politikası yapıyor. Böylelikle, insanların ne türden bir üretim ilişkilerine gireceğini, hangi ülkelerde ne türden üretim ilişkilerini geliştireceğini tespit eden emperyalizm, bu arkadaşlar tarafından, nesnel dünyanın ve onun yasalarının ötesine geçirilerek felsefi anlamda bir ide'ye dönüştürülüyor, her şeye hakim, her şeyi istediği gibi düzenleyen bir güce, doğaüstü bir güce dönüştürülüyor. Arkadaşlar, emperyalizmi böyle fetişleştirmek zorundalar. Bunun bir nedeni var. O nedeni de şöyle açıklıyorlar:

5. makale:

"Çağımızdaki yarı-sömürge, yarı-feodal toplumsal yapılanmalarda burjuvazi, ne devrim yoluyla ne de Prusya usulü bir geçişle kapitalizmi hakim hale getirebilir. Zaten emperyalizmin hakim olduğu koşullarda yarı-sömürge ülkelerde iç başkalaşımın (Junker-Prusya usulü) maddi koşulları söz konusu olamaz." (s. 29)

Evet, "Partizan Sesi" bu anlayışla "çağımızda yarı-sömürge, yarı-feodal toplumsal yapılanmalarda" gelişmeyi; diyalektiğin bütün yasalarının işlevliğini yasaklıyor. Bu türden ülkelerde iç başkalaşım olamaz, bu ülkeler kapitalist olamazlar. Haksızlık etmeyelim; gelişme, emperyalizm müsaade ettiği oranda, onun çıkarına uygun düştüğü oranda söz konusu olur. Yani gelişmenin yasaları nesnel değildir, iradidir. Toplumun gelişme yasaları iradidir, emperyalizmin iradesine bağlıdır. "Partizan Sesi", diyalektiği işte böyle reddediyor. İdealizmi işte böyle savunuyor. Hem de çok çıplak, çok açık. Ve bütün bunları "yüce MLM" ideolojisinin ışığında bu "derin" teoriye "sarılarak", marksizme karşı mücadele ediyor.

5. makale:

"Ampirik verilerde dahi yola çıkılsa ki bu bilimsel bir yöntem değildir, eksikliklerle dolu olsa da yarı-feodal sistemde başat tarzı tahlil edebiliriz..." (s. 29)

Burada söylenen şu: Ampirik verilere dayanarak sonuçlara varmak, bilimsel değildir.

Bu konuda kısaca şunu söyleyebiliriz: Bilimsel kavrayış, ampirik olanla teorik olanın birliği ve karşılıklı ilişkisi içinde gerçekleşir. Kavrayış, her şeyden önce ampirik gerçekler, ampirik materyale dayanır. Ampirik araştırma, olguların toplanması ve tespiti bilim açısından oldukça önemlidir. Bu ilk adımdır. Bilim bununla yetinmez. İkinci bir adım atar. Bu da toplanmış olan olguların, materyallerin teorik işlenmesi, birbirleriyle karşılaştırılması, analizi, genelleştirilmesi, esas olanın, tali olunan iç bağlarının açığa

çıkartılmasıdır. Diyalektik materyalizm, salt ampirik olana dayanmayı reddeder. Ama ampirik olanla teoriyi bir bütün olarak görür.

Arkadaşlar, metot olarak da marksizme, diyalektik materyalizme saldırmakta haklılar. Bu kadar, bilinçli uyduruk halkçı tezden sonra ampirik verileri inceleyerek, analiz ederek, bunlardan sonuç çıkartmalarını, teorilerini formüle etmelerini beklemek abesle iştiğal olurdu. Onlar, kapitalist gelişme gerçeklerinden öcünden korkar gibi korkuyorlar. Çünkü gerçeklere, olgulara, dayanan bir analiz, arkadaşların anlayışlarını paramparça edecektir. Onlar bilimsel yöntemin çıkış noktasını, bir yönünü, bilimsel değil diye reddederken, Marks ve Lenin'in bilimsel yöntemini, diyalektik materyalist yöntemi reddettiklerinin farkında değiller mi? Farkında olduklarını sanıyoruz. Onlar, Marks'ın Kapital'ini, Lenin'in Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi'ni metodik olarak reddediyorlar. Bilindiği gibi bu eserler, ampirik verilerle doludur. Marks ve Lenin, ampirik olgulardan da hareket etmesini, onları değerlendirerek sonuçlar çıkartmasını, elde ettikleri sonuçları teorileştirmesini biliyorlardı. "Partizan Sesi" yeni bir üretim tarzı tespiti gibi gerçekten cüretkar, marksizme katkı olabilecek bir işe soyunmuşken, bir de Türkiye'ye özgü bir "Kapital", Türkiye'ye özgü bir "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi" yazar diye bekledik. Ama yanıldık. Onlar bunu yapamazlar. Çünkü somut durumun somut tahlili demek, "Partizan Sesi" için teorik ve metodik ölüm demektir. Bu ölümün nasıl olduğunu aşağıda göstereceğiz.

Makaleler incelendikçe; "Partizan Sesi"nin, yukarıya aktardığımız anlayışlarını belli bir sonuca varmak için yazdığını görüyoruz. Emperyalizm, her şeye muktedirdir. Toplumda nesnel yasalar değil, emperyalizmin iradesi geçerlidir. Emperyalizm "milli" kapitalizmi geliştirmez. Emperyalizmin geliştirdiği kapitalizm, gerçek kapitalist dönüşümü sağlamaz. Emperyalizm, bu özellikle-

rinden dolayı yeni bir üretim tarzının doğmasına neden olmuştur: "Yarı-feodal, yarı-kapitalist üretim tarzı". Ama konuya girmeden önce Marks'ın bir anlayışını buraya aktaralım:

"Geniş anlamıyla, asyai, antik, feodal ve modern burjuva üretim biçimleri, ekonomik toplum formasyonunun ilerici çağları olarak tanımlanabilirler. Burjuva üretim ilişkileri, toplumsal üretim sürecinin son antagonist biçimidir." (Marks, agk, s. 336)

İnsanlık tarihinin şimdiye kadar beş üretim biçimi tanıdığını biliyorduk! İlkel komünal toplum, kölecilik, feodalizm, kapitalizm ve sosyalizm/komünizm, yanılmışız. Marks, Engels, Lenin, Stalin ve bizler, dolayısıyla bütün dünya yanılmış, "Bugün dünyanın yarısına hakim" olan yarı-feodal yarı-kapitalist bir üretim tarzı varmış ve Türkiye de bu üretim tarzının hakim olduğu ülkelerden birisiymiş. "Partizan Sesi" öyle diyor. Şimdi esas konumuza gelebiliriz.

TÜRKİYE'DE HAKİM ÜRETİM BİÇİMİ

5. makalede şöyle deniyor;

"Bazı çevreler, yarı-feodal ülkelerde kapitalizmin hakim olduğunu göstermek için istatistikleri temel almaktadır." (s. 29)

Yani ampirik verilerden sonuçlar çıkartmanın, istatistikleri temel almanın yanlış olduğunu savunan "Partizan Sesi", bu anlayışlarının doğruluğunun sağlamasını, Lenin'in bir anlayışıyla yapıyorlar. Biz de işe tam da bu anlayışla başlıyoruz. Lenin'in söz konusu anlayışı şöyle;

"Makinalı büyük sanayi gelişme sorununu, sadece fabrika ve işletme istatistiğine indirgemek gülünçtür. Bu sadece, bir istatistik sorunu değil, bilakis, söz konusu ülkenin sanayiinde kapitalizmin gelişme seyri içindeki biçimleri ve aşamaları sorunudur." (Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi", C. 3, s. 465, Alm.) Bu çeviri bize ait. Arkadaşlar çevirinin kaynağını belirtmemişler orada

temel bir hata var. Lenin, "söz konusu ülkenin sanayiinde kapitalizmin gelişme seyri içindeki biçimleri ve aşamaları sorunun"dan bahsederken, bu anlayış arkadaşların yazısında şöyle olmuş; "söz konusu ülkenin sanayi kapitalizminin gelişmesi sırasında aldığı biçimler ve geçirdiği aşamalar sorundur". Bunlar birbirlerinden tamamen farklı iki anlayışın ifadesidirler. Lenin, sanayide kapitalizmin gelişme aşamasından bahsediyor. Çeviri ise sanayi kapitalizminin gelişme aşamasından! Biz bu düzeltmeyle, "Partizan Sesi"nin teorik çıkış noktasının bir kısmını geçersiz kıldık. Sanayi kapitalizminin gelişmesi sırasında aldığı biçim ve aşamalar ne olabilir ki? Olsa olsa serbest rekabetçi dönemdeki sanayi sermayesinin (kapitalizminin) hakim olduğu ülkelerin, 19. yüzyılın sonuna doğru emperyalist ülkelere dönüşmeleridir. Sanayi kapitalizminin en son aşaması emperyalizmdir. Sanayide kapitalizmin gelişme aşaması dendiğinde üç gelişme aşaması ifade edilmiş olur; 1- basit kapitalist kooperasyon (elbirliği); 2- manifaktür ve 3- makinalı üretim. Demek ki; söz konusu olan, sanayi kapitalizminin gelişme aşamaları değil, sanayide kapitalizmin gelişme aşamalarıdır.

Bir ülkede hangi üretim biçiminin hakim olup-olmadığının temel kıstası, temel üretim araçlarının hangi sınıfın mülkiyetinde olduğuna bağlıdır. Bunu, Türkiye açısından saptamak ise 1996/1997 yılında oldukça basit olsa gerek. Ama "Partizan Sesi"nin teorik kavrayışını göz önünde tutarak izleyeceğimiz yöntem şu olacak: ülkedeki toplumsal toplam ürünü (TTÜ) oluşturan sektörlerin tespiti yani biz burada, maddi değerlerin üretildiği sektörleri esas alıyoruz, bundan dolayı da GSMH'dan bahsetmiyoruz. (Değer; milyon TL, sabit üretici fiyatlarıyla; 1923-1947 arası 1948; 1948-67 arası 1968 ve 1968-1992 arası 1987 sabit fiyatlarıyla.)

Tarım üretimi 1923'te 1270,2 milyon TL'den 1947'de 3176,9 milyon TL'ye çıkarak

% 188,8 oranında artıyor. Aynı dönemde toplam sanayi üretimi (imalat sanayi, madencilik, elektrik, gaz vs.) 303,1 milyon TL'den 1261,4 milyon TL'ye çıkarak % 416,2 oranında artıyor. Toplumsal toplam ürünün (TTÜ'nün) (tarım, sanayi, inşa, ulaştırma, haberleşme) 1923'teki toplamı 1748,8 milyon TL. Bu miktar 1947'de 5128,5 milyon TL'ye çıkar. Bu miktar içinde başta sanayi olmak üzere tarım dışı sektörlerin payı 1923'te % 27,4, 1947'de ise % 38.

TTÜ değeri 1948'de 24704,8 milyon TL'den 1967'de 67779,2 milyon TL'ye çıkar. Bu miktar içinde tarımın payı, aynı dönemde, 16526,3 milyon TL'den 31205,1 milyon TL'ye toplam sanayinin payı da 4752,8 milyon TL'den 22196,0 milyon TL'ye çıkar. Bu durumda toplam TTÜ içinde sanayinin payı 1948'de % 19,2'den 1967'de % 32,7'ye çıkar. Kısaca; Toplam sanayinin TTÜ içindeki payı 1968'de % 27'den 1992'de % 43,6'ya çıkar.

Diğer taraftan;

1913'te sanayi üretiminin % 46,3'ü büyük sanayi işletmelerinden % 25,3'ü manifaktür işletmelerinden ve % 28,4'ü de küçük işletmelerden kaynaklanıyordu. 1930'lu yılların sonunda büyük işletmelerin sanayi üretimindeki payı %60 civarındaydı. 1963'te bu pay % 75,3'ten 1970'de % 88,3'e çıkarırken, küçük işletmelerin payı da 1963'te % 24,7'den % 11,7'ye düşer.

Bütün bunlar neyin ifadesidir?

a- Türk sanayiinde kapitalizmin gelişme aşamalarını (sanayi kapitalizminin değil) tespit etmek ve hangi dönemde kapitalizmin sanayi de hangi aşamasının hakim olduğunu bulmak zor değildir.

b- Hangi aşamasında olursa olsun sanayiden bahsetmek, burjuvaziden, burjuva mülkiyetten ve işçi sınıfından bahsetmek demektir. "Partizan Sesi"nin yasaklamasına rağmen, Marks'ın deyimiyle, Türkiye'de de "yaşamlarının toplumsal üretiminde insanlar, zorunlu, iradelerinden bağımsız ilişki-

re, maddi üretici güçlerinin belli bir gelişme aşamasına tekabül eden ilişkilere" girmişlerdir. Bu ilişkiler, kapitalist ilişkilerden başka ilişkiler değildir. Bu ilişkiler şunun ifadesidir.

Türkiye'de üretim araçları özel mülkiyettedir. Bu sınıfın adı burjuvazidir.

Türkiye'de kapitalist ilişkilerin gelişmesi sonucu mülksüzleştirilen, işgücünden başka satacak hiçbir şeyi olmayan bir sınıf doğmuştur. Bu sınıfın adı, işçi sınıfıdır.

Tarımsal alana gelince: Yukarıda tarımın, TTÜ içindeki payını verdik. Bunun anlamı şudur. Tarımsal alandaki üretim değeri tespit ediliyor. Şayet tarımda "Partizan Sesi"nin sandığı gibi "yarı-feodal ekonomik yapılanmada başat olan tarım" olsaydı, ürünün feodalizme özgü kapalılık içinde tüketilmesi gerekirdi. Oysa böyle bir şeyin Türkiye'de söz konusu olmadığını, bu arkadaşların dışında herkes biliyor.

Şöyle deniyor;

"Kapitalist üretim tarzı kapitalist olmayan üretim tarzına, başat duruma gelmediği için köylülüğün kapitalist çizgide farklılaşması... sınırlandırılmıştır." (4. makale, s. 28)

Türkiye gerçeği ise bu anlayışın tam da tersi. (Tablo 1)

Tablo 1 - İşletmelerin dağılımı				
İşletme grupları (hektar)	1950	1963	1970	1980
0-5	61.8	66.4	72.8	61.0
5-10	21.9	17.4	15.6	20.8
10-50	14.7	12.2	10.9	17.2
50+	1.6	0.5	05	0.9
Toprakların dağılımı				
0-5	18.9	27.3	26.6	20.0
5-10	18.8	20.9	21.0	21.3
10-50	36.0	35.8	40.6	46.4
50+	26.3	12.3	11.1	12.1

Kapitalizm öncesi toplumlarda köylülük, köleci ve feodal düzenlerde parçalanmamıştır. Çünkü onun sosyal tabakalarına ayrışmasının maddi koşulları bu düzenlerde yoktu. Köylülük, ancak ve ancak kapitalizmde parçalanır, sosyal tabakalarına ayrışır. Bütünlüklü olmaktan çıkar. Bundan dolayıdır ki, kapitalizmde, feodalizmde var olan türden köylü yoktur ve Türkiye'de köylülük, özel mülkiyet, tarımda en önemli üretim aracı olan toprağa olan özel mülkiyet bazında sosyal tabakalarına ayrışmış durumdayken -yukarıdaki tablo bunu gösteriyor- teorisini kanıtlama telaşına düşmüş "Partizan Sesi", bütün gerçekleri ve Marks, Engels, Lenin ve Stalin'in soruna yaklaşımlarını bir kenara iterek, köylülüğün kapitalist çizgide farklılaşmasının sınırlandırılmış olmasından bahsediyor. Türkiye'de köylülüğün özel mülkiyet temelinde ayrışma uğradığının kanıtlanması için daha ne türden kıstaslara ihtiyaç vardır, bunu bilmiyoruz. Köylülüğün Türkiye'de kapitalist ilişkiler temelinde sosyal tabakalara bölünmüşlüğü anlamak için, bu coğrafyada biraz dikkatli bir gözle bakmak yeterli olmakla birlikte, bu arkadaşların inanması için temel anlayışlarından vazgeçmeleri gerekir. Çünkü onlara, gerçekleri inkar ettiren maocu düşünce tarzından kurtulmaksızın somut durumun somut tahliline göre hareket etmeleri olanak dışıdır. Türkiye gerçeği savunulan teoriyi çürütüyor. Ama "Partizan Sesi" Türkiye gerçeğini çarpıtarak, hiçe sayarak teori oluşturuyor. Devam edelim; Önce marksist-leninist politik ekonomi adına yapılan tespite bakalım:

"Gürbüz kapitalist sistemlerde değişmeyen sermaye büyüktür ve ters orantılı değişen sermaye (hammadde ve emek gücüne yatırılan sermaye) alabildiğine küçüktür. Halbuki komprador kapitalizmde değişen sermaye daha büyük ve ezici bir üstünlüğe sahiptir." (4. makale, s. 27)

Marksist politik ekonomide böyle bir anlayışın yeri yoktur. Bu burjuva politik ekonominin kabul ettiği bir anlayıştır. Çünkü

sermayenin bu şekilde bileşenlerine ayrılması, artı değerın üretilmesinde işgücünün rolünü gizlemektedir. Anlayış, üstelik bir de yanlış olarak veriliyor. Ayrım, sabit sermaye-dolaşan sermaye şeklindedir. Yukarıda ise değişmeyen değişen sermaye şeklinde. Ola ki arkadaşlar, sermayeyi sömürü sürecindeki rolüne göre ayırtmış olsunlar, ki mantıksal olarak böyle olması gerekir. Ama bu durumda hammaddeler değişen sermayenin kapsamına girmez. Değişen sermaye, sadece ve sadece işgücü için ödenen ücreti içerir. Bu düzeltmeden sonra söylenene bakalım; Demek isteniyor ki Türkiye'de değişmeyen sermaye karşısında değişen sermaye daha büyük ve ezici bir üstünlüğe sahiptir. Ama Türkiye'de bunun tam da tersi söz konusu. Örnek: İmalat sanayi toplamı bazında değişmeyen sermaye miktarı 1950'de 1.272.800.000 TL, değişen sermaye tutarı ise 235.700.000 TL yani değişmeyen sermaye değişen sermayenin tam 5,4 misli 1991'de ise 5,5 misli, "Değişmeyen sermayenin değişen sermayeye nazaran hiç olmadığını defalarca vurguladık." (4. makale, s. 27) Bu "teorik cüret" ve "tutarlılık" değil, olsa olsa teorik sefalettir.

Arkadaşlar aslında emperyalist ülkelerde sermayenin organik bileşimi yüksektir, Türkiye gibi ülkelerde ise düşüktür demek istiyorlar, ama gördüğümüz gibi bunu da ellerine yüzlerine bulaştırıyorlar.

Devamla şöyle deniyor;

"Komprador burjuvazinin kazancı; emperyalizm tarafından el konulan tarımsal dış satım veya hammadde çıkaran sektörlerde gerçekleşen artı-değerden geriye kalandır." (4. makale, s. 27)

Önce bir düzeltme; ticarete artı değer gerçekleşmez. Artı değer maddi değerlerin üretim sürecinde gerçekleşir.

Bu değerlendirmesiyle "Partizan Sesi" diyor ki, komprador burjuvazinin hakim olduğu Türkiye'de esas olan tarımsal dış satım ve

hammadde çıkarımıdır ve komprador burjuvazi, ancak emperyalizmin el koyduğu tarımsal dış satım ve hammadde çıkarımından geriye kalana sahip olabilir. Ama Türkiye gerçeği tamamen farklı bir resim sergiliyor. Dış satım söz konusu olduğuna göre ihracattan bahsediliyor. (Tablo II)

	1972	1980	1988	1990	1995
Tarım ürünleri	13.0	17.0	11.0	7.4	10.7
Sanayi ürünleri	83.2	76.4	86.0	2.9	87.5
Madencilik (hammadde)	3.8	6.6	3.0	89.7	1.8
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Evet, "Partizan Sesi", "komprador burjuvazinin gelir kaynağı, dış satım bazında, ne tarım ne de hammadde çıkarımı. Tersine sanayi.

Ama diyeceksiniz ki işi istatistiki verilere indirgemek gülünçtür, ampirik verilerle yola çıkmak bilimsel yöntem değildir!

"Partizan Sesi"nin Türkiye gibi "yarı-feodal ülkelerde... Komprador burjuvazinin asıl kazancı ticarettedir... Emperyalist tekellerin ülkede kurduğu... Sanayi kuruluşlarından kazancı çok azdır... Milli burjuvazinin geçim kaynağı artı değerdir. Ancak bu artı değerden elde ettiği kazancın büyük kısmını komprador burjuvazi ve tüccar sermayesi bin bir yollarla kendisine çeker" (4. makale, s. 27-28) gibi marksist politik ekonomi kavramlarını hiçe sayan, teoriyi katleden teferruatları geçiyoruz.

"Partizan Sesi"nin tarımda "kiracılık ve ortakçılık" üzerine anlayışını; "Türkiye gibi ülkelerde" (burada bazı ülke ve kıtalar sayılıyor, PD) "ağa ve ortakçı ilişkisi tarımda hakimdir" (4. makale, s. 29) görüşünü de geçiyoruz. Hadi başka ülkeler için bir şey demiyoruz. Ama Türkiye için bunu savunmak, bu ülkeyi tanımamak, en fazlasıyla kendi köyünü tanımak anlamına gelir. İstatistiklerle alay eden, ampirik verilerle yola

çıkmayı bilimsel yöntem olarak görmeyen bu arkadaşlar anlaşılmalı ki, Türkiye'deki bütün köyleri tek tek dolaşmış ve ekonomik yapıyı tespit etmişler. Şayet böyle yapmamış da bazı istatistik verileri esas almışlarsa, bu sefer de doğruyu yazma cesaretini göstermemişler demektir. "Partizan Sesi"ni "ampirik olmayan" hangi veriler bazında bu tespiti yaptığını açıklamaya davet ediyoruz.

"Partizan Sesi"nden öğrenmeye(!) devam edelim.

Türkiye gibi ülkelerdeki "yarı-feodal üretim tarzında ekonomik yapılanmada başat olan tarımdır" (4. makale, s. 28) ve "yarı-feodal sistemlerde, sanayi burjuvazinin egemenliğinden söz edemeyiz" (5. makale, s. 28).

"Ekonomik yapılanmada" hangi sınıfın veya sermayenin hakim olup olmadığı ancak somut verilerle tespit edilir. Burada soyutluk söz konusu olamaz. Ekonomik yapılanmada yapılanmanın bileşimini oluşturan sektörler bellidir; Bunlar, maddi değerlerin üretildiği sektörlerdir: a- tarım, b- ticaret c- sanayi, d- inşaat, e- ulaşım-haberleşme. Bu sektörlerle ilgili verileri yukarıda aktarmıştık. Bir de belirtilen bu sektörlerin hepsini göz önünde tutarak sonuca varalım. (Tablo III)

	1923	1947	1968	1992
TTÜ(%)	100.0	100.0	100.0	100.0
Tarım	72.6	61.2	51.0	26.3
Tarım dışı (sanayi, inşaat, haberleşme vs.)	27.4	38.0	49.0	73.7

"Ekonomik yapılanmada" hangi sınıfın veya sermayenin veya da sektörün hakim olduğu açık bir şekilde görünüyor. Biz bu hesabı yaparken, tarımı yarı-feodal değil, tam feodal olarak farz ettik. Buna rağmen varılan sonuçlar yukarıda. Ayrıca, Türkiye gibi "yarı-feodal" bir "sistemde" sanayi burjuvazisinin egemenliğinden söz edilemiyorsa,

Türkiye ekonomisindeki sanayi ağırlığını; Türkiye ihracatında sanayi ürünlerinin % 85'lere varan payını; Türkiye ithalatında payı 1962'de % 90; 1985'te % 85; 1988'de % 86 ve son yıllarda da aynı civarda olan tüketim ve ara mallarını -bunun sınıfsal ve sermayesel ifadesini- nasıl açıklayacağız? "Partizan Sesi" bu alandaki tespitlerini somut veriler bazında neden açıklamıyor.

Sonuç itibarıyla;

Salt bu bir kaç nokta dahi şunu göstermektedir.

- Türkiye'de temel üretim araçları burjuva özel (ve devlet) mülkiyetindedir. Türkiye'de kapitalist üretim biçimi hakimdir. Türkiye'de feodal, "yarı-feodal" üretim biçimi, üretim ilişkileri olarak hemen hemen hiç yok. Kuzey Kürdistan'da bağlayıcı önemi haiz olmayacak derecede vardır. Aksini savunan, kanıtlamak zorundadır.

Gerçi biz burada söz konusu etmedik ama Türkiye, emperyalizme bağımlı yeni sömürge bir ülkedir ve işbirlikçi tekelci burjuvazi ve büyük toprak sahiplerinin hakimiyeti söz konusudur.

Türkiye'de, toplumsal ilişkilerde -yarı- feodal ilişkilerin yanı sıra- burjuva/kapitalist ilişkiler hakimdir.

Türkiye'de bütünlüklü bir "köylülük" yoktur. Türkiye'de köylülük, burjuva mülkiyet ilişkileri temelinde sosyal katmanlarına bölünmüştür ve her bir köylü katmanının kendilerine göre ekonomik ve siyasi çıkarları söz konusudur.

Türkiye'de öyle ezbere konuşulduğu gibi, tarımda belirleyici ağırlıkta olan bir toprak ağalığı da yoktur. Bu bir hikayedir, hayaldir. Ama Türkiye'de toprakların % 12,1 'ini (1980) elinde tutan büyük toprak sahipliği vardır.

Türkiye toplumunun yaklaşık % 2'si burjuvaziden; % 60'ı kır ve kent küçük burjuvazisinden ve % 38'i de geniş anlamda işçi sınıfından oluşmaktadır.

"YARI-FEODAL, YARI-KAPİTALİST ÜRETİM TARZI" ÜZERİNE

"Partizan Sesi" öğretiyor;

"Binlerce feodal ilişkilerle, kapitalist ilişkilerin iç içe geçtiği ama hala sermayenin egemen olmadığı bir ara biçime, yarı-feodal üretim tarzı diyoruz... Yarı-feodal üretim tarzında esasen kapitalist üretim tarzı hakim değildir." (3. makale, s. 29)

"Burada kapitalist üretim tarzı ile kapitalist olmayan üretim tarzının iç içe geçtiğini çıplak gözle görebiliriz. Tarımda halen kapitalist olmayan üretim tarzı hakimdir. Bu katıksız feodalizm değildir. Aksine kapitalizmle iç içe geçmiş ama feodal kalıntıların damga vurduğu bir üretim tarzıdır." (4. makale, s. 27-28)

"Biz bir ülkeye ya da ülkelere yarı-feodal betimlemesini yaparken orada hakim olan feodal üretim biçiminin varlığına dayanıyoruz... Kapitalist olmayan üretim tarzının... yarı-feodal toplumsal yapı feodalizmden ayrı bir toplumsal yapı değildir... Biçimsel kapitalist ekonomi görüngülerine bakarak yarı-feodal, yarı-sömürge ülkelerde hakim üretim biçiminin kapitalist olduğunu söylemek tamamen yanılıdır." (5. makale, s. 28-29)

Yukarıda insanlık tarihinin tanıdığı olduğu üretim biçimlerini belirtmiştik: "Politik ekonomi, ... üretim ilişkilerinin tarihte bilinen aşağıdaki temel tiplerini araştırır: ilkel toplumun, köleciliğin, feodalizmin, kapitalizmin ve sosyalizmin üretim ilişkileri." (Politik Ekonomi, El Kitabı, s. 12, Alm.)

İnsanlık tarihi bu üretim biçimlerini tanıyor, bunu marksizm incelemiş ve teorileştirmiş. Anlaşılan o ki marksist politik ekonomi yanılmış. Bu üretim ilişkilerinin (tarzının) ötesinde bir de yarı-feodal üretim tarzının, kapitalist olmayan üretim tarzının ve nihayet yarı-feodal yarı-kapitalist üretim tarzının da olduğunu "Partizan Sesi"nden öğreniyoruz.

Böylelikle üretim tarzı sayısı sekize çıkmış oluyor.

"Kapitalist olmayan üretim tarzı" kapitalizm dışındaki bütün üretim tarzları veya onlardan birisi anlamına gelir. Bu kavram cehaletinin üstüne fazla gitmeyeceğiz. Beş üretim biçimini bir çırpıda sekiz üretim biçimine çıkartmak, ideolojik ve teorik "derinliğin" marksizmi katletme cüretiyle birleşmesinden doğan bir "katkı"nın ifadesi olduğundan artık şüphe etmiyoruz.

Meselenin ABC'sine girmeyeceğiz. Ama şu kadarını belirtelim: maddi değerlerin üretiminde insanların girmiş oldukları belli ilişkilere üretim ilişkileri denir. Üretim ilişkilerinin karakteri, üretim araçlarına olan mülkiyetin kimin elinde olduğuna bağlıdır. Yani üretim ilişkileri sınıfsal karakter taşır. Sorunumuz sınıflı toplumlar olduğuna göre; köleciler toplumda köleciler üretim ilişkileri hakimdir: üretim araçları ve de köle, köle sahibinin mülkiyetindedir. Karşı temel sınıf (köleler) mülksüzdür. Feodal düzende feodal üretim ilişkileri hakimdir: üretim araçları feodal beyin mülkiyetindedir. Karşı temel sınıf (köylülük) mülksüzdür. Kapitalist düzende, kapitalist üretim ilişkileri hakimdir. Üretim araçları burjuvazinin (kapitalistlerin) mülkiyetindedir. Karşı temel sınıf (proletarya) mülksüzdür.

Hal böyle olunca "Partizan Sesi"nin icadı olan üç üretim tarzında ne türden bir mülkiyet biçimi ve bildiğimiz sınıfların dışında hangi sınıfların hakimiyeti söz konusudur. Arkadaşlar, üretim ilişkilerinin sınıfsal karakter taşıdığını inkar etmeyecek kadar "marksist" olduklarına göre, insanlık tarihinin tanıdığı ve politik ekonominin incelediği beş üretim ilişkilerinin de ki temel sınıfları da bildiklerine göre "yarı-feodal", "kapitalist olmayan", "yarı-feodal yarı-kapitalist" üretim tarzlarında hangi temel sınıflar yer alıyorlar? Hangi sınıflar bu üretim tarzlarına veya ilişkilerine tekabül ediyorlar? Bunlar köle sahibi-köle, feodal beyserf, burjuvazi-proletarya olamazlar. Çünkü

bu sınıfların yer aldığı üretim ilişkilerini - köleci, feodal, kapitalist- arkadaşlar ayrıca tanıyorlar. Evet, cevaplandırılması gereken ilk soru bu.

"Araştırmalarımda... bana yol gösteren sonuç, kısaca şöyle formüle edilebilir: Yaşamlarının toplumsal üretiminde insanlar, zorunlu, iradelerinden bağımsız ilişkilere, maddi üretici güçlerin belli bir gelişme aşamasına tekabül eden ilişkilere girerler. Bu üretim ilişkilerinin toplamı, toplumun ekonomik altyapısını, üstünde hukuki ve siyasi bir üstyapının yükseldiği reel tabanı oluşturur ve bu belli toplumsal bilinç biçimlerine tekabül eder." (Marks, Politik Ekonominin Eleştirisine Katkı, agk, s. 335-336, Alm.)

Soru şu: Sınıflı toplumlarda; köleci, feodal ve kapitalist üretim ilişkileri dışında "insanlar, iradelerinden bağımsız olarak hangi ilişkilere giriyorlar ki, bu ilişkilerin toplamı toplumun ekonomik altyapısını oluşturuyorlar ve buralara tekabül eden bir hukuki ve siyasi üstyapı ve bu bağlamda da hangi toplumsal bilinç biçimleri doğuyorlar? Evet, "Partizan Sesi", inandırıcı olmak için "yarı-feodal", "kapitalist olmayan", "yarı-feodal yarı-kapitalist" üretim tarzlarına tekabül eden bu üretim tarzlarını karakterize eden üretim ilişkilerini, toplumun ekonomik altyapısını ve bu yapı üzerinde yükselen "yarı-feodal", "kapitalist olmayan", "yarı-feodal, yarı-kapitalist" hukuki ve siyasi üstyapıyı açıklamak zorunda. İcat ettiği üretim tarzlarının maddi temellerini, sınıfsal yapılarını, hakim mülkiyetin biçimini açmak ve kitlelere anlatmak zorunda!

Siz ekonomik gelişme yasaları, bu yasaların nesnel oluşları vb. gibi şeyler duymadınız mı? Örneğin, üretici güçlerin karakteri ile üretim ilişkileri arasındaki uyumluluk yasası. Bu yasa, toplumun ekonomik gelişme yasasıdır. İnsanlık tarihinin tanıdığı üretim biçimlerinde bu yasanın ne anlama geldiği biliniyor. Peki, icadınız olan üç üretim biçiminde bu yasa nasıl geçerlilik kazanıyor?

Ekonomik gelişmenin bu temel yasasını açıklayabilmeniz için önce şunu açıklamamız gerekir: "yarı-feodal", "kapitalist olmayan", "yarı-feodal yarı-kapitalist" üretim tarzlarına tekabül eden (köleciliğe, feodalizme ve kapitalizme değil bunu biliyoruz) üretim ilişkilerini ve bu üretim "tarz"larındaki üretici güçlerin karakterini saptamanız ve açıklamanız gerekir. Yani köleci, feodal ve kapitalist olmayan üretim ilişkileri ile bu ilişkiler içinde doğan üretici güçlerin karakteri arasında bu yasanın gerçeklik olduğunu kanıtlamanız. Bu yasa, sizin mantığınıza göre hangi koşullarda uyumluluk içindedir ve hangi koşullarda uyumsuzluk içindedir?

Her bir üretim tarzının kendine özgü bir temel ekonomik yasası vardır. Bu yasalar, nesnel, insan iradesinden bağımsızdır ve onları marksizm formüle etmiştir. Feodal ve kapitalist toplumlarda bu yasa şöyledir: Feodalizmde, "Feodal beyin toprak ve arazi üzerindeki mülkiyeti ve feodal beyin üreticiler, serfler üzerindeki kısıtlı mülkiyeti temelinde bağımlı köylülerin sömürülmesi yoluyla artı ürüne feodal beyler tarafından asalak tüketimleri için el konulması". (Politik Ekonomi, C. 1, s. 92. Kapitalizmde ise temel ekonomik yasa, artıdeğer yasasıdır.)

Soru şu: İcadınız olan üretim "tarzlarında ekonomik temel yasaları nasıl tanımlıyorsunuz. Örneğin "kapitalist olmayan üretim tarzı"nda ve "yarı-feodal, yarı-kapitalist üretim tarzı"nda temel ekonomik yasaları nasıl açıklıyorsunuz?

Anlatımını bir kenara bırakarak soruyoruz: Devlet, ordu, polis, eğitim, kültür vs. birer üstyapı kurumudurlar. Her üstyapı belli karakterde (sınıfsal) bir altyapıya tekabül eder. Örneğin, feodal altyapıya tekabül eden bir feodal üstyapı, kapitalist altyapıya tekabül eden bir kapitalist (burjuva) üstyapı vardır. Peki, sizin üretim "tarzlarınıza tekabül eden, feodal ve kapitalist olmayan üstyapılarınızı kafamızda nasıl canlandıracağız. Örneğin, "kapitalist olmayan üre-

tim tarzı"na tekabül eden üstyapıya "kapitalist olmayan üstyapı" mı diyeceğiz. Yani kapitalist olmayan devlet, kapitalist olmayan ordu vb. mi diyeceğiz?

Kapitalizmde eşit olmayan toplumsal ve ekonomik gelişme yasası diye nesnel bir yasa duydunuz mu? Sermaye toplumsal bir ilişkidir (Marks). Bu ilişki nesnelidir. Kompador, milli veya emperyalist olması meselenin özünde hiçbir şey değiştirmez. Bu yasanın ve sermayenin gelişmesinde irade dışılığın, nesnellüğün esas olduğunu, sermayenin gelişme yasasının her türlü iradi durumu reddettiğini, kendi yolunda geliştiğini, bu gelişmesinde nesnel olduğunu siyasi ve iradi bir müdahalenin bu yasaların hareketinde bir gelişme veya sınırlama yaratacağını ama ortadan kaldırmayacağını herkes bilir. İcadınız olan üretim tarzlarında eşit olmayan gelişme yasasını, sermayenin nesnellüğünü niçin açıklamıyorsunuz? Örneğin şöyle; "kapitalist olmayan üretim tarzı"nda eşit olmayan siyasi ve ekonomik gelişme yasası vardır veya yoktur, sermaye nesnelir veya nesnel değildir diye. İnsanlık tarihinde nesnelligi, idealistler reddetmişlerdir.

"Yarı-feodal toplumsal yapı, feodalizmden ayrı bir toplumsal yapı değildir diyoruz", diyeceksiniz. Madem ki, bu anlayışınızla Türkiye'nin feodal bir toplum olduğunu söylüyorsunuz, o halde bu ülkede feodal üretim biçiminin hakim üretim biçimi olduğunu kanıtlamaksınız. Bunun kolayı var; nasıl ki Lenin, "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi" yapıyla Rusya'da hakim üretim biçimini saptamışsa, siz de Türkiye'de feodalizmin hakim olduğunu benzeri bir çalışmayla -yöntem olarak- kanıtlayabilirsiniz!

Antimarksizmin doruk noktası:

"Bir üretim tarzının hakim olup olmaması meta dolaşımına değil, ...emeğin gasp edilmiş biçimine bağlıdır" (4. makale, s. 21) ve "yarı-feodalizm hemen hemen her toplumun yaşadığı feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde var olan bir aşamadır. Bu

aşamada doğrudan üreticilerden artı emeğin alınıp biçimi feodaldır" (5. makale, s. 29). Yani şimdi Türkiye'de doğrudan üretici konumunda olan üreticilerin (köylülerin) artı-emeği feodal tarzda gasp ediliyor! Yani şöyle oluyor: Feodalizmde köylülük sosyal katmanlarına ayrılmamış olduğu için ve Türkiye'de feodal olduğu için köylülük de bir bütündür, sosyal katmanlarına ayrılmamıştır. Türkiye'de topraklar -temel üretim aracı olarak- beylerin (ağaların) özel mülkiyetindedir. Köylüler ağaların topraklarında çalışarak üretirler ve ağalar da, köylülere, ölmeyecekleri kadar bir miktar bırakır, geriye kalan ürüne, "doğrudan üreticilerin artı-emeğine" el kor!

Gerçek dışılık, sübjektivizm nasıl olur diyorsanız, "Partizan Sesi" okumalısınız. Bu ülkede, özel mülkiyetin ifadesi olan tapu yüzünden oğulların babayı, kardeşin kardeşi öldürdüğü, köylülerin mülkiyet sorunları nedeniyle mahkemeleştikleri bir gerçekse ve köylülerin üretimi pazar içinse, bunu kimin adına yapıyorlar? Evet, kimin adına? Kendi adına. Size göre feodal beyin adına! Ama bu sefer de feodalizmden bahsedemezsiniz. Ürün pazarlanıyorsa, orada kapitalist ilişki vardır. Buna hayır demeden önce de marksist politik ekonomiye hayır demeniz lazım, ki bunu rahatlıkla diyorsunuz. Bu durumda savunduğunuzu iddia ettiğimiz "MLM bilimi"nin ilk iki harfini atmak sadece M (maoizm) ile yetinmek sizin için pek sorun olmasa gerek!

Emperyalizme bağımlı ülkelerde kapitalizmin gelişmeyeceğini açıklamak için Lenin'in "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi" yapıtında "Halkın Dostları"na, Bay N. On'a yönelttiği artıdeğerin gerçekleştirilmesi tartışmasını çarpıtıyorsunuz. "Halkın Dostlarının "artıdeğerin gerçekleştirilmesinin imkansızlığı teorisi"ni aynen kabulleniyorsunuz. Ne olduğu bilinmeyen, "saçma" üretim tarzlarınızla güttüğünüz yegane amaç, Türkiye gibi ülkelerde kapitalizmin gelişmeyeceğini, Narodniklerin cephaneliğinden aldığınız Lenin tarafından çürütülen

teoriyle kanıtlamaktır. Lenin'in "Halkın Dostları Kimlerdir" ve "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi" yapıtları Rus Narodnikleri için yazılmıştı. Sizler ise 100 sene sonrası aynı teoriye sarılmaya Anadolu narodnikliği yapmaya cüret ediyorsunuz. Sizlerin açısından nesnel gelişmenin hiçbir anlamı yok. Narodnikler, gelişen kapitalizmi görmemekte inat ediyorlardı. Sizler de Türkiye'de belli derecede gelişmiş, hakim üretim biçimi almış kapitalizmi görmemek için her yola başvuruyorsunuz. Bunun için tartıştığımız konuda nesnel olarak Rus Narodniklerinden de geri konuma düşünüyorsunuz. Sübjektifsiniz, çünkü böyle düşünüyoruz, o halde nesnel gerçeklik öyle olmalıdır diyorsunuz. Bu katıksız idealizmdir, oysa tam tersini yapmanız gerekirdi. Nesnel gelişme bilincinizi, düşüncenizi belirlemeliydi. Böyle düşünmenin ön şartı materyalist olmaktır. Sanıyorsunuz ki, laf kalabalığı yaparsak, somut tarihi duruma ütöpik, soyut yaklaşığınızın farkına varılmaz. "Halkın Dostları"nın temel rotası bu değil miydi? Beş makalede tek bir somutluğunuz var mıydı? Üstelik somut olmayı antibilimsel olarak damgalamıyor musunuz? Bütün anlatımınızdan ortaya çıkan şu değil mi: Dünyanın yarısında, dolayısıyla Türkiye'de de kapitalist üretim biçimi hakim değildir. O halde Türkiye kapitalist gelişmeyi yaşamak zorunda değil. Devrimle sorun çözülür. Bu devrimde köylülük esas rolü oynayacaktır. Bu "Halkın Dostları"nın teorisiydi. Onu 100

sene sonra aynen savunmuyor musunuz? Bunun içindir ki "artı-emeğin alınış biçimi feodaldır" diyorsunuz. "Biçimsel kapitalist ekonomi görüngülerine bakarak yarı-feodal, yarı-sömürge ülkelerde üretim biçiminin kapitalist olduğunu söylemek tamamen yanılıdır" (5. makale, s. 29) esasen "Halkın Dostları"nın cephaneliğinden aldığınız ve modernleştirerek piyasaya sürdüğünüz bir anlayıştır.

Sizin yönteminiz metafiziktir, yöntem konusunda antimarksistsiniz. Toplumsal gelişmenin, ekonomik gelişmenin nesnelliğini reddederek dünyanın yarısında tarihin akışını, genel anlamıyla ve bir bütün olarak gelişmeyi durduran, bunu emperyalizmin iradesine tabi kılan sizden başka kim? En kaba metafizikçiler ve sübjektivistler dahi, en azından mekanik gelişmeyi reddetmiyorlar. Sizler ise, her koşul altında gelişmeyi -aksi takdirde zıtların birliğini ve mücadelesini kabul etmeniz gerekir- maddenin bu doğasını emperyalizmin iradesine bağlayacak kadar geri değil misiniz?

Heraklit (MÖ. 544-483), "her şey akış içinde, her şey değişiyor, hiçbir şey hareketsiz değildir, aynı nehirde iki defa yıkanılmaz" diyerek materyalist felsefeye katkıda bulunuyordu. Sizler ise Heraklit'in ölümünden 2314 sene sonra gelişmemezliği, durağanlığı savunuyor, dünyanın yarısını aynı suda yıkanmaya mahkum ediyorsunuz, sosyo-ekonomik yapı tahlilleriniz bunu söylüyor.

VLADİMİR İLYİÇ LENİN (II)

BOLŞEVİK PARTİNİN ÖRGÜTLEYİCİSİ OLARAK LENİN

Yukarıda da kısmen belirttiğimiz iki olguyu; gelişme şartlarını göz önünde tutalım:

Kapitalist üretim biçimi en erken olarak bazı Avrupa ülkelerinde (İngiltere, Fransa, Hollanda, Almanya) gelişmişti. Bu gelişmenin sonucu olarak bu ülkelerde oluşan işçi sınıfı da giderek bilinçli sınıfsal örgütlenmesini kurmaya başlamış ve bu örgütlenmelerle burjuvaziye, kapitalist sınıfa karşı mücadelesini yükseltmişti. Bu ülkelerde legal işçi dernekleri ve sendikalar kurma şartları vardı. Bu türden örgütlenmeler güçlü işçi partilerinin doğmasına çıkış noktasını oluşturuyorlardı. Bu partiler; süreç içinde reformist ve revizyonist önderleriyle legalizmin batağına düşürülmüş, legal mücadelenin ötesinde mücadele anlayışına yabancılaşmışlardı. Aynı şekilde işçi sınıfının mücadelesi reformlar uğruna mücadele, sendikal ve parlamentarist mücadele formuna indirgenmişti. Daha açıkçası; 19. yüzyılın sonundan itibaren II. Enternasyonal içinde baş gösteren revizyonizm, bu partileri tamamıyla burjuvazinin kuyruğuna takmayı, işçi sınıfını burjuvazinin yedek gücü haline getirmeyi amaçlıyordu ve önemli ölçüde de bu yola sokmuşlardı.

Rusya'da ise tamamen başka olan şartlar hakimdi. Çar rejimi, kendine karşı olan her

türlü muhalefeti çok vahşi bir şekilde bastırıyor, karşıtlarına adeta göz açtırmıyordu. Çar mutlakiyetinin, o korkunç baskısı altında Batı Avrupa'daki gibi işçi partisi kurmak tabii ki bir hayaldti. Ama nesnel koşulların ağırlığı, mücadele edilmeyeceği, Rusya'da da devrimci bir partinin kurulmayacağı anlamına gelmiyordu.

Devrimci bir partinin kurulmasında sorun, sadece Çarlık mutlakiyetçiliği de değildi. Çarlığın baskısı en fazlasıyla partinin şekillenmesini etkileyebilirdi. Bundan daha da önemli olan, devrimci partinin kurulmasında o dönem Rusya'da etkin olan oportünizme (ekonomistler) karşı mücadeleydi. Partide, marksizme yabancı hiçbir şey; hiçbir düşünce akımı yer almamalıydı, hareket ve düşüncede birlik; irade esas alınmalıydı. Bunun için her şeyden önce tecrübeli ve yetenekli kadrolar, devrimciler örgütlenmeliydiler. Profesyonel devrimcilerden oluşan illegal bir çekirdek yaratılmalıydı.(Lenin'in parti konusundaki anlayışını yukarıda ele aldığımız için burada aynı şeyleri bir daha tekrarlamak istemiyoruz). Böyle bir partinin, yeni tipten marksist partinin yaratıcısı, örgütleyicisi Lenin'den başkası değildi. Lenin için, ölümünden dolayı yazdığı makalede; ("Büyük Proleter Önder") A. Martinov; "Bu adam beni her şeyden önce devrimci cüretkarlığıyla şaşırtıyordu" diyor. (Bkz. Komünist Enternasyonal; sayı 31-32, s. 23, 1924)

Şaşkınlığa düşen sadece Martinov değildi. Hem Rusya'da, hem de enternasyonal alanda, alışa gelmiş ve tamamen kokuşmuş, yozlaşmış örgütlenme anlayışının ötesinde bir örgütlenme anlayışını görmeyen veya görmek istemeyen bütün partiler ve önderleri de Lenin'in bu alandaki cüretkarlığından dolayı şaşkınlığa düşmüşlerdi. Lenin, marksist, yeni tipten partinin örgütlenmesi konusunda alışlagelmiş düşünmeksizin tarihin çöplüğüne atıyor, emperyalist çağda devrim için mücadele eden proletaryanın partisinin nasıl kurulacağını açıklıyordu. O, yeni örgütlenme anlayışı uğruna, bütün dünyada işçi partilerini karşısına almaktan da çekinmiyordu. Lenin, böylesi çetin mücadele sonucunda yeni tipte partinin, Bolşevik partinin esas örgütleyicisi olmuştu. O, duvar örer gibi, bina yapar gibi, Bolşevik partisini örgütsel olarak inşa etmiş ve nihayetinde Ekim devriminin, proletarya diktatörlüğünün, sosyalizmin inşasının belirleyici aracı yapmıştı.

BOLŞEVİK PARTİNİN ÖNDERİ OLARAK LENİN

Her önder aynı zamanda örgütleyicidir diye bir kural yoktur. Bir kısım önderler, örgütleyicilik dışında, başka yeteneklerinden dolayı önder olabilirler. Ama bu Lenin için geçerli değil. Lenin, salt örgütleyici özelliğinden dolayı Rus proletaryasının ve dünya proletaryasının önderi değildi. Lenin'in örgütleyiciliği, onun büyüklüğünün sadece bir yanıdır. O, aynı zamanda ender bir önderdi ve onun önderliğini, siyasi faaliyetinin içeriği belirliyordu. Yine bir karşılaştırma yapalım.

Batı Avrupa'da burjuva devrimler, feodal sisteme karşı mücadele içinde, yeni doğan burjuvazi tarafından yönlendirilmişti. Örneğin Fransa'daki burjuva devrim. Bu devrimler genellikle, kapitalizmin manifaktür aşamasında gerçekleştirilmişlerdi. Bu tarihi süreçte proletarya sayıca oldukça güçsüzdü, bunun ötesinde sınıf bilincinden yoksundu. Bundan dolayı bu ülkelerde burju-

vazinin feodalizme karşı iktidar mücadelesinde işçi sınıfı belirleyici bir rol oynamamıştı. Bunun ötesinde burjuvazinin kendisi de feodalizme karşı mücadelesinde ilerici rol oynamış, tarihi olarak henüz devrimci barutunu bitirmemişti.

Birçok ülkede ise burjuva devrimler gecikmeli olarak gündeme geliyordu. Yani burjuvazinin tarihi ilerici misyonunu yitirdiği, kapitalizmin emperyalizm aşamasına girdiği dönemde Rusya bu ülkelerden birisiydi. Emperyalist çağ Rusya'sında kapitalizm hakimdi, ama serflik düzeni yıkılmamıştı, burjuvazi devrimci barutunu yitirmişti, işçi sınıfı sayıca da çoğalmış, Çarlık mutlakiyetine karşı bir bütün olarak mücadelede devrimci bir potansiyel taşımaktaydı.

Rus proletaryası birçok mücadeleden geçerek nispeten deneyim kazanmış ve devrimci partisine sahipti.

Bu koşullarda Rusya'da burjuvazi, gelişen devrimci mücadeleye karşı feodalleri müttefik olarak görürken, proletarya da köylülüğü müttefik olarak görmekteydi. Rusya, çok kaba hatlarıyla belirttiğimiz bu koşullarda 1905-1907 burjuva demokratik devrimini yaşar.

Devrimin önderliği konusunda Menşeviklerle Bolşevikler arasında çıkan tartışmada Lenin'in siyasi dahiliğini görmekteyiz: Menşeviklere göre Rus devrimi, burjuva devrimi olduğu için ve burjuva devrimlere de burjuvazi önderlik ettiği için, bu devrimde önderlik Rus burjuvazisininindir, proletaryanın devrimde önderliği, hegemonyası söz konusu değildir.

Bu anlayışa şiddetle karşı çıkan Lenin, Menşeviklerin burjuvaziye teslimiyetlerini, proletaryaya ihanetlerini teşhir eder. Lenin için esas olan, 1905-1907 Rus burjuva demokratik devriminde önderliğin proletaryada olduğu, burjuvazinin ihanetçi olduğu, mücadelenin işçi-köylü ittifakı temelinde, burjuvazi tarafsızlaştırılarak (liberal burjuvazi) çarlık rejimine karşı sürdürülmesi

gerektiği ve kurulacak iktidarın siyasi formunun proletaryanın önderliği ve hegemonyasında "işçilerin ve köylülerin devrimci demokratik diktatörlüğü" olacağı gerçektir. "İki Taktik" Lenin'in bu olguyu açıklayan en önemli eseridir. 1905-1907 devriminden 1917 Şubat devrimine kadar olan dönemde Bolşevik parti, Lenin'in bu taktik anlayışından bir milim sapmamıştır.

Rusya'da 1917 Şubat devrimi olur. Burjuvazi iktidara gelir. Lenin'in deyimiyle Rusya siyasi olarak dünyanın en özgür ülkesidir. Ülke çifte hakimiyet; geçici hükümet, sovyetler formunda örgütlenmeler sürecinden geçer ve gelişmelerin yönünü, içeriğini göremeyen bazı Bolşevikler hala 1905-1907 burjuva demokratik devrimindeki taktik anlayışı terk edemezler. Oysa Rusya'da sınıf mücadelesi, 1905-1907 döneminin burjuva demokratik devrim anlayışını aşmıştır. Rus proletaryası birçok mücadeleden geçerek nispeten deneyim kazanmıştır ve devrimci partisine sahiptir.

Lenin sürecin gerisinde kalan Kamanev ve Zinovyev gibileri karşısında Bolşeviklerin eski görüşlerine sarılmanın, genel formülasyonlar tekrarlanmanın marksizmin devrimci ruhunu öldürmek olduğunu, ancak somut durumun somut tahlilinden hareketle Bolşevik partinin gelişen devrimci sürece müdahale edebileceğini, işçi sınıfı ve köylülüğü mevcut -küçük burjuvaziyi de kuyruğuna takan- burjuva karşı devrimci iktidara karşı örgütleyebileceğini açıklıyordu.

Bolşevik parti, bütün bu süreçlerden Lenin önderliğinde geçer. Lenin, partiyi; işçi sınıfını ve bütün müttefiklerini adım adım, taktiklerin 24 saatte değiştiği bir süreçten geçirerek büyük Ekim devrimine hazırlar. Ekim devrimi gerçekleşmiş, proletarya siyasi iktidarı eline geçirmiş, proletarya diktatörlüğü kurulmuştur. Ama mücadele bitmemiş, başka formlarda daha şiddetli bir şekilde devam etmektedir: Sabotajlar, iç savaş, emperyalist kuşatma, yıkılmış eko-

nomiyi yeniden inşa etme; proletaryanın köylülükle olan ittifakını sağlamlaştırma vs. vs. Bütün bu mücadelelerin başında Lenin'i görmekteyiz. Onun tartışmasız fiili önderliği, ancak ölümüyle (24 Ocak 1924) son bulmuştur.

Stalin, 23 Nisan 1920'de "Pravda"nın 86. sayısında yayınlanan bir makalesini ("Rusya Komünist Partisinin Önderi ve Örgütleyicisi Olarak Lenin") şu sözlerle bitirir:

"Günümüzde, proleter devrim zamanında, partinin her şiarının ve (her) bir önderin her cümlesinin pratik tarafından denendiği (günümüzde) proletarya, önderlerinden özel taleplerde bulunmaktadır. Tarih, fırtına döneminde önderleri, pratiğin adamlarını, fedakar ve cesaretli, ama teoride zayıf proleter önderleri tanımaktadır. Kitleler, böylesi önderlerin adını hemen unutmazlar. Örneğin Almanya'da Lassalle, Fransa'da Blanqui bunlardandır. Ama kendi bütünlüğü içinde hareket, sadece hatıralarla yaşayamaz; onun açık hedefe (program) ve sağlam bir çizgiye (taktik) ihtiyacı vardır. Başka türden önderler de vardır; barış zamanının önderleri; teoride güçlü, ama pratik faaliyet ve örgütlenme sorunlarında zayıf. Böylesi önderler, sadece proletaryanın üst tabakasında popülerdirler, o da ancak belli bir zamana kadar. Devrimci bir dönem başladığında, önderlerden devrimci pratik şiarlar talep edildiğinden dolayı teorisyenler arenadan çekilirler, yeni adamlara (önderlere, çn.) yer verirler. Örneğin Rusya'da Plehanov, Almanya'da Kautsky böylesi önderlerdi.

Proleter devrimin önderi olarak kalabilmek için, insanın teorik gücü, proleter hareketin pratik örgütsel tecrübesi ile kendi içinde birleştirmesi gerekir. P. Akselrod marksistken Lenin üzerine (şöyle) yazıyordu: Lenin, 'iyi bir pratikçinin tecrübesini... teorik yetiştirilmişliği ve geniş siyasi görüş açısıyla kendi içinde birleştiriyor'. Bay Akselrod'un, 'uygarlaşmış' kapitalizmin ideoloğunun şimdi Lenin üzerine ne yazacağını tahmin

etmek zor değildir. Ama Lenin'i en yakından tanıyan ve meseleye objektif yaklaşabilen bizler, Lenin'in bu eski özelliğini tamamen koruduğundan şüphe etmiyoruz. Diğer şeylerin yanısıra, Lenin'in ve tam da onun, bugün dünyanın en güçlü, en çelikleşmiş proleter partisinin önderi olduğu gerçeğinin açıklanması burada aranmalıdır." (Stalin, C. 4, s. 278-279)

DÜNYA PROLETARYASININ ÖRGÜTLEYİCİSİ VE ÖNDERİ OLARAK LENİN

Lenin'in Rusya proletaryasının, Bolşevik partinin ve Rusya devriminin örgütleyicisi ve siyasi önderi olduğunu söylemekle onun gerçek örgütleyici ve önder oluşunu yarı anlatmış, eksik anlatmış oluruz. Lenin, devrimci proletaryanın sadece Rusya çapında değil, dünya çapında örgütleyicisi ve siyasi önderidir.

Lenin'in Rusya koşullarındaki, Rus devriminin sorunları üzerine mücadelesi, esas itibariyle enternasyonal alandaki gelişmelerden ayrı olarak ele alınamaz. Örneğin "ekonomizme" karşı mücadelesi II. Enternasyonal'den kaynaklanan revizyonizme karşı mücadele değil miydi?

Bolşevik partinin Rusya'da siyasi etkenliğinin artmasına paralel olarak Lenin'in enternasyonal alandaki mücadelesi de etkili olmaya başlamıştır. Özellikle 1905-1907 devriminden sonraki dönemde Lenin'in uluslararası işçi hareketi içindeki mücadelesi, her türden oportünistin korkulu rüyası olmuştur.

Lenin'in uluslararası alandaki şu veya bu konu üzerine görüş beyanını değil de, proletaryanın enternasyonal birliğini sağlamak için yürüttüğü mücadeleyi ele alalım.

Uluslararası proletaryanın enternasyonalist birliğini yeniden sağlamak, II. Enternasyonal oportünizmini ideolojik ve örgütsel olarak çökertmek için atılan ilk adım olarak Zimmerwald ve Kienthal konferanslarını görebiliriz. Lenin, bu konferanslarda hangi

mesajı veriyordu? Onun verdiği mesaj şuydu: II. Enternasyonal nezdinde uluslararası işçi hareketi çökmüştür; bu kuruluş proletaryanın bayrağını, marksizmi çamura buluşturmuş, bataklığa gömmüştür; bu konferanslarda bir araya gelen bir avuç komünistin, devrimcinin görevi, uluslararası işçi hareketi olgusuna sarsılmaz inancı devam ettirerek, bu hareketi oportünizm pisliğinden, çamurundan temizlemektir. Bu, temizlik yeni bir enternasyonalin; III Enternasyonalin kurulmasından başka bir şey değildir. O, Enternasyonallerin anlamını değerlendirenken şöyle diyordu:

"I. Enternasyonal, sosyalizm uğruna proleter enternasyonalist mücadele için temeli attı.

II. Enternasyonal, bir dizi ülkelerin kitleleri arasında hareketin en geniş yaygınlaşması için zemini hazırlama dönemi.

Komünist Enternasyonal, II. Enternasyonalin çalışmasının meyvelerini devraldı, onun oportünist, sosyal-şovenist, burjuva ve küçük burjuva sapmalarını kesip attı ve proletarya diktatörlüğünün gerçekleştirilmesine başladı.

Dünya devrimci hareketini, proletaryanın hareketini, kapitalist boyunduruğu yıkma amacıyla yönlendiren partilerin enternasyonal birliği, şimdi, ayakları altında duyulmamış (derecede) sağlam bir tabana sahiptir.

Komünist Enternasyonalin dünya çapındaki tarihi anlamı, Marks'ın işçi hareketinin ve kapitalist gelişmenin yüzyıllık hülasasını içeren o büyük şiarını; ifadesini 'proletarya diktatörlüğü'nde bulan o şiarını yaşamda gerçekleştirmeye başlamasından ibarettir.

Bu dahi öngörü, bu dahi teori gerçek olmaktadır." (Lenin; K. Enternasyonal'in Tarihteki Yeri", K. 1, sayı 31-32, s. 120, 1924)

İşte Lenin bu gerçekliğin örgütleyicisi ve önderidir.

Lenin önderliğinde "solcu"lar Zimmerwald

Konferansı'nda (5-8 Eylül 1915) ve Kienthal Konferansı'nda (24-30 Nisan 1916) yapmaları gerekeni yapmışlardı. Lenin'in de imzasını taşıyan ve Zimmerwald oluşumunu tasfiye eden bir belgede III. Enternasyonal'e giden yol şöyle karakterize ediliyor:

"III. Enternasyonal ile Zimmerwald ve Kienthal konferansları arasındaki bağı vurgulamak için Zimmerwald Konferansı'nın eski iştikakçıları şu açıklamayı yapıyorlar.

Zimmerwald ve Kienthal konferansları, proletaryanın şu veya bu formda emperyalist katliama karşı protestoya hazır olan bütün o unsurlarını birleştirmenin önemli olduğu dönemde bir anlam taşıyorlardı. Ama Zimmerwald birliğine tamamen kararlı komünist unsurlar ile birlikte 'merkez'in unsurları da, yalpalayan ve partisiz unsurlar da gitmişlerdi. Bern Konferansı'nın gösterdiği gibi, merkezin bu unsurları şimdi, devrimci proletaryaya karşı mücadele için sosyal yurtseverlerle birleşiyorlar ve bu suretle Zimmerwald bayrağını gericaliğin çıkarı için kullanıyorlar.

Bunların olduğu dönemde, bir dizi ülkede komünist akım güçlendi ve sosyal devrimin gelişmesini engelleyen merkezin unsurları ile mücadele, devrimci proletaryanın en acil görevlerinden birisi oldu.

Zimmerwald birliği ömrünü doldurdu. Zimmerwald birliğinde gerçekten devrimci olan her şey Komünist Enternasyonal'e geçmektedir.

Zimmerwald'ın aşağıya imzasını atan iştirakçileri, Zimmerwald örgütünü tasfiye edilmiş olarak görüyorlar ve Zimmerwald Konferansı Bürosu'ndan bütün dokümanlarını III. Enternasyonal'in Yürütme Komitesi'ne teslim etmesini rica ediyorlar." (Jules-Humbert-Araz; "Der Krieg und der Internationale, Die Konferenzen von Zimmerwald und Kienthal", 1964, Wiem, Köln, Stutgart, Zurich, s. 247-248)

Komünist Enternasyonal'in kuruluş kongresi için davetiyeyi başta Rus Komünist Parti-

si olmak üzere 8 parti imzalar. (Bkz. K. Internationale sayı, 31-32, s. 126, 1924)

Komünist Enternasyonal resmi olarak Mart 1919'da kurulmasına rağmen, onun fiili kuruluşu daha önce gerçekleşmiştir. Bu konuda Lenin şöyle der:

"III. Enternasyonal fiilen 1918 yılında, oportünizme ve sosyal şovenizme karşı uzun yıllar süren mücadele sürecinin, özellikle savaş döneminde bir dizi ülkede komünist partilerin kurulmasına götürdüğü (zamanında) kurulmuştu. Resmi olarak III. Enternasyonal, ilk kongresinde Mart 1919'da Moskova'da kuruldu." (Lenin; "Die Komünist Internationale, Ihr Platz in der Geschichte", K. 1, sayı 31-32, s. 120, 1924)

Toplam 52 delegeyle Komünist Enternasyonal'i Mart 1919'da kuran 35 örgüt arasında Türkiye Komünist Partisi de, henüz kurulmamış olmasına rağmen Mustafa Suphi tarafından temsil ediliyordu.

Lenin'in uluslararası komünist hareketin oluşumuna ve gelişmesine verdiği önemi, onun birçok yazısında buluruz. Bunların arasında onun, "Sol Radikalizm; Komünizmde Çocukluk Hastalığı" eseri ayrı bir özelliğe sahiptir. Hain Zinovyev'in "Bütün İşçi Sınıfının İncili" diye lafta göklere çıkarttığı, ama bir türlü de içeriğini açıklayamadığı (aksi takdirde Lenin'i gerçekten kavramış olurdu!) Lenin'i bu yapıtında, dünya proletaryasının örgütleyicisi ve siyasi önderi olarak bütün boyutlarıyla görüyoruz. Bu boyutları göstermek için bu kitaptan kısaca bahsedelim:

Komünist Enternasyonal Lenin'in inisiyatifi üzerine Mart 1919'da "resmen" kurulmuştu. Enternasyonal'in kurulduğu dönemde Bolşevik partinin dışında altı Avrupa ülkesinde komünist partiler kurulmuştu. Bunun ötesinde bir dizi başka ülkelerde de "sol" sosyalist veya komünist gruplar vardı. Yukarıda da çok dar olarak belirttiğimiz gibi Lenin, Ekim devriminden önce işçi sınıfının enternasyonal devrimci birliğini sağlamak

ve II. Enternasyonal oportünizminden ideolojik ve örgütsel tam kopuşu gerçekleştirmek için çok inatçı bir mücadele vermişti. Ekim devrimi, bu ayrışmayı kolaylaştıran, oportünizmi bütün yönleriyle teşhir eden bir gerçeklik olarak, işçi hareketinin enternasyonal devrimci birliğinin sağlanmasında kolaylaştırıcı bir faktör olmuştu. Ekim devriminden sonraki dönemde yeni devrimci bir Enternasyonal'in kurulmasının hem nesnel ortamı vardı, hem de enternasyonal alanda bu yönde önü alınmaz bir istek vardı.

Komünist Enternasyonal'in kuruluş kongresinde tek soru tartışmaların merkezini oluşturuyordu: Burjuva demokrasisi-sosyalist demokrasi; burjuva siyasi iktidar-proleter siyasi iktidar. Ama kuruluş kongresinden önce, sadece devrimci işçi hareketinin ideolojik ve örgütsel birliğinin temel sorunları ele alınabildi. İdeolojik derinleşme ve doğru strateji ve taktiğin geliştirilip derinleştirilmesi; bu esas çalışma sonraki döneme bırakıldı. Bu, kaçınılmaz bir zorunluluğun sonucu: Çünkü, devrimci düşüncelere sahip olmalarına rağmen, hala sağ ve 'sol' oportünist eğilimler taşıyanlar, Enternasyonal'e büyük ilgi gösteriyorlardı. Aynı zamanda kitlelerin baskısından ve tepkisinden dolayı zor durumda kalan II. Enternasyonal'in bir kısım oportünist önderleri de Enternasyonal'e ilgi duyuyorlardı. Her halükarda Enternasyonal (Komintern), dünya proletaryasının örgütlenmesi olarak yegane çekim noktasıydı. Durumu gören Lenin, genç, yeni kurulan komünist örgütleri II. Enternasyonal'in; onun partilerinin etkisi altında kalmalarını engellemek için açık-seçik ideolojik ve örgütsel sınırların çekilmesi, zenginleştirilip somutlaştırılması gerekliliği üzerinde duruyordu. Bu görevlerin çözümü komünist Enternasyonal'in II. Kongresi'ne kalmıştı.

II. Kongre'ye gelindiğinde Komintern'in çok büyüdüğünü görüyoruz. Bu kongreye 41 ülkeden 67 örgüt ve 217 delege katılmıştı. Öyle ki birçok sosyal demokrat örgüt de

Komünist Enternasyonal'e yönelmişti. (Buna "Almanya Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi" bir örnektir.) Bu gelişmeyi gören Lenin şu uyarıyı yapıyordu:

"Ola ki, komünist Enternasyonal, II. Enternasyonalin ideolojisinden tam olarak kurtulamamış kaypak ve yarı niyetli gruplar tarafından ruhsuzlaştırılma tehlikesine maruz kalabilir.

Ayrıca, çoğunluğu komünizm noktasında olan belli büyük partilerde (İtalya, İsveç), proleter devrimi aktif olarak sabote etmeye başlamak ve böylece burjuvaziye ve II. Enternasyonal'e yardım etmek için yeniden başkaldırma fırsatını kollayan güçlü bir reformist ve sosyal pasifist kanat hala vardır." (Lenin; Bedingungen für die Ausnahme in die Komünistische Internationale", C. 31, s. 194)

Lenin, bu kitabının, Komintern'in II. Kongresi'nden önce çeşitli lisanlarda (Almanca, Fransızca, İngilizce) yayınlanması için çaba harcar. (Bkz. Petrogradlı yoldaşlarına 23 Mayıs 1920 tarihli talimatı) ve kitap söz konusu kongreden önce, Haziran 1920'de yayımlanır.

Lenin'in bu eseri, Komünist Enternasyonal'in bu kongresindeki tartışmalara yön verdi, hedef gösterdi, oluşmakta ve de giderek oturaklaşmakta olan uluslararası komünist hareket, ileri bir adım atabilmiş; teorik temellerini, siyasi strateji ve taktiğini atarak seksiyonlarının örgütsel yapısını sağlamlaştırabilmişse, bunu her şeyden önce Lenin'in bu eserine borçludur.

Lenin'in düşünceleri bu kongrede alınan önemli kararlara damga vurmuştur. Örneğin, "Proleter Devrimde Komünist Partinin Rolü Üzerine İlkeler", "Komünist Enternasyonal'in Tüzüğü", "Komünist Enternasyonale Kabulün Şartları Üzerine İlkeler".

Lenin'in her bir yazısı, o dönemde doğan bir zorunluluğun ifadesidir. Peki o, bu kitabını yazdığı dönemde mücadelenin şartları nasıldı? Nasıl bir durum, nasıl bir gelişme

söz konusuydu? İki olgu belirleyiciydi, gelişmelere damga vuruyorlardı: a) Sosyalist Ekim Devrimi'nin zaferi; b) Emperyalist devletlerin, I. Dünya Savaşı'nın neden olduğu kriz içinde olmaları. Esasen bu iki neden, uluslararası planda devrimci bir dalganın kabarmasına neden olmuştu. Reformizmin, oportünizmin etkisinde kalan geniş işçi kesimleri de Komintern'e yöneliyorlardı. Bütün dünya; dünya işçi sınıfı ve emekçileri genç sovyet devletinin, saldırgan emperyalist devletlere karşı mücadelesini takip ediyorlar, onunla dayanışma içinde olduklarını açıklıyorlar; ona yardım ediyorlardı. Lenin önderliğinde Bolşevik parti, zaferleriyle enternasyonal işçi hareketini, kurulu ve kurulmakta olan partileri büyülüyordu. Onlara şevk, güç veriyor, ilham kaynağı oluyordu. Ama Komintern'e yönelen bu partilerin hepsi, teorik, stratejik, taktiksel ve örgütsel alanda açık-seçik bir şekilde marksist temele sahip değillerdi, tutarlı, mücadeleci partiler değillerdi. Lenin, bu partilerin ve bir bütün olarak Komünist Enternasyonal'in Bolşevik partisi gibi ideolojik, stratejik-taktiksel, örgütsel alanda çelikleşmesini marksizme yabancı her türlü düşünceden arınmış olmasını sağlamayı amaçlıyordu. İşte "'Sol' Komünizm..." buna hizmet eden bir eserd.

Dünya proletaryasının teorisyeni ve siyasi önderi olarak Lenin'in büyüklüğü sadece tespitleriyle açıklanamaz. Hayır, Lenin'in büyüklüğü, tarihi gelişme eğilimlerini önceden görebilmesi, kavrayabilmesi ve ona göre hazırlanması ve hazırlamasıdır. İşte "'Sol' Komünizm" Lenin'in bu büyüklüğünü tam anlamıyla yansıtan bir eserdir.

Lenin'in bu eserinde 'sol'lara, 'sol doktrinizme' karşı yıkıcı bir eleştiriyi görüyoruz. Bu 'sol'lar, Komünist Enternasyonal'e sekte, maceracı bir yön vermeye çalışıyorlardı. Bunlara göre, Bolşeviklerin tecrübeleri evrensel değildi, çünkü Batı Avrupa'nın şartlarıyla o zamanki Rusya'nın şartları aynı değildi. Batı Avrupa'da önder, parti, sınıf ve kitle ilişkileri Rusya'dakinden temelden

farklıdır vs. vs. Bu anlayışlara önderlik edenlerin başında Anton Pannekoek ve Herman Garter geliyorlardı.

Lenin, Rus deneylerinin enternasyonal anlamı olduğunu belirterek, komünist partilerine şu çağrıda bulunur:

"Açıklık getirmek için, amacı, bolşevizmin tarihinde ve bugünkü taktiğinde genel olarak uygulanabilir, genel olarak geçerli ne varsa onu, Batı Avrupa'ya uygulamak olan bu yazının genel planına uygun olarak burada bizim kendi deneyimlerimizden başlamak istiyorum" (Lenin, "Sol Komünizm.", C. 3, s. 32)

Lenin, bu yazısında, komünist partinin, işçi sınıfının burjuvaziye karşı mücadelesinde önder güç olduğunu vurgularken, partilere, kitlelerle olan bağlarını güçlendirmelerini, proleter, yarı proleter kitlelerin olduğu bütün örgütlerde; en gerici örgütlerde de siyasi çalışma yürütmelerini, parlamenter çalışmaya katılmalarını, sürekli, işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin çoğunluğuna hitap etmelerini öğretir.

Lenin, komünist partilere, mücadelede bütün mücadele form ve metotlarına hükmetmeleri gerektiğini; taktikte mücadelenin çıkarları gerekli kılıyorsa azami esnek olunması gerektiğini vs. öğretir.

Lenin, başka makale ve konuşmalarında da uluslararası komünist hareketin programatik, örgütsel ve taktiksel ilkelerini işlemiş ve temellendirmiştir. Şu çalışmaları buna örnektir: Komintern'in I. Kongresi'ne sunduğu Tezler ve Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü Üzerine Raporu; II. Kongre'ye sunduğu "Tarım Sorunu Üzerine Tezlerin Ögesel Taslağı"; II. Kongre'ye sunduğu "Ulusal ve Sömürgeler Sorunu Üzerine Tezlerin Ögesel Taslağı", yine II. Kongre'deki "Enternasyonal Durum", "Ulusal ve Sömürgeler Sorunu Üzerine Komisyonu" raporları, III. Kongre'deki, Komintern'in taktiğini savunan konuşması vs. Bütün bu faaliyetinde Lenin, enternasyonal komünist

hareketin her alanda -ideolojik, programatik, örgütsel olarak- güçlenmesi için yoğun çaba harcamıştır.

Lenin'in proleter enternasyonalizmin marksist ilkelerini geliştirmiştir. Bunu, onun eserlerinde görmekteyiz. Lenin, enternasyonalizmi sadece lafta kabul etmeyi ve pratikte de küçük burjuva milliyetçiliğini savunmayı şiddetle mahkum etmiştir. Lenin, komünist partilerine, proleter enternasyonalizmin, örneğin bir ülke işçi sınıfının çıkarlarının, işçi sınıfının dünya çapında kurtuluşu uğruna çıkarlara tabi kılınması gerektiğini öğretmiş; proleter enternasyonalizminin, bütün ülkelerdeki komünist partilerin birlik, beraberlik ve kardeşlik içinde birbirlerini desteklemeleri anlamına geldiğini vurgulamıştır.

Lenin'in siyasi yaşamında sömürge ve ulusal sorun önemli bir yer tutar. Lenin, sömürgecilik ve emperyalizmin kaçınılmaz olarak yıkılacağını vurgularken, ulusal bağımsızlık için mücadele eden sömürge ve bağımlı ülke halklarının bu mücadelesinin kapitalist emperyalist sisteme yönelebileceğini de açıklar. Lenin, bu anlayışından hareketle, antiemperyalist kurtuluş mücadelesi veren sömürge halklarının, emekçi halk sovyetleri yolundan giderek feodal, yarı feodal ilişkiler içinde yaşayan kitlelerin, kapitalist süreci yaşamaksızın, ileri ülkelerin proletaryasının da yardımıyla ileri bir aşamaya; sosyalizme geçebilecekleri tezini formüle eder.

Leninizm ve proleter enternasyonalizm! Bu bir ve aynı şeydir! Lenin, büyük öğretmen, devlet adamı, teorisyen, örgütçü, önder. Bunlar, bir ve aynı şeylerdir.

Stalin'in, Lenin'i karakterize edişini hatırlayalım: "Dağ kartalı" "alçakgönüllülük", "mantiğin gücü", "yakınmasızlık", "kibirsizlik", "ilkeli olmak", "kitlelere inanmak", "devrimin dahisi".

Evet, bu önderi, 24 Ocak 1924'te kaybettik.

Lenin'den sonra, hemen sonra değil, çok sonraları kaybımız büyüdü: Stalin'i kaybettik, sosyalist Sovyetler Birliği'ni kaybettik. Stalin'in ölümünden sonra revizyonizm kılığında burjuvazi; sosyalist kaleyi içten fethetti. Sosyalizmin sadece tabelasını bıraktı. Uluslararası işçi ve komünist hareketine burjuvazinin vuramadığı darbeyi vurdu ve nihayet kaçınılmaz sonuna vardı: Revizyonist kapitalist sistem yıkıldı, klasik kapitalizm hakim oldu.

Bugün bir avuç kaldık, omuzlarımızda büyük yük var, ama "sızlanma yok". Davaya; komünizm davasına inancımız burjuvaziye kinimiz bizi "dağ kartalı" yapıyor, ama "alçak gönüllüüz", "mantiğin gücü"yle hareket ediyoruz. İlkeler söz konusu olduğu zaman sarsılmaz kayayız, ama "kendimizi beğenmiş"liğimiz yok!

Lenin'den öğrenmek, onu anmak, onun gibi mücadele vermek demektir. Onu anlamak, onun yöntemini özümlemek ve eylem kılavuzu olarak kavramak demektir. Bu ise; ancak ve ancak mücadele içinde olur. Lenin, Marks'ı, onun yöntemini böyle kavramıyor muydu?

Lenin'i anmak onun öğretisini papağan gibi, lafta tekrarlamak, genel laflarla, genel formülasyonlarla uğraşmak değildir. Tam tersine onu anlamak, onun yöntemiyle somut durumun somut tahlilinden hareketle politikalar, mücadelede örgütlenme metot ve formları geliştirerek, işçi sınıfını ve emekçi kitleleri komünist partisi önderliğinde burjuvaziye karşı mücadeleye sevk edebilmek demektir.

Lenin'i anlamak, uluslararası planda işçi sınıfının marksizm-leninizm; proleter enternasyonalizmi temelinde birliğini sağlamak için yoğun mücadele vermek demektir.

Lenin'i anlamak marksist leninist komünist olmak demektir.